



ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ,
ШИЙДВЭР, ХУУЛИЙН ТАЙЛБАР

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар

№

1996 оны 9-р сар

№9 /52/

ГАРЧИГ

1. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1. Гаалийн тухай	499
2. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	528
3. Гаалийн тарифын тухай	528
4. Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлын тухай	541
5. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	545
6. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	547
7. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	548

2. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

8. Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлалыг батлах тухай №26	561
9. Төмөр замын тээврийн аюулгүй байдлын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай №27	571
10. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай №28	571
11. "БНМАУ-ын цол, одон, медалийн тухай дүрэм"-д өөрчлөлт оруулах тухай №30	573
12. Гаалийн болон Гаалийн тарифын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай №31	573

- | | |
|--|-----|
| 13. Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлын тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай №39 | 574 |
| 14. Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийн тухай №23 | 575 |
| 15. Үндсэн хуулийн цэцийн 1996 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдрийн 05 тоот дүгнэлтийн тухай №24 | 575 |
| 16. Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн даргаар томилох тухай №25 | 576 |
| 17. "Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль"-ийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай №30 | 576 |

3. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

- | | |
|--|-----|
| 18. Д. Цэрэнпилд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай. №143 | 577 |
| 19. А. Дашпэлжээд Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгох тухай №144 | 577 |
| 20. Л. Нарантуяад Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгох тухай №145 | 578 |
| 21. Ш. Бирад Монгол Улсын шинжлэх ухааны гавьяат ажилтан цол олгох тухай №146 | 578 |
| 22. Л. Шаравт Монгол Улсын гавьяат эдийн засагч цол олгох тухай №147 | 579 |

4. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

- | | |
|----------------------------|-----|
| 23. Журам батлах тухай №48 | 580 |
| 24. Журам батлах тухай №51 | 582 |
| 25. Журам батлах тухай №52 | 586 |

5. МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХ

- | | |
|----------------------------|-----|
| 26. Журам батлах тухай №86 | 596 |
|----------------------------|-----|

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 5 дугаар
сарын 16-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГААЛИЙН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэ хуулийн зорилт нь гаалийн байгууллагын зохион байгуулалт, х зүйн үндсийг тодорхойлох, Монгол Улсын хилээр нэвтрэх раа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт, шалгалт хийх, гаалийн рлүүлэлтийн горимыг тогтоох, аж ахуйн нэгж, байгууллага, гэнээс гаалийн хууль тогтоомжийг сахин биелүүлэхтэй холбогдсон рилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын гаалийн хууль
тогтоомж

1. Монгол Улсын гаалийн хууль тогтоомж нь Үндсэн хууль, энэ ль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн ад актаас бүрдэнэ.

2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөр рам тогтоосон бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

1. Энэ хуульд:

1/ "гаалийн нутаг дэвсгэр" гэж гаалийн хяналт, шалгалтын илгоор тогтоогдсон Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийг хэлнэ. нгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр байгуулагдсан гаалийн тусгай бүс, лийн баталгаат бүсийн газар нутаг нь гаалийн болон бусад вар, зөвшөөрөл, квота зэрэг худалдааны хязгаарлалтын арга жээний хувьд гаалийн нутаг дэвсгэрт хамаарагдахгүй;

2/ "гаалийн хил" гэж Монгол Улсын хил, Монгол Улсын аг дэвсгэр дээр байгуулагдсан гаалийн тусгай бүс, гаалийн алгаат бүсийг гаалийн нутаг дэвсгэрээс тусгаарласан шугамыг нэ. Гаалийн аль ч байгууллагын хувьд гаалийн хяналтын талбайн нь тухайн хэсэгтээ гаалийн хилд тооцогдоно;

3/ "гаалийн зам" гэж гаалийн хяналтад байгаа бараа, врийн хэрэгслийг Монгол Улсын хил, хилийн гаалийн гууллагын хооронд, эсхүл гаалийн нэг байгууллагаас гаалийн өө байгууллагын хооронд тээвэрлэх, явуулахаар гаалийн удирдах

төв байгууллагаас тусгайлан тогтоосон замыг хэлнэ;

4/ "гаалийн хилээр нэвтрүүлэх" гэж бараа, тээврийг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах, дамжуулан өнгөрүүлдэг хэлнэ;

5/ "түр хугацаагаар нэвтрүүлэх" гэж барааг 1 жилийн тээврийн хэрэгслийг 6 сарын дотор буцаан нэвтрүүлэх тэйгээр гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг хэлнэ;

6/ "бараа" гэж гаалийн хилээр нэвтрүүлж буй ачаа зүйл, валют, валютын үнэт зүйл, олон улсын шуудан цахилгаан, дулааны болон бүх төрлийн эрчим хүч, мал ургамал, бусад хөдлөх хөрөнгө, энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн санаас бусад тээврийн хэрэгслийг хэлнэ;

7/ "тээврийн хэрэгсэл" гэж бараа болон зорчигч гаалийн хилээр түр хугацаагаар нэвтрэх бүх төрлийн түүний дотор чингэлэг, ердийн хөсгийг хэлнэ;

8/ "мэдүүлэгч" гэж гаалийн хилээр нэвтрэх бараа, хэрэгслийг гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн, эсхүл мэдүүлж аливаа хүнийг хэлнэ;

9/ "гаалийн хяналт" гэж Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хууль тогтоомжийг мөрдүүлэх, түүний биелэлтийг үүднээс гаалийн байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа арга хэлнэ;

10/ "гаалийн бүрдүүлэлт" гэж гаалийн хилээр нэвтрэх тээврийн хэрэгслийг гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн үе гаалийн бичиг баримтыг, шаардлагатай бол бараа, тээврийг шалгах, гаалийн болон бусад татварыг ногдуулан бар дараа эзэнд нь олгох, эсхүл гаалийн хилээр гаргахын байгууллага зөвшөөрөх хүртэлх цогцолбор үйл ажиллагааг;

11/ "гаалийн хялбарчилсан бүрдүүлэлт" гэж бараа, хэрэгслийг гаалийн бүх төрлийн бичиг баримт шаардалгүй хөн гаалийн байгууллагаас баталсан энгийн маягт бөглөх гаалийн хилээр нэвтрүүлэх ажиллагааг хэлнэ;

12/ "гаалийн шалгалт" гэж гаалийн бичиг баримт зөвийг шалгах, бараа, тээврийн хэрэгслийг тэдгээртэй тугах, нарийвчилсан үзлэг хийх, холбогдох бараа, тээврийг хадгалагдаж байгаа байр, агуулах, гаалийн баталгаат бүс тусгай бүс, татваргүй барааны дэлгүүрт, түүнчлэн хүнийг хийхийг хэлнэ;

13/ "хориглосон бараа" гэж Монгол Улсын хууль зүйн дагуу гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг хориглосон бараа;

14/ "хязгаарласан бараа" гэж Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг тарифын, 2

дэх хэсгийн 13-т зааснаас бусад тарифын бус аргаар
ын барааг хэлнэ;

гийн гаалийн байгууллага" гэж хилийн боомтод ажил-
ийн байгууллагыг хэлнэ. Олон улсын нисэх онгоцны буу-
адаг гаалийн байгууллагыг хилийн гаалийн байгууллагад

ийн гаалийн байгууллага" гэж энэ зүйлийн 1 дэх хэс-гийн
ас бусад гаалийн байгууллагыг хэлнэ;

онголын бараа" гэж дотоодын үйлдвэрийн, тодорхой
гаалийн нутаг дэвсгэрт бүрмөсөн оруулсан гадаадын
э;

аадын бараа" гэж энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 17-д
сад барааг хэлнэ;

лийн баталгаат бүс" гэж гаалийн зориулалтын агуулах,
галгаат агуулах, үйлдвэрийн болон үзэсгэлэнгийн газар,
албайг хэлнэ.

хуульд хэрэглэсэн бусад нэр томъёог Монгол Улсын Гаа-
рын тухай хуульд тайлбарласан утгаар ойлгоно.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн хяналт

зүйл. Гаалийн хилээр бараа, тээврийн

хэрэгсэл нэвтрүүлэх

, тээврийн хэрэгслийг гаалийн байгууллага бүхий хилийн
аалийн бүрдүүлт хийж нэвтрүүлнэ.

йн байгууллагагүй хилийн боомтоор бараа, тээврийн хэ-
эвтрүүлэх зайлшгүй шаардлагатай бол гаалийн удирдах
лагаас бичгээр зөвшөөрөл авна. Энэ тохиолдолд гаалийн
в байгууллага ийнхүү нэвтрүүлэх зөвшөөрөл олгосон хи-
год гаалийн ажилтныг томилон ажиллуулна.

зүйл. Барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг

хориглох, хязгаарлах

аалийн хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бу-
малт тогтоох эрхийг Монгол Улсын Их Хурлын эрх
Монгол Улсын Засгийн газар эдэлнэ. Монгол Улсын
зар ийм шийдвэр гаргахдаа тухайн барааны ангиллын
1.

зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгсэл гаалийн

хяналтад байх хугацаа

йн хилээр нэвтрэх бараа, тээврийн хэрэгсэл дор дурдсан

хугацаанд гаалийн хяналтад байна:

1/ гаалийн нутаг дэвсгэрт бүрмөсөн оруулах барааны хувь Монгол Улсын хилээр орсон үеэс гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах гаалийн байгууллага зөвшөөрөх хүртэл;

2/ гаалийн нутаг дэвсгэрт түр хугацаагаар оруулах бараа, тээврийн хэрэгслийн хувьд Монгол Улсын хилээр орсон үеэс гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулахыг гаалийн байгууллага зөвшөөрөх хүртэ хэрэв гаалийн болон бусад татваргүй оруулсан бол Монгол Улс хилээр орсон үеэс гаалийн нутаг дэвсгэрээс буцаан гаргах хүртэл;

3/ дамжуулан өнгөрөх бараа, тээврийн хэрэгслийн хувьд Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээр шууд дамжин өнгөрөх бол Монгол Улсын хилээр орсон үеэс Монгол Улсын хилээр гаргахыг хилийн гаалийн байгууллага зөвшөөрөх хүртэл; хилийн гаалийн байгууллагаас гүний гаалийн байгууллагад шилжүүлэх бол Монгол Улс хилээр орсон үеэс гүний гаалийн байгууллага хүртэл; гүний гаалийн байгууллагаас хилийн гаалийн байгууллагад шилжүүлэх бол гүний гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн үеэс Монгол Улсын хилээр гаргахыг хилийн гаалийн байгууллага зөвшөөрөх хүртэл; гүний гаалийн нэг байгууллагаас гүний гаалийн нөгөө байгууллагад шилжүүлэх бол гүний гаалийн нэг байгууллагаас гүний гаалийн нөгөө байгууллага хүртэл;

4/ шилжүүлэн ачих барааны хувьд Монгол Улсын хилээр орсон үеэс Монгол Улсын хилээр гарах хүртэл;

5/ гаалийн нутаг дэвсгэрээс бүрмөсөн гаргах барааны хувьд гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн үеэс Монгол Улсын хилээр гаргахыг хилийн гаалийн байгууллага зөвшөөрөх хүртэл;

6/ гаалийн нутаг дэвсгэрээс түр хугацаагаар гаргах бараа, тээврийн хэрэгслийн хувьд гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн үеэс Монгол Улсын хилээр гаргахыг хилийн гаалийн байгууллага зөвшөөрөх хүртэл; хэрэв гаалийн болон бусад татваргүй гаргас бол гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн үеэс гаалийн нутаг дэвсгэр буцаан оруулах хүртэл.

2. Бараа, тээврийн хэрэгсэл гаалийн тусгай бүс, гаалийн батаагад бүсэд байх бүхий л хугацаанд гаалийн хяналтад байна.

3. Татваргүй барааны дэлгүүрт гаалийн болон бусад татваргүй оруулсан бараа нь Монгол Улсын хилээр гарах хүртэл хугацаанд гаалийн хяналтад байна.

4. Гаалийн хяналтад байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр хөдөлгөх, захиран зарцуулах хориглоно.

7 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын талбай

1. Гаалийн байгууллага гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа

өврийн хэрэгсэлд гаалийн бүрдүүлэлт хийх зориулалт бүхий гаалийн хяналтын талбайг өөрийн хариуцах нутаг дэвсгэрт байгуулна.

2. Гаалийн хяналтын талбайд барааг ирсэн өдрөөс хойш 3 хүртэл ног хадгалах бөгөөд энэ хугацаанд гаалийн бүрдүүлэлт хийлгээгүй л гаалийн байгууллага гаалийн зориулалтын агуулах руу шилжүүлнэ. Барааг ийнхүү шилжүүлэх болон гаалийн зориулалтын агуулахад хадгалахтай холбогдон гарах зардлыг мэдүүлэгч хариуцна.

3. Гаалийн хяналтын талбайг байгуулах, түүний хил, дэглэм тогтоох журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

8 дугаар зүйл. Тээвэрлэгчийн үүрэг

Тээвэрлэгч гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараатай холбогдуулан заах үүргийг хүлээнэ:

1/ барааг гаалийн замаар, гаалийн битүүмжлэлийг гэмтээлгүй нэвтрэж, гаалийн байгууллагад бүрэн бүтэн хүргэх;

2/ тээврийн хэрэгслийг гаалийн хяналтын талбайд зогсоож, гаалийн хяналтын талбайд оруулсан барааг гаалийн байгууллагын шөөрлөөр ачих, буулгах, шилжүүлэн ачих, мэдүүлэгчид олгох;

3/ давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас тээврийн хэрэгслийн хяналтын талбайгаас бусад газарт зогсоох тохиолдолд барааг гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүй захиран зарцуулах боломжийг х урьдчилсан арга хэмжээ авч, энэ тухай гаалийн холбогдох байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх;

4/ бараа, тээврийн хэрэгсэл гаалийн хил дээр хүрэлцэн ирснээс хойш 30 минутын дотор, тогтоосон цагийн хуваарьтай байнгын гчилгээний тээврийн хэрэгслийг гаалийн хилээр нэвтрэхээс 1 цагн өмнө тус тус гаалийн байгууллагад мэдэгдэх;

5/ тээврийн нэг бичиг баримттай барааг гаалийн хяналтад орх хугацаанд салгаж тээвэрлэхгүй байх;

6/ тээврийн хэрэгсэлд гаалийн шалгалт хийхэд шаардагдах бүх зүйлийн мэдээллээр гаалийн байгууллагыг хангаж, төлөөлөгчөө илгээх гаалийн улсын байцаагчид мэргэжлийн туслалцаа үзэх;

7/ гаалийн шалгалтыг тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн дунд орх тохиолдолд гаалийн улсын байцаагчийг ажиллах нөхцөлөөр эн хангаж, тухайн тээврийн хэрэгсэлээр үнэ төлбөргүй зорчуулах. 9 дүгээр зүйл. Гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгч

1. Барааг гаалийн нэг байгууллагаас нөгөө байгууллагад гаалийн алтын дор шилжүүлэх зорилгоор гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгч ажиллуулж болно.

2. Гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгчийн зөвшөөрөл олгох, тий үйл ажиллагааны журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн бүрдүүлэлт

10 дугаар зүйл. Гаалийн бичиг баримт

1. Бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх үндсэн бичиг баримт нь гаалийн мэдүүлэг болно. Гаалийн мэдүүлгийг гаалийн удирдах төв байгууллагаас батлан хэвлүүлсэн маягтын дагуу бичгээр, эсхү электрон мэдээллийн сүлжээгээр үйлдэж болно.

2. Шаардлагатай бол гаалийн байгууллага гадаад худалдаан гэрээ, үнийн нэхэмжлэх, тээврийн бичиг баримт, баглаа боодлы жагсаалт, барааны гарал үүслийн гэрчилгээ, гаалийн болон бусад татвар, гаалийн хураамж төлсөн баримт, банкны баталгаа, эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөл, бичиг баримтыг мэдүүлэгчээс гаргуулна.

11 дүгээр зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн байгууллагад мэдүүлэх

1. Мэдүүлэгч гаалийн хилээр нэвтрүүлж байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийн гаалийн бичиг баримтыг үнэн зөв бүрдүүлж, гаалийн шалгалтын үед биечлэн байлцаж, гаалийн болон бусад татвар хураамжийг төлнө.

2. Бараа, тээврийн хэрэгслийн эзэмшигч нь бараа, тээврийн хэрэгслийн гаалийн бүрдүүлэлтийг аж ахуйн гэрээний үндсэн дэх гаалийн зуучлагчаар төлөөлүүлэн хийлгэж болно. Энэ тохиолдолд гаалийн зуучлагч нь мэдүүлэгч болно.

Гаалийн зуучлагчийн зөвшөөрөл олгох, түүний үйл ажиллагааг журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

3. Мэдүүлэгч гаалийн бичиг баримтыг монгол хэл дээр үйлдэн Шаардлагатай бол гаалийн байгууллага дагалдах бичиг баримтыг орчуулсан хуулбарыг гаргуулан авна.

4. Зорчигч болон тээврийн хэрэгслийн багийн гишүүн гаалийн хилээр нэвтрүүлж байгаа хувийн хэрэглээний эд зүйлсийг гаалийн удирдах төв байгууллагаас батлан хэвлүүлсэн маягтын дагуу мэдүүлнэ.

12 дугаар зүйл. Гаалийн бүрдүүлэлтийн горим

1. Бараа, тээврийн хэрэгсэлд энэ хуулийн 13-30 дугаар зүйл заасан горимын дагуу гаалийн бүрдүүлэлт хийж, гаалийн хилээр нэвтрүүлнэ.

2. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн бүрдүүлэлтийн аль горимд хамааруулахыг мэдүүлэгч сонгоно.

3. Гаалийн бүрдүүлэлтийн горим тус бүрийг хэрэгжүүлэх журм гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

4. Гаалийн бүрдүүлэлт хийсэн хөлсний хэмжээг гаалийн удирдах нь байгууллага батална.

13 дугаар зүйл. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт
бүрмөсөн оруулах

Энэхүү горимын дагуу гадаадын барааг гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн, гаалийн болон бусад татварыг ногдуулж, барагдуулсны үндсэн дээр гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулна.

14 дүгээр зүйл. Гаалийн нутаг дэвсгэрт бараа, тээврийн хэрэгсэлд өөрчлөлт оруулахгүй буцаан гаргах нөхцөлтэйгээр түр хугацаагаар оруулах

1. Энэхүү горимын дагуу гаалийн нутаг дэвсгэрт гадаадын бараа, эврийн хэрэгслийг гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн, өөрчлөлт оруулахгүй, хугацаанд нь буцаан гаргах болзлоор, гаалийн болон сад татвар ногдуулж, барагдуулсны үндсэн дээр оруулна.

2. Шаардлагатай бол гаалийн удирдах төв байгууллага бараа, эврийн хэрэгслийг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах хугацааг 6 сар хүртэл хугацаагаар нэг удаа нгаж болно.

3. Гаалийн нутаг дэвсгэрт түр хугацаагаар оруулсан бараа, тээврийн хэрэгслийг тухайн хугацаанд гаалийн байгууллагын зөвшөөрсөн өөр зориулалтаар ашиглах, хэвийн элэгдэл, хорогдлоос гадна гар нэгэн өөрчлөлт оруулж болохгүй.

15 дугаар зүйл. Гаалийн нутаг дэвсгэрт бараанд өөрчлөлт оруулж, буцаан гаргах нөхцөлтэйгээр түр хугацаагаар оруулах

1. Энэхүү горимын дагуу гаалийн нутаг дэвсгэрт боловсруулах, звар үйлчилгээ хийх, эсхүл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд ашиглах гадаадын барааг гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн, хугацаанд нь буцаан гаргах болзлоор гаалийн болон бусад татвар ногдуулж, барагдуулсны үндсэн дээр оруулна.

2. Шаардлагатай бол гаалийн удирдах төв байгууллага барааг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах хугацааг 6 сар хүртэл хугацаагаар нэг удаа сунгаж болно.

16 дугаар зүйл. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт буцаан оруулах

Энэхүү горимын дагуу гаалийн нутаг дэвсгэрээс гаргасан нголын барааг гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн дотоодын удвэрийнх болох нь нотлогдох тохиолдолд гаалийн болон бусад татваргүйгээр гаалийн нутаг дэвсгэрт буцаан оруулна.

17 дугаар зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгслийг
гаалийн нутаг дэвсгэрээр
дамжуулан өнгөрүүлэх

1. Энэхүү горимын дагуу бараа, тээврийн хэрэгслийг өөрчл
оруулах нөхцөлгүйгээр, тогтоосон хугацаанд гаалийн замаар
байгууллагаас гаалийн нөгөө байгууллагад гаалийн болон бу
татваргүйгээр шилжүүлнэ.

2. Барааг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу шилжүүлэ
зориулалтын битүүмжилсэн тээврийн хэрэгслийг ашиглана.

3. Шаардлагатай бол бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн ну
дэвсгэрээр дамжуулан өнгөрүүлэхэд гаалийн байгууллага гаали
болон бусад татвар төлөх баталгааг зохих байгууллагаар гаргуу.
авна.

18 дугаар зүйл. Барааг шилжүүлэн ачих

1. Энэхүү горимын дагуу барааг гаалийн байгууллагын гаали
хяналтын талбайд гаалийн хилээр оруулж ирсэн нэг тээври
хэрэгслээс гарах нөгөө тээврийн хэрэгсэлд гаалийн бичиг барим
үндэслэн гаалийн болон бусад татваргүйгээр шилжүүлэн ач
гаалийн хилээр гаргана.

2. Шаардлагатай бол барааг шилжүүлэн ачихад гаалийн байгу
лага гаалийн болон бусад татвар төлөх баталгааг зохих байгуулаг
гаргуулан авна.

19 дүгээр зүйл. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрээс
бүрмөсөн гаргах

Энэхүү горимын дагуу монголын барааг гаалийн бичиг барим
үндэслэн, шаардлагатай бол гаалийн болон бусад татварыг н
дуулж, барагдуулсны үндсэн дээр гаалийн нутаг дэвсгэрээс хили
чанадад бүрмөсөн гаргана.

20 дугаар зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгслийг хилийн
чанадад өөрчлөлт оруулахгүй буцаан
оруулах нөхцөлтэйгээр гаалийн нутаг
дэвсгэрээс түр хугацаагаар гаргах

1. Энэхүү горимын дагуу монголын бараа, тээврийн хэрэгсл
гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн, хилийн чанадад өөрчл
оруулахгүй буцаан оруулах боллоор гаалийн болон бусад тат
вар төлөх баталгааг зохих байгууллагаар гаргуулан авч, гаалийн н
дэвсгэрээс гаргана.

2. Шаардлагатай бол гаалийн удирдах төв байгууллага ба
тээврийн хэрэгслийг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу гаали
нутаг дэвсгэрээс гаргах хугацааг 6 сар хүртэл хугацаагаар нэг
сунгаж болно.

3. Гаалийн нутаг дэвсгэрээс түр хугацаагаар гаргасан баг

эврийн хэрэгслийг тухайн хугацаанд гаалийн байгууллагын зөв-өөрснөөс өөр зориулалтаар ашиглах, хэвийн элэгдэл, хорогдлоос дна ямар нэгэн өөрчлөлт оруулж болохгүй.

21 дүгээр зүйл. Хилийн чанадад бараанд өөрчлөлт оруулж буцаан оруулах нөхцөлтэйгээр гаалийн нутаг дэвсгэрээс түр хугацаагаар гаргах

1. Энэхүү горимын дагуу хилийн чанадад боловсруулах, засварлчилгээ хийх, эсхүл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд ашиглах монголын праг гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн, хугацаанд нь буцаан уулах боллоор гаалийн болон бусад татвар төлөх баталгааг зохих йгууллагаар гаргуулан авч, гаалийн нутаг дэвсгэрээс гаргана.

2. Шаардлагатай бол гаалийн удирдах төв байгууллага барааг энэ йлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу гаалийн нутаг дэвсгэрээс гаргах цааг 6 сар хүртэл хугацаагаар нэг удаа сунгаж болно.

22 дугаар зүйл. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрээс буцаан гаргах

1. Энэхүү горимын дагуу гадаадын барааг гаалийн бичиг барим-тг үндэслэн, гадаадынх болох нь нотлогдох тохиолдолд гаалийн лон бусад татвар ногдуулалгүйгээр гаалийн нутаг дэвсгэрээс цаан гаргана.

2. Гаалийн нутаг дэвсгэрт бүрмөсөн оруулсан гадаадын барааг йлийн хилээр буцаан гаргахад гаалийн болон бусад татварыг цаан олгохгүй.

23 дугаар зүйл. Гаалийн зориулалтын агуулах

1. Гаалийн байгууллагын дэргэд гаалийн зориулалтын агуулах йна.

2. Гаалийн хяналтад байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн таг дэвсгэр дээр байгуулагдсан гаалийн зориулалтын агуулахад түр галж болно.

3. Гаалийн зориулалтын агуулахад оруулсан бараа, түүний сав, глаа боодол, лац ломбонд гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүй-р өөрчлөлт оруулж болохгүй.

4. Гаалийн хяналтад байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн йгууллагын зөвшөөрснөөр тээврийн байгууллага, эсхүл эзэмшиг-йн мэдэлд хадгалуулж болно. Энэ тохиолдолд бараа, тээврийн эгслийг гаалийн зориулалтын агуулахад байгаа гэж үзнэ.

5. Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн зориулалтын агуулахад сар /түргэн гэмтэх болон аюултай барааг 7 хоног/-аас илүү цаагаар хадгалахгүй. Шаардлагатай бол гаалийн байгууллага энэ цааг 1 сар /түргэн гэмтэх болон аюултай барааг 7 хоног/ хүртэл цаагаар нэг удаа сунгаж болно.

24 дүгээр зүйл. Гаалийн баталгаат агуулах

1. Зах зээл хайх боломжийг бүрдүүлэх, гаалийн болон бусад татвар барагдуулах, гаалийн бичиг баримтыг бүрэн бүрдэл болгос цаг хугацаа олгох зорилгоор барааг гаалийн нутаг дэвсгэр дээ байгуулагдсан гаалийн баталгаат агуулахад хадгалж болно.

2. Гаалийн баталгаат агуулахад дор дурдсан үйл ажиллагаа явуул болно:

1/ барааны бүрэн бүтэн байдлыг шалгах;

2/ барааг арчлан хамгаалах;

3/ барааны баглаа боодлыг задлах, төрөлжүүлэх, савлах, дахи савлах;

4/ засвар, үйлчилгээ хийх;

5/ энгийн боловсруулалт хийх;

6/ шаардлагатай бол гаалийн болон бусад татвар барагдуул загвар, дээжийг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах;

7/ гаалийн байгууллагаас зөвшөөрсөн бусад үйл ажиллагаа.

3. Барааг гаалийн баталгаат агуулахад 2 жил хүртэл хугацаага хадгалахыг зөвшөөрнө. Шаардлагатай бол гаалийн байгууллага эн хугацааг 1 жил хүртэл хугацаагаар нэг удаа сунгаж болно.

25 дугаар зүйл. Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газар

1. Улс орны эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий тодорх салбар, чиглэлийн үйлдвэрлэлийг хөхүүлэн дэмжих, тодорх нэрийн барааны зах зээлд өрсөлдөх чадварыг нь дээшлүүлэх зори гоор гаалийн нутаг дэвсгэр дээр гаалийн баталгаат үйлдвэрийн гам байгуулж болно.

2. Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газарт дор дурдсан үй ажиллагаа явуулж болно:

1/ барааны бүрэн бүтэн байдлыг шалгах;

2/ барааг арчлан хамгаалах;

3/ барааны баглаа боодлыг задлах, төрөлжүүлэх, савлах, дахи савлах;

4/ засвар, үйлчилгээ хийх;

5/ боловсруулалт хийх;

6/ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх;

7/ шаардлагатай бол гаалийн болон бусад татвар барагдуул загвар, дээжийг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах;

8/ гаалийн байгууллагаас зөвшөөрсөн бусад үйл ажиллагаа.

3. Барааг гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газарт 2 жил хүрт хугацаагаар хадгалахыг зөвшөөрнө. Шаардлагатай бол гаалий байгууллага энэ хугацааг 1 жил хүртэл хугацаагаар нэг удаа сунга болно.

26 дугаар зүйл. Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газар

1. Тэргүүний техник технологи судлах, захиалах аятай нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор гаалийн нутаг дэвсгэр дээр гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газар байгуулж болно.

2. Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газарт дор дурдсан үйл ажиллагаа явуулж болно:

1/ барааны бүрэн бүтэн байдлыг шалгах;

2/ барааг арчлан хамгаалах;

3/ барааны баглаа боодлыг задлах, төрөлжүүлэх, савлах, дахин авлах;

4/ засвар, үйлчилгээ хийх;

5/ барааг задлах, угсрах;

6/ барааг үзэсгэлэнд тавих;

7/ шаардлагатай бол гаалийн болон бусад татвар барагдуулж, агвар, дээжийг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах;

8/ гаалийн байгууллагаас зөвшөөрсөн бусад үйл ажиллагаа.

3. Барааг гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газарт тухайн арга эмжээ явагдаж дуусах хүртэл хугацаагаар байлгахыг зөвшөөрнө.

27 дугаар зүйл. Гаалийн баталгаат барилгын талбай

1. Монгол Улсын эдийн засагт стратегийн чухал эч холбогдол үхий барилга байгууламжийг гадаадын материал, техникийг шиглан барих ажлыг хөхүүлэн дэмжих зорилгоор гаалийн нутаг дэвсгэр дээр гаалийн баталгаат барилгын талбай байгуулж болно.

2. Гаалийн баталгаат барилгын талбайд дор дурдсан үйл ажиллагаа явуулж болно:

1/ барилгын материалын бүрэн бүтэн байдлыг шалгах;

2/ барилгын материалыг арчлан хамгаалах;

3/ барилгын материалд боловсруулалт хийх;

4/ барилга угсралтын үйл ажиллагаа явуулах;

5/ гаалийн байгууллагаас зөвшөөрсөн бусад үйл ажиллагаа.

3. Гаалийн баталгаат барилгын талбайд барааг тухайн барилга үрэн ашиглалтад орох хүртэл хугацаанд хадгалахыг зөвшөөрнө.

4. Тухайн барилгыг ашиглалтад өгсний дараа ашиглагдаагүй үлдэн бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэнэ.

28 дугаар зүйл. Гаалийн тусгай бүс

Монгол Улсын тодорхой нэг бүс нутгийн нийгэм, эдийн засгийн эгжил, эсхүл тодорхой нэг салбарын хөгжлийг түргэсгэх, энэ илгэлээр тэргүүний дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэх, йлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээг шинэ дээд шатанд гаргах, хөрөнгө руулалтын нэн таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх үүднээс гаалийн

нутаг дэвсгэр дээр гаалийн тусгай бүс байгуулж болно.

29 дүгээр зүйл. Татваргүй барааны дэлгүүр

Гаалийн нутаг дэвсгэр дээр хэрэглэх зориулалтгүй барааг гаалийн татваргүй оруулж, гаалийн болон бусад татвар үл шингэсэн үнээр гаалийн хяналтан дор борлуулах татваргүй барааны дэлгүүрийг гаалийн нутаг дэвсгэр дээр байгуулж болно.

30 дугаар зүйл. Бараа устгах

Гаалийн хяналтад байгаа гэмтэж муудсан, чанарын шаардлага хангаагүйн улмаас эрүүл ахуй, эрүүл мэнд, байгаль орчинд хор хөнөөлтэй байж болох барааг устгах шаардлагатай нь холбогдох мэргэжлийн албадын дүгнэлтээр тогтоогдсон тохиолдолд гаалийн болон бусад татвар ногдуулахгүйгээр, байгаль орчинд хор хөнөөлгүй аргаар гаалийн байгууллагын хяналтын дор устгана. Барааг устгахдаа хүсвэл мэдүүлэгч өөрөө, эсхүл түүний хүсэлтээр, бараа эзэмшигчийг байлцуулж болно.

31 дүгээр зүйл. Гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүс, татваргүй барааны дэлгүүрийн горимын нийтлэг зарчим

1. Гаалийн баталгаат бүс, татваргүй барааны дэлгүүрийг гаалийн хяналтын талбай болон гаалийн тусгай бүсэд байгуулж болно.

2. Гаалийн баталгаат бүс нь нийтэд зориулагдсан нээлттэй, нэг буюу хэд хэдэн аж ахуйн нэгж, байгууллага ашиглахад зориулагдсан хаалттай байж болно.

3. Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд гагцхүү гаалийн байгууллага бүхий газраар, гаалийн бичиг баримтыг үндэслэн нэвтрүүлнэ.

4. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрээр дамжуулахгүйгээр хилийн чанадаас шууд гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулах тэндээс мөн гаалийн нутаг дэвсгэрээр дамжуулахгүйгээр шууд хилийн чанадад гаргах тохиолдолд гаалийн хялбарчилсан бүрдүүлэлт хийж гаалийн хилээр нэвтрүүлж болно.

5. Гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулах, тэндээс гаргах бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийхдээ, ийнхүү оруулах, эсхүл гаргах өдөр хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа гаалийн хууль тогтоомж, валютын ханш, барааны тухайн үеийн үнэ, тоо хэмжээг баримтална.

6. Гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд хилийн чанадаас оруулах гадаадын барааг гаалийн татваргүй, гаалийн нутаг дэвсгэрээс оруулах монголын барааг гаалийн хууль тогтоомжийн дагуу оруулна.

Гаалийн нутаг дэвсгэрт бүрмөсөн оруулсан гадаадын барааг гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулахад гаалийн

болон бусад татварыг буцаан олгохгүй.

7. Хилийн чанадаас гаалийн нутаг дэвсгэрээр дамжуулахгүйгээр гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд шууд оруулах, тэндээс мөн гаалийн нутаг дэвсгэрээр дамжуулахгүйгээр хилийн чанадад шууд гаргах бараанд гаалийн болон бусад татвар төлөх баталгаа шаардахгүй.

8. Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглосон барааг гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулахгүй.

9. Барааг хилийн чанадаас гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулах, тэндээс хилийн чанадад гаргахад нийгмийн аюулгүй байдал, ёс суртахуун, эрүүл ахуй, эрүүл мэнд, хорио цээр, худалдааны тэмдэгт, патент, зохиогчийн эрхтэй холбоотойгоос бусад үндэслэлээр хязгаарлахгүй.

10. Гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулсан, тэндээс гаргасан барааг гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсийн хилээр буцаан нэвтрүүлэхэд гаалийн өмнөх мэдүүлэг эсхүл энгийн маягтыг үндэслэнэ.

11. Гаалийн баталгаат бүс, татваргүй барааны дэлгүүр байгуулах ювшөөрөл олгох, сунгах, цуцлах эрхийг Засгийн газрын эрх олгосны дагуу гаалийн удирдах төв байгууллага эдэлнэ.

12. Гаалийн зориулалтын агуулах, гаалийн баталгаат агуулахыг гаалийн байгууллага эрхлэн явуулж болно.

32 дугаар зүйл. Зорчигчийн хувийн хэрэглээний
эд зүйлс

Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлсэд гаалийн бүрдүүлэлт ийх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

33 дугаар зүйл. Олон улсын шуудан илгээлт

Олон улсын шуудан илгээлтэд гаалийн бүрдүүлэлт хийх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Гаалийн шалгалт

34 дүгээр зүйл. Гаалийн шалгалт хийх

1. Гаалийн шалгалтад гаалийн хилээр нэвтрэх бараа, тээврийн эрэгсэл хамрагдана.

2. Гаалийн шалгалтыг гаалийн хяналтын талбайд хийнэ. Шаардлагатай бол гаалийн шалгалтыг мэдүүлэгчийн зардлаар гаалийн айгууллагаас зөвшөөрсөн техникийн нөхцөлөөр хангагдсан албаны олон ахуйн байранд хийж болох бөгөөд энэ үед тэр нь хяналтын албайн үүргийг түр гүйцэтгэнэ.

3. Гаалийн шалгалтыг тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн дунд хийж болно.

4. Харилцан тохиролцсон нөхцөлд гаалийн шалгалтыг гадаа орны гаалийн нутаг дэвсгэр дээр хийж болно.

5. Гаалийн шалгалтыг дахин хийж болно.

35 дугаар зүйл. Гаалийн бичиг баримтын шалгалт

Гаалийн байгууллага гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын дагуу шаардагдах гаалийн бичиг баримтыг мэдүүлэгчээс гаргуулан авч гаалийн мэдүүлэгтэй тулган шалгана.

36 дугаар зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн шалгалт хийх

1. Бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн шалгалт хийхдээ хяналтын техник, багаж хэрэгсэл, эрэлч нохой зэргийг ашиглаж болно.

2. Шаардлагатай бол гаалийн байгууллага гаалийн шалгалтын явцад барааны дээж, загварыг үнэ төлбөргүй гаргуулан авна.

3. Гаалийн байгууллага тээврийн хэрэгсэлд хийх гаалийн шалгалтыг тухайн тээврийн хэрэгслийн хуваарьт хугацаанд багтаан дуусга бөгөөд зайлшгүй тохиолдолд гаалийн байгууллагын даргын шийлвэрээр энэ хугацааг сунгаж болно.

4. Мэдүүлэгч гаалийн шалгалт хийгдэж байгаа барааг ачих, буулгах, задлах, сав, баглаа боодлыг нь өөрчлөх, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг гагцхүү гаалийн байгууллагын зөвшөөрлийн үндсээр гүйцэтгэнэ.

5. Гаалийн шалгалт хийгдэж байгаа барааг ачих, буулгах, хадгалах, шилжүүлэн ачих, түүнчлэн тээврийн хэрэгслийг саатуулсанта холбогдсон зардал, хохирлыг гаалийн байгууллага хариуцахгүй.

6. Гаалийн байгууллага яаралтай, аюултай, амархан гэмтэх зэргийг тусгай нөхцөл шаардсан онцлог бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн түргэвчилсэн бүрдүүлэлт хийж болно.

7. Гаалийн бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг урьдчилан хийж болно.

37 дугаар зүйл. Хүний биед үзлэг хийх

1. Гаалийн хилээр нэвтрэх этгээд барааг биедээ нуусан гэдгийг тодорхой сэжиг байгаа бол хүний биед үзлэг хийнэ.

2. Үзлэг хийхдээ Монгол Улсын захиргааны хариуцлагын тухаа хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 2,3,5 дахь хэсэгт заасан заалтыг баримтална.

38 дугаар зүйл. Гаалийн шалгалтад мэргэжлийн байгууллага, шинжээчийг оролцуулах

1. Шаардлагатай бол гаалийн шалгалтад мэргэжлийн байгууллагын ажилтан, шинжээчийг татан оролцуулж болно.

2. Гаалийн шалгалтад мэргэжилтэн, шинжээчийг оролцуулах

тухай гаалийн байгууллагын хүсэлтийг холбогдох байгууллага өмчийн хэлбэр харгалзахгүйгээр хүлээн авч биелүүлэх үүрэгтэй.

3. Мэргэжилтэн, шинжээчийг гаалийн шалгалтад татан оролцуулсан хугацааны цалинг хэрэв уг мэргэжилтэн, шинжээч төсвийн байгууллагад ажиллаж байгаа бол тухайн байгууллага, хувийн өмчийн байгууллагад ажиллаж байгаа бол гаалийн байгууллага бодож олгоно. Замын болон томилолтын зардлыг урьдчилан тохиролцоогүй бол гаалийн байгууллага хариуцна.

39 дүгээр зүйл. Агуулах, байранд нэвтрэн орох

Гаалийн улсын байцаагч гаалийн хяналтад байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийг хадгалж байгаа агуулах, байранд эрхийн үнэмлэхээ үзүүлэн нэвтрэж, хууль тогтоомжоор зөвшөөрөгдсөн эрхийнхээ хүрээнд шалгалт хийнэ.

40 дүгээр зүйл. Мэдээлэл, материал гаргуулан авах

1. Гаалийн байгууллага гаалийн хилээр бараа, тээврийн хэрэгсэл нэвтрүүлж байгаа этгээдийн талаар гаалийн шалгалтад шаардлагатай мэдээлэл, лавлагааг холбогдох байгууллагаас гаргуулан авч болно.

2. Хууль хяналт, татварын байгууллага нь гаалийн байгууллагын хүсэлтээр гаалийн шалгалттай холбогдох мэдээллийг түүнд гарган өгч, тодорхой асуудлаар хамтран ажиллах, эсхүл мэргэжлийн туслалцаа үзүүлнэ.

41 дүгээр зүйл. Мэдээлэл хүлээн авах, түүний нууцыг хамгаалах

1. Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихөөр завдсан үйлдлийн талаарх мэдээллийг гаалийн байгууллага төлбөртэй, эсхүл төлбөргүйгээр хүлээн авч, нууцыг хадгална.

2. Мэдүүлэгчийн гаргаж өгсөн бичиг баримт, мэдээллийг гаалийн байгууллага гагцхүү гаалийн зорилгоор ашиглана.

3. Мэдээлэл хүлээн авах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

42 дугаар зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах

1. Гаалийн байгууллага нягтлан шалгах шаардлагатай бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулж болно.

2. Энэ зүйлийн / I дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр саатуулсан бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн зориулалтын агуулахад хадгална.

3. Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулсантай холбогдох зардал, хохирлыг мэдүүлэгч хариуцна.

43 дугаар зүйл. Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараахь шалгалт

Гаалийн байгууллага бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн бүрдүүлэлт хийж, гаалийн хяналтаас гаргах зөвшөөрөл олгосны дараа гаалийн мэдүүлгийн үнэн зөвийг нягтлан шалгах зорилгоор

холбогдох бараа, тээврийн хэрэгслийн хүлээн авагч, эзэмшигч, эсхүл захиран зарцуулагчийн байр, агуулахад орж шалгалт хийж, шаардлагатай бичиг баримт гаргуулан авч болно.

44 дүгээр зүйл. Гаалийн битүүмжлэл

1. Гаалийн хяналтад байгаа бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн битүүмжлэл тавина. Гаалийн битүүмжлэлийг дац, ломбо, тэмдэг тавих, зураасаар тэмдэглэх, гэрэл зураг авах, дүрс бичлэг хийх зэрэг аргаар хийнэ.

2. Гаалийн битүүмжлэлийг гаалийн байгууллага, эсхүл гаалийн байгууллагын зөвшөөрснөөр тээвэрлэгч, мэдүүлэгч задална.

3. Давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр гаалийн битүүмжлэлийг задалсан, гэмтээсэн бол энэ тухай гаалийн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэж, давагдашгүй хүчин зүйл гарсан тухай нотлох баримтыг гаалийн байгууллагад гаргаж өгнө.

45 дугаар зүйл. Журам тогтоох

Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт, шалгалт хийх үйл ажиллагааны журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн статистикийн мэдээллийн тогтолцоо

46 дугаар зүйл. Гадаад худалдааны гаалийн
статистикийн мэдээлэл

1. Гаалийн байгууллага гаалийн хилээр нэвтэрсэн бараатай холбогдолтой статистикийн мэдээллийг цуглуулах, бүртгэх, боловсруулах, дамжуулах ажиллагааг хамарсан гаалийн мэдээллийн сан, сүлжээ байгуулан ашиглаж, гадаад худалдааны гаалийн статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргана.

2. Гадаад худалдааны гаалийн статистикийн мэдээллийг гаалийн мэдүүлгийг үндэслэн "Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем"-ийн дагуу гаргана.

3. Гадаад худалдааны гаалийн статистикийн мэдээлэл хөглөх аргачлалыг Статистикийн төв байгууллагатай хамтран гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

47 дугаар зүйл. Албан ёсны бус гаалийн статистикийн мэдээлэл

1. Гаалийн байгууллага гаалийн удирдах төв байгууллагаас баталсан журмын дагуу албан ёсны бус гаалийн статистикийн мэдээлэл хөглөнө.

2. Албан ёсны бус гаалийн статистикийн мэдээллийг бүрдүүлэх, боловсруулах, ашиглах, түүний нууцыг хадгалах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн байгууллага

48 дугаар зүйл. Гаалийн байгууллагын бүтэц

1. Гаалийн байгууллага нь гаалийн удирдах төв байгууллага, гүүний харьяа гаалийн газар, хорооноос бүрдэнэ. Гаалийн газар нь алба, салбартай байж болно.

2. Гаалийн удирдах төв байгууллагын дүрмийг Монгол Улсын Засгийн газар, гаалийн газар, хорооны бүтэц, зохион байгуулалт, дүрмийг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

3. Гаалийн байгууллагын дэргэд сургалт судалгаа, хэвлэл мэдээлэл, статистик тооцоолол, үйлчилгээ аж ахуй, гаалийн лаборатори, эрэлч нохойн алба байж болно.

49 дүгээр зүйл. Гаалийн байгууллагын бэлгэ тэмдэг

Гаалийн байгууллага бэлгэ тэмдэгтэй байна. Бэлгэ тэмдгийн загвар, хэрэглэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

50 дугаар зүйл. Гаалийн байгууллагын

гүйцэтгэх үүрэг

Гаалийн байгууллага дараахь үндсэн үүргийг гүйцэтгэнэ:

1/ гаалийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, биелэлтэд хяналт тавих;

2/ гаалийн болон бусад татварыг ногдуулж, барагдуулах;

3/ гаалийн статистикийн мэдээлэл гаргах;

4/ гаалийн хууль тогтоомжийн зөрчилтэй тэмцэх.

51 дүгээр зүйл. Гаалийн байгууллагын үйл

ажиллагааны зарчим

Гаалийн байгууллага нь үйл ажиллагаандаа хууль дээдлэх, иргэний хуулиар олгогдсон халдашгүй эрхийг хүндэтгэх, доод шатны гаалийн байгууллага нь дээд шатны байгууллагадаа шууд захирагдах арчмыг удирдлага болгоно.

52 дугаар зүйл. Гаалийн байгууллагын удирдлага,

түүний бүрэн эрх

1. Монгол Улсын Засгийн газар гаалийн удирдах төв байгууллагын даргыг шууд, дэд даргыг гаалийн удирдах төв байгууллагын даргын саналыг үндэслэн томилно.

2. Гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга гаалийн улсын байдагчийн эрхийг эдлэхээс гадна дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

1/ Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт гаалийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах;

2/ гаалийн хууль тогтоомжоор олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт мөрдөх тушаал гаргах;

3/ гаалийн бодлого боловсруулахад оролцох, тарифын болон тарифын бус хязгаарлалт, хориг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

4/ гаалийн асуудлаар байгуулах Монгол Улсын олон улсын гэрээний төслийг боловсруулах, Засгийн газраас эрх олгосон тохиолдолд олон улсын гэрээнд гарын үсэг зурах, гэрээгээр Монгол Улсын хүлээсэн үүргийн биелэлтийг хангуулах;

5/ гаалийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх ажлыг гаалийн хууль тогтоомжид заасны дагуу зохион байгуулах;

6/ гаалийн зөрчилтэй холбогдуулан хэрэг бүртгэх ажлыг удирдан зохион байгуулах;

7/ гаалийн асуудлаарх өргөдөл гомдлыг хүлээн авч, бүрэн эрхийн хүрээнд шийдвэр гаргах;

8/ гаалийн статистикийн мэдээлэл гаргах ажлыг хариуцан зохион байгуулах;

9/ гаалийн газар, хороог байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах гэдгээрийн хариуцах хяналтын нутаг дэвсгэрийг тогтоох;

10/ харьяа гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараа, тээврийн хэрэгсэл болон гаалийн бүрдүүлэлтийн горимоор хязгаарлах;

11/ гаалийн удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх;

12/ гаалийн улсын байцаагчийн эрх олгох, эрхийг түдгэлзүүлэх, сахилгын шийтгэл ногдуулах;

13/ гаалийн байгууллагын төсөв, хөрөнгийг захиран зарцуулах;

14/ гаалийн байгууллагын эд хөрөнгийн эрх, хууль ёсны бусад ашиг сонирхлыг шүүх, арбитрт төлөөлөн хамгаалах;

15/ гаалийн болон бусад татвар, хураамжийн ногдуулалт, барагдуулалт эв эсэхийг шалгах;

16/ хуулиар олгосон бусад эрх.

3. Гаалийн удирдах төв байгууллагын даргын эзгүйд түүний бүрэн эрхийг дэд дарга нь орлон гүйцэтгэнэ.

53 дугаар зүйл. Гаалийн байгууллагын төсөв

1. Гаалийн байгууллагыг улсын төсвөөс санхүүжүүлж, үйл ажиллагаа явуулах эдийн засгийн баталгааг төр хангана.

2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн удирдлага нь өөрийн нутаг дэвсгэрт ажиллах гаалийн байгууллагад шаардалгатай эзэмшлийн

газар олгож, холбоо, эрчим хүч, дулаанаар саадгүй үйлчилж, үйл ажиллагаагаа хэвийн байдлаар явуулах нөхцөлөөр хангана.

54 дүгээр зүйл. Гаалийн хөгжлийн сан

1. Гаалийн ажилтан нарыг урамшуулах тэдний нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх, гаалийн байгууллагын материаллаг баазыг бэхжүүлэх зорилгоор төсвийн бус гаалийн хөгжлийн сан байгуулна.

2. Гаалийн хөгжлийн санг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах журмыг Засгийн газар тогтооно.

3. Гаалийн удирдах төв байгууллага барааг шинэ, нарийн арга хэрэглэж гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлсэн буюу нэвтрүүлэхийг завдсан зөрчлийг илрүүлсэн, эсхүл олон удаагийн зөрчил илрүүлсэн, хоорондоо холбоо, сүлбээ бүхий бүлэг этгээдтэй тэмцэж, зөрчил илрүүлэх талаар онцгой гавьяа байгуулсан, өндөр үнэ бүхий бараа илрүүлж, улсын төсөвт ихээхэн хэмжээний орлого оруулсан зэрэг байдлыг харгалзан гаалийн улсын байцаагчийг гаалийн хөгжлийн сангаас жилд нэг удаа шагнаж болно.

55 дугаар зүйл. Гаалийн асуудлаар сургалт явуулах,
мэдээлэл, зөвлөлгөө өгөх

Гаалийн байгууллага гаалийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, гаалийн зуучлагч бэлтгэх, гаалийн асуудал, түүний дотор гадаад худалдааны тарифын болон тарифын бус зохицуулалт, гаалийн горимын асуудлыг нийтэд ойлгуулах зорилгоор гаалийн асуудлаар сургалт явуулж, мэдээлэл, зөвлөлгөө өгч болно.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн улсын байцаагч, шалгагч,
гаалийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч

56 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагч

1. Гаалийн удирдах төв байгууллагаас баталсан журамд заасан бодлол, шалгуурыг хангаж, Монгол Улсын гаалийн хууль тогтоомжийн дагуу гаалийн хяналт, шалгалт хийх эрх эдэлж, үүрэг үлээсэн Монгол Улсын иргэнийг гаалийн улсын байцаагч гэнэ.

2. Гаалийн улсын байцаагч нь төрийн тусгай албан тушаалтанд амаарна.

3. Гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга нь Монгол Улсын гаалийн ерөнхий байцаагч байна.

4. Гаалийн улсын байцаагч нь "Гаалийн улсын байцаагч би, Монгол Улсын тусгаар тогтнол, эдийн засгийн аюулгүй байдлыг ангахын төлөө үнэнчээр зүтгэж, гаалийн хяналт, шалгалт хийхдээ ууль, шударга ёсыг дээдлэн, гаалийн улсын байцаагчийн ёс зүйн

хэм хэмжээг чанд сахиж, хэний ч нөлөөнд үл автахал батлан тангараглая. Өргөсөн тангаргаас няцвал төрийн хуулийн цээрлэл хүлээнэ” гэсэн тангаргийг гаалийн улсын байцаагчийн эрх авахад өргөнө.

57 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн

эрх, үүрэг

1. Гаалийн улсын байцаагч дараахь эрхийг эдэлнэ:

1/ энэ хуульд заасны дагуу гаалийн хяналт, шалгалт хийх;

2/ гаалийн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх үүднээс иргэн, албан тушаалтанд хууль ёсны шаардлага тавьж биелэлтийг хангуулах;

3/ аж ахуйн нэгж, байгууллагын байр, агуулахад нэвтрэн орж, үзлэг тооллого хийх, аж ахуйн нэгжийн данс, бүртгэлийг шалгах;

4/ гаалийн болон бусад татвар ногдуулах, гаалийн хяналт, шалгалтад холбогдол бүхий бичиг баримт, тайлбар, лавлагааг гаргуулан авах;

5/ гаалийн болон бусад татвар ногдох бараа, тээврийн хэрэгслийг нуусныг гэрчлэх баримт материалыг татвар төлөгч аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнээс түр хугацаагаар хураан авах буюу хуулбарлуулан авах;

6/ албан үүргээ гүйцэтгэх үед улсын хилийн хориотой зурваст нэвтрэх.

2. Гаалийн улсын байцаагч дараахь үүрэг хүлээнэ:

1/ гаалийн хяналт, шалгалтыг хийхдээ сонор сэрэмжтэй байж, төр, байгууллага болон хувь хүний нууцыг чанд хадгалж, иргэний нэр хүндийг гутаахгүй байх;

2/ гаалийн хяналт, шалгалтыг хийхдээ төр, байгууллага, иргэний хууль ёсны эрх ашгийг хохироохгүй, албан тушаалаа урвуулж хэтрүүлэхгүй байх;

3/ гаалийн байгууллага, ажилтны нэр хүндэд харш аливаа үйлдэл гаргахгүй байх;

4/ гаалийн хууль тогтоомжийг зөрчсөн хууль бус үйлдэл /эс үйлдэл/-ийн талаар зохих байгууллага, албан тушаалтанд мэдээлэх.

58 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн үйл

ажиллагаанд хориглох зүйл

1. Гаалийн улсын байцаагч дараахь үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно:

1/ ажил хаялт болон төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахад чиглэсэн бусад арга хэмжээг төлөвлөх, зохион байгуулах, тэдгээрт оролцох;

2/ албан тушаалынхаа байдлыг ашиглан бусад байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэнээс бэлэг, мөнгөн шагнал, шан харамж, зээл авах,

төлбөргүй буюу хөнгөлөлттэйгээр үйлчлүүлэх зэрэг хууль бус бусад хангамж эдлэх;

3/ нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, аж ахуйн нэгж, нам, олон нийтийн бусад байгууллагад орон тооны албан тушаал хавсран гүйцэтгэх;

4/ аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг гардан эрхлэх, бусдад зуучлан хөтлөх, түүний удирдах зөвлөлийн, эсхүл захиргааны гишүүн байх.

59 дүгээр зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн эрхийн баталгаа

1. Гаалийн улсын байцаагчийг албан үүрэгтэй нь холбогдуулан төрийн байгууллагаас шалгах бол гаалийн хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүй байх үүднээс энэ тухай тухайн гаалийн байгууллагын удирдах албан тушаалтанд урьдчилан мэдэгдэнэ.

2. Гаалийн байгууллага гаалийн улсын байцаагчаар хуулиар хүлээлгэсэн үүрэгт нь үл хамаарах ажил, үүрэг гүйцэтгүүлэхийг хориглоно.

3. Гаалийн улсын байцаагчид дараахь тусламж олгоно:

1/ хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсан тохиолдолд эмнэлгийн чөлөөтэй байсан хугацааны тэтгэмж, албан тушаалын үндсэн цалингийн зөрүү;

2/ тахир дутуу болсон тохиолдолд тахир дутуугийн тэтгэвэр, албан тушаалын үндсэн цалингийн зөрүү;

3/ хиймэл эрхтэн хийлгэх тохиолдолд түүний зардал;

4/ эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн тохиолдолд эрүүл мэндийн даатгалын зардаас хэтэрсэн эмчилгээний зардал;

5/ хөдөлмөрийн чадвараа бүрмөсөн алдсан тохиолдолд албан тушаалын 1 жилийн үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн буцалтгүй тусламж;

6/ албан үүргээ гүйцэтгэхтэй нь холбогдуулан гаалийн улсын байцаагчийн амь насыг хохироосон тохиолдолд түүний ар гэрт 3 жилийн албан тушаалын цалинтай нь тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн буцалтгүй тусламж.

4. Улсын хил дээр алба хлаж байгаа гаалийн улсын байцаагчийн гэр бүлийг тэргүүн ээлжинд ажлаар хангах бөгөөд тэднийг ажлаар хангаагүй нөхцөлд ажилгүй байсан хугацааны эрүүл мэндийн болон гэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг Засгийн газраас тогтоосон тухайн үед мөрдөж байгаа хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс тооцож гална.

5. Хил дээр ажиллаж байгаа гаалийн ажилтнуудад хилийн нэмэгдэл олгоно. Хилийн нэмэгдэл олгох журмыг Засгийн газар тогтооно.

6. Гаалийн байгууллагад тогтвор суурьшилтай, үр бүтээлтэй

6. Гаалийн байгууллагад тогтвор суурьшилтай, үр бүтээлтэй ажилласан албан хаагчид аминдаа орон сууц барих болон орон сууц, амьдралын нэн тэргүүний хэрэгцээг зүйлс худалдан авах, өөрийн хүсэлтээр суралцах болон хүүхдээ сургахад нь зориулан байгууллагаас нь хөнгөлөлттэй эзэл олгож, шаардлагатай бол зээлийн баталгаа гаргаж өгнө.

7. Энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан тусламжийг улсын төсвөөс олгож, уг хөрөнгийг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлднө.

60 дугаар зүйл. Гаалийн байгууллагын тусгай хэрэгсэл, мэх

1. Гаалийн улсын байцаагч албан үүргээ гүйцэтгэх үедээ дараахь тусгай хэрэгсэл, мэх хэрэглэж болно:

- 1/ нэг бүрийн тусгай хэрэгсэл;
- 2/ тээврийн хэрэгсэл албадан зогсоох тусгай хэрэгсэл;
- 3/ хамгаалах тусгай хэрэгсэл;
- 4/ самбо, каратэ зэрэг зөвсэггүйгээр тулалдах мэх;
- 5/ албаны нохой.

61 дүгээр зүйл. Тусгай хэрэгсэл, мэх хэрэглэх

1. Гаалийн улсын байцаагч тусгай хэрэгсэл, мэхийг дараахь тохиолдолд хэрэглэж болно:

1/ гаалийн улсын байцаагчийн амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учруулж болзошгүй байдлаар довтолсон;

2/ гаалийн улсын байцаагчийн хууль ёсны шаардлагыг зориуц биелүүлээгүй, эсхүл хүч хэрэглэн эсэргүүцсэн;

3/ хураагдсан, барьцаанд авсан болон гаалийн хяналтад байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн нэг байгууллагаас нөгөөд, эсхүл холбогдох бусад байгууллагад хүргэх.

2. Тээврийн хэрэгсэл албадан зогсоох тусгай хэрэгслийг дараахь тохиолдолд хэрэглэж болно:

1/ гаалийн шалгалт дууссагүй байхад гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр хөдөлсөн;

2/ барааг гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх зорилгоор гаалийн хяналт, шалгалтаас зугтсан.

3. Тусгай хэрэгсэл, мэх хэрэглэснээс хүний амь бие, эрүүл мэндэд гэмтэл учруулсан тохиолдолд эмнэлгийн яаралтай тусламж үзүүлэх арга хэмжээ авч, энэ тухай гаалийн байгууллагын даргад, дарг нь прокурорт нэн даруй мэдэгдэнэ.

62 дугаар зүйл. Тусгай хэрэгслийн жагсаалт, хэрэглэх зааврыг батлах

Гаалийн байгууллагын тусгай хэрэгслийн жагсаалт, хэрэглэх зааврыг Улсын ерөнхий прокурортой зөвшилцөн гаалийн удирдагч төв байгууллагын дарга батална.

63 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн
албан тушаалын ангилал

1. Гаалийн улсын байцаагчийн албан тушаалыг дор дурдсанаар ангилна:

- 1/ тэргүүн түшмэл;
- 2/ эрхэлсэн түшмэл;
- 3/ ахлах түшмэл;
- 4/ дэс түшмэл;
- 5/ туслах түшмэл.

2. Тэргүүн түшмэлийн албан тушаалд гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга хамаарна.

3. Эрхэлсэн түшмэлийн албан тушаалд гаалийн удирдах төв байгууллагын дэд дарга хамаарна.

4. Ахлах түшмэлийн албан тушаалд гаалийн удирдах төв байгууллагын хэлтсийн дарга, харьяа гаалийн газрын дарга хамаарна.

5. Дэс түшмэлийн албан тушаалд гаалийн удирдах төв байгууллагын ахлах байцаагч, гаалийн удирдах төв байгууллагын дэргэдэх алба, төвийн дарга, захирал, харьяа газрын орлогч дарга, хороо, алба, салбарын дарга, эрхлэгч хамаарна.

6. Туслах түшмэлийн албан тушаалд гаалийн улсын байцаагчид хамаарна.

64 дүгээр зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн
зэрэг дэв

1. Гаалийн тэргүүн түшмэл, эрхэлсэн түшмэл, ахлах түшмэл, дэс түшмэл, туслах түшмэлийн албан тушаал нь тус бүртгээ тэргүүн зэрэг, дэд зэрэг, гутгаар зэрэг, дөтгөөр зэрэг гэсэн зэрэг дэвтэй байна.

2. Гаалийн тэргүүн түшмэлийн албан тушаалын зэрэг дэвийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч; эрхэлсэн түшмэлийн албан тушаалын зэрэг дэвийг Монгол Улсын Ерөнхий сайд; ахлах түшмэл, дэс түшмэл, туслах түшмэлийн албан тушаалын зэрэг дэвийг гаалийн удирдах төв байгууллага олгоно.

3. Зэрэг дэв олгохдоо төрийн албанд нийт ажилласан боловч тусгай албан тушаалын ангилалд ажилласан хутацаа, мэргэшлийн түвшинг харгалзана.

4. Гаалийн улсын байцаагчийн зэрэг дэв, түүний олгох журмыг засгийн газар тогтооно.

65 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн цол

1. Гаалийн улсын байцаагчид дор дурдсан цол олгож болно:

- 1/ гаалийн жинхэнэ зөвлөх;
- 2/ гаалийн итгэмжит зөвлөх;
- 3/ гаалийн зөвлөх.

2. Цол олгох журам, цолны нэмэгдлийн хэмжээг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

66 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн
цалин хөлс

1. Гаалийн улсын байцаагч албан тушаалын бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсний төлөө төрөөс цалин хөлс авна.

2. Гаалийн улсын байцаагчийн цалин хөлс нь албан тушаалын цалин болон албан ажлын онцгой нөхцөлийн, төрийн алба хаасан хугацааны, зэрэг дэвийн, цолны эрдмийн зэргийн нэмэгдлээс бүрдэнэ.

3. Гаалийн улсын байцаагчийн албан ажлын онцгой нөхцөлийн, төрийн алба хаасан хугацааны, эрдмийн зэргийн нэмэгдэл олгох журам, хэмжээг Засгийн газар тогтооно.

67 дугаар зүйл. Дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг

1. Гаалийн улсын байцаагч дүрэмт хувцас, ялгах тэмдгийг үнэ төлбөргүй хэрэглэнэ.

2. Гаалийн улсын байцаагчийн дүрэмт хувцас, ялгах тэмдгийн загвар, хэрэглэх журам, эдэлгээний хугацааг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

3. Гаалийн улсын байцаагчийн дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэгтэй ижил загварын дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг хэрэглэхийг бусад байгууллага, иргэнд хориглоно.

68 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчид
хүлээлгэх сахилгын шийтгэл

1. Гаалийн улсын байцаагч гаалийн хууль тогтоомж, өргөсөн тангаргаа зөрчсөн тохиолдолд түүнд гаргасан зөрчлийн шинж байдлыг харгалзан дараахь сахилгын шийтгэлийг ногдуулна:

- 1/ сануулах;
- 2/ зэрэг дэвийг 1 жил хүртэл хугацаагаар бууруулах;
- 3/ албан тушаалыг 3 сар хүртэл хугацаагаар бууруулах;
- 4/ гаалийн улсын байцаагчийн эрхийг хасах;
- 5/ гаалийн албанаас халах.

2. Гаалийн улсын байцаагчийн сахилгын тусгай дүрмийг Монгол Улсын Засгийн газар тогтооно.

69 дүгээр зүйл. Гаалийн албанаас халах

Гаалийн улсын байцаагчийг дараахь тохиолдолд гаалийн албанаас хална:

- 1/ сахилгын зөрчил удаа дараа гаргасан;
- 2/ хууль тогтоомж, гаалийн улсын байцаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг ноцтой зөрчсөн;
- 3/ гэмт хэрэг үйлдсэн нь нотлогдсон;
- 4/ Монгол Улсын харьяатаас гарсан.

70 дугаар зүйл. Шалгагч, гаалийн итгэмжлэгдсэн
төлөөлөгч

1. Гаалийн улсын байцаагчийн эрх олгохоос өмнө нэг жилээс хэтрэхгүй туршилтын хугацаагаар дагалдангаар ажиллаж байгаа гаалийн ажилтанг шалгагч гэнэ.

2. Шалгагч бие дааж гаалийн хяналт, шалгалт хийх эрх эдлэхгүй.

3. Шалгагч ажил үргээ гүйцэтгэхэд ялгах тэмдэг хэрэглэнэ.

4. Шаардлагатай бол гаалийн байгууллага өөрийн хариуцах нутаг дэвсгэрт болон тухайн нутаг дэвсгэрт орших аж ахуйн нэгж, байгууллагын дэргэд гаалийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч ажиллуулж болно.

Гаалийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч ажиллуулах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн зөрчил, түүнд хүлээлгэх
хариуцлага

71 дүгээр зүйл. Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн
хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх,
нэвтрүүлэхийг заадах

1. Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлсэн, эсхүл тийнхүү нэвтрүүлэхийг завдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол иргэнийг 5000-25000, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 20000-100000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулж, тухайн зөрчилд холбогдох барааг хураан авах бөгөөд хураан авах бололцоогүй бол үнийг гаргуулан авна.

2. Хязгаарласан барааг гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлсэн, эсхүл тийнхүү нэвтрүүлэхийг завдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол иргэнийг 10000-30000, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 30000-150000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулж, зөрчилд холбогдох барааг хураан авах бөгөөд хураах бололцоогүй бол үнийг гаргуулан авна.

72 дугаар зүйл. Хориглосон барааг гаалийн
хилээр нэвтрүүлэх

Хориглосон барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлсэн, эсхүл тийнхүү нэвтрүүлэхийг завдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол иргэнийг 20000-50000, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 50000-250000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулж, зөрчилд холбогдох барааг хураан авах бөгөөд хураан авах бололцоогүй бол үнийг гаргуулан авна.

73 дугаар зүйл. Тээврийн хэрэгслийг нуувч
болгон ашиглах

Барааг гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх зорилгоор тээврийн хэрэгслийг зориудаар тоноглож, нуувч болгон ашигласан гэм буруутай этгээдийн тухайн тээврийн хэрэгслийг хураан авах бөгөөд хураан авах бололцоогүй бол үнийг гаргуулан авна.

74 дүгээр зүйл. Мэдүүлэх журам зөрчих

Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн байгууллагад мэдүүлэх журам зөрчсөн бол 5000-25000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

75 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтад байгаа барааг
гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүй
хөдөлгөх

1. Гаалийн хяналтад байгаа барааг гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүй хөдөлгөсөн, ачсан, буулгасан, шилжүүлэн ачсан бол иргэнийг 5000-25000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 20000-100000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

2. Гаалийн хяналтад байгаа барааг гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр олгосон бол тухайн бараанд ногдох гаалийн болон бусад татварыг төлүүлж, зөрчил гаргасан ажилтан, албан тушаалтныг 5000-25000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

76 дугаар зүйл. Тээвэрлэгч үүргээ үл биелүүлэх

Тээвэрлэгч энэ хуулийн 8 дугаар зүйлийн 1,3,4,5 дахь хэсэгт заасан үүргээ биелүүлээгүй бол 20000-100000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

77 дугаар зүйл. Гаалийн битүүмжлэлийг
гэмтээх, хаяг өөрчлөх

Гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр гаалийн хяналтад байгаа барааны хаягийг өөрчилсөн, гаалийн байгууллагаас тавьсан лац, ломбыг санаатайгаар гэмтээсэн, эсхүл арилгасан бол иргэнийг 5000-25000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 30000-150000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

78 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын талбайн
дэглэм зөрчих

Гаалийн хяналтын талбайн дэглэм зөрчсөн нь бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэхтэй холбогдолгүй бол иргэнийг 5000-25000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 20000-100000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

79 дүгээр зүйл. Бүрдүүлэлтийн горим зөрчих

1. Энэ хуулийн 13-30 дугаар зүйлд заасан гаалийн бүрдүүлэлтийн горим зөрчсөн бол иргэнийг 5000-25000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 20000-100000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

2. Гаалийн хилээр түр хугацаагаар нэвтрүүлсэн бараа, тээврийн хэрэгслийг тогтоосон хугацаанд буцаан нэвтрүүлээгүй бол тийнхүү буцаан нэвтрүүлэх байсан үед хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа гаалийн хууль тогтоомж, валютын ханш, үнэ, тоо хэмжээг үндэслэн гаалийн болон бусад татварыг нөхөн төлүүлж, зөрчил гаргасан этгээдийг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

3. Гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд оруулсан бараа, тээврийн хэрэгсэл алдагдсан, эсхүл гаалийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр устгагдсан бол тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа гаалийн хууль тогтоомж, валютын ханш, үнэ, тоо хэмжээг үндэслэн гаалийн болон бусад татварыг нөхөн төлүүлж, зөрчил гаргасан этгээдийг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

80 дугаар зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлэх

1. Албан үүргээ гүйцэтгэхтэй холбогдуулан гаалийн улсын байцаагчийн тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлээгүй, эсхүл тогтоосон хугацаанд биелүүлээгүй бол иргэнийг 5000-25000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 20000-100000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

2. Гаалийн улсын байцаагчийг албан үүргээ гүйцэтгэх үед доромжилсон, гүтгэсэн, заналхийлсэн, хүч хэрэглэсэн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол зөрчил гаргасан этгээдийг 10000-50000 төгрөгөөр торгох, эсхүл шүүгчийн захирамжаар 15-30 хоног баривчлах шийтгэл ногдуулна.

81 дүгээр зүйл. Бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх

Гаалийн бичиг баримтыг албан тушаалтан албан тушаалынхаа байдалыг ашиглаж хуурамчаар үйлдсэн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол 10000-50000 төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

82 дугаар зүйл. Гаалийн болон бусад татвар төлөхөөс зайлсхийх

Гаалийн үнэ, татвар ногдох барааны тоо хэмжээг санаатайгаар бууруулах, гаалийн бүрдүүлэлтийн горим, барааны ангиллыг худал мэдүүлэх зэрэг аргаар гаалийн болон бусад татвар төлөхөөс зайлсхийсэн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол гаалийн болон бусад татварыг төлүүлж, нөхөн төлүүлсэн татвартай тэнцэх хэмжээний торгууль ногдуулна.

83 дугаар зүйл. Татварыг цаг хугацаанд нь
төлөхгүй байх

Гаалийн болон бусад татварыг цаг хугацаанд нь төлөөгүй бол
төлөгдөөгүй татварын үнийн дүнгээс бодож хугацаа хожимдуулсан
ног тутамд 0,3 хувьтай тэнцэх хэмжээний торгууль ногдуулна.

84 дүгээр зүйл. Дансны гүйлгээг хаах, эд
хөрөнгийг битүүмжлэх

Гаалийн газар, хорооны даргын шийдвэрээр энэ хуулийн 71-72
дугаар зүйлд заасан бараа, тээврийн хэрэгслийн үнийг үл маргалдах
журмаар холбогдох этгээдийн данснаас нь гаргуулан авч, дансны
гүйлгээг нь хааж, эсхүл төлбөртэй тэнцэх хэмжээний эд хөрөнгийг
нь битүүмжилж болно.

85 дугаар зүйл. Зөрчлийг хянан шийдвэрлэх

1. Энэ хуульд заасан захиргааны зөрчлийг хянан шийдвэрлэхдээ
энэ хууль болон Монгол Улсын Захиргааны хариуцлагын тухай
хууль, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомжийг
удирдлага болгоно.

2. Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн 2 буюу түүнээс дээш зөрчил
гаргасан бол түүнд ногдуулах торгуулийг хөнгөнийг нь хүндэд нь
багтаахгүй зарчмаар ногдуулна.

86 дугаар зүйл. Хариуцлага хүлээлгэх эрх
бүхий албан тушаалтан

1. Торгох, эд хөрөнгө, бараа, тээврийн хэрэгслийг хураах хариуц
лага хүлээлгэх бүрэн эрхийг гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэ
рээр, баривчлах шийтгэлийг шүүгчийн захирамжаар гүйцэтгэнэ.

2. Гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэрийн загварыг гаалийн
удирдах төв байгууллага батална.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Хураагдсан, саатуулагдсан бараа, тээврийн
хэрэгсэлтэй холбогдсон асуудлыг шийдвэрлэх

87 дугаар зүйл. Хураагдсан бараа, тээврийн
хэрэгсэл

1. Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөний улмаас Гаалийн болон
Эрүүгийн хуулийн дагуу хураагдсан, гаалийн бүрдүүлэлтийн явца,
мэдүүлэгч нь хүлээн авахаас татгалзсан бараа, тээврийн хэрэгслийг
гаалийн байгууллага борлуулах бөгөөд борлуулалтын орлогыг
зарцуулах, улсын төвлөрсөн төсөвт оруулах журмыг Засгийн газар
тогтооно.

2. Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөний улмаас хураагдсан бараа,

тээврийн хэрэгсэл уг зөрчилд холбогдолгүй болох нь гаалийн удирдах төв байгууллага, эсхүл шүүхийн шийдвэрээр нотлогдвол түүнийг буцаан олгох бөгөөд хэрэв буцаан олгох боломжгүй бол гаалийн байгууллагын борлуулсан үнийг эргүүлж олгоно.

88 дугаар зүйл. Гаалийн зориулалттай агуулахад хадгалагдаж байгаа бараа, тээврийн хэрэгсэл

1. Мэдүүлэгч, эсхүл эзэмшигч нь гаалийн зориулалтын агуулахад хадгалагдаж байгаа бараа, тээврийн хэрэгслийг энэ хуулийн 23 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасан хугацаанд аваагүй гохиолдолд гаалийн байгууллага борлуулна.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу уг бараа, тээврийн хэрэгслийг борлуулснаас хойш 1 жилийн дотор мэдүүлэгч, эсхүл эзэмшигч нь хүсвэл зохих хууль тогтоомжийн дагуу суутгал хийж гнийг буцаан олгож болно.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэрийг давж заалдах, хэрэг бүртгэх үйл ажиллагаа

89 дүгээр зүйл. Гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэрийг давж заалдах

1. Гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэрийг үндэслэлгүй гэж звэл шийдвэрийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор араах журмаар давж заалдаж болно:

1/ гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэрийг тухайн гаалийн албарын эрхлэгч, алба, хороо, газрын даргад;

2/ гаалийн салбарын эрхлэгч, алба, хороо, газрын даргын шийдвэрийг холбогдох дээд шатны байгууллагад.

2. Давж заалдах гомдлын талаар зохих дээд шатны эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдол гаргах рхтэй.

90 дүгээр зүйл. Хэрэг бүртгэх үйл ажиллагаа

1. Гаалийн хууль тогтоомжийн зөрчил нь гэмт хэргийн шинжтэй ол зөрчлийг илрүүлсэн гаалийн улсын байцаагч үхлэгийн акт ичиж, хэрэг бүртгэх эрх бүхий албан тушаалтанд шилжүүлнэ.

2. Гаалийн байгууллагын албан тушаалтанд хэрэг бүртгэх эрхийг гаалийн удирдах төв байгууллагын даргын шийдвэрээр олгоно.

АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

91 дүгээр зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1996 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрднө.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 5 дугаар
сарын 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Гаалийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан 1991 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдөр баталсан "БНМАУ-ын Гаалийн хууль"-ийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Монгол Улсын Гаалийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрднө.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 5 дугаар
сарын 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГААЛИЙН ТАРИФЫН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэ хуулийн зорилт нь Монгол улсын гаалийн тарифын тогтол-

цоог бүрдүүлэх, гаалийн татварын хувь, хэмжээг тогтоох зарчим, гаалийн үнийг тодорхойлох, гаалийн татвар ногдуулах, барагдуулахад дагаж мөрдөх журмыг тогтооход оршино.

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын гаалийн тарифын хууль тогтоомж

1. Монгол Улсын Гаалийн тарифын хууль тогтоомж нь Гаалийн тухай хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөр журам тогтоосон бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

1. Энэ хуульд:

1/ "гаалийн татвар" гэж барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэхэд энэ хууль болон Гаалийн тухай хуулийн дагуу гаалийн байгууллагын хурааж авах албан татварыг хэлнэ;

2/ "бусад татвар" гэж энэ хуулиас бусад хуульд заасны дагуу татвар төлөгчөөс гаалийн байгууллагын хурааж авах албан татварыг хэлнэ;

3/ "татвар төлөгч" гэж гаалийн байгууллагад бараа мэдүүлэгчийг хэлнэ;

4/ "гаалийн үнэ" гэж гаалийн татвар ногдуулах, гаалийн статистикийн мэдээлэл гаргах зорилгоор энэ хуулийн дагуу тодорхойлогдох үнийг хэлнэ;

5/ "гаалийн тариф" гэж гаалийн татварын хувь, хэмжээг "Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем"-ийн ангиллын дагуу эмхтгэн тогтоосон сүлжээг хэлнэ;

6/ "хүмүүнлэг тусламжийн бараа" гэж давагдашгүй хүчин зүйл болон түүнтэй адилтгах өөр бусад гамшигийн улмаас учирсан гэрэ, цохирлыг арилгахад зориулж илгээсэн барааг хэлнэ;

7/ "буцалтгүй тусламжийн бараа" гэж Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу хариу төлбөргүй илгээж буй барааг хэлнэ.

2. Энэ хуульд хэрэглэсэн бусад нэр томъёог Монгол Улсын Гаалийн тухай хуульд тайлбарласан утгаар ойлгоно.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн тарифын тогтолцоо

4 дүгээр зүйл. Гаалийн тарифын тогтолцоо

1. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараанд гаалийн тарифын дагуу гаалийн татвар ногдуулна. Гаалийн татварыг гаалийн үнийг үндэслэн тооцно.

2. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны гаалийн тарифыг Монгол Улсын Их Хурал батална.

3. Гаалийн тариф нь ердийн, нэн тааламжтай, хөнгөлөлттэй хувь хэмжээнээс бүрдэнэ.

4. Монгол Улсад үндэсний нэн тааламжтай нөхцөл олгодог улсын гарал үүсэлтэй бараанд гаалийн тарифын нэн тааламжтай хувь, хэмжээ хэрэглэж болно.

5. Монгол Улсад тарифын хөнгөлөлт үзүүлдэг улсын гарал үүсэлтэй бараанд гаалийн тарифын хөнгөлөлттэй хувь, хэмжээ хэрэглэж болно.

6. Энэ зүйлийн 4,5 дахь хэсэгт зааснаас бусад улсын гарал үүсэлтэй бараанд гаалийн тарифын ердийн хувь, хэмжээ хэрэглэнэ. Гаалийн тарифын ердийн хувь, хэмжээ нь гаалийн тарифын нэн тааламжтай хувь, хэмжээнээс 2 дахин их байна.

7. Шаардлагатай бол Монгол Улсын Их Хурал эрх олгосноор Засгийн газар гаалийн тарифын хувь, хэмжээг өөрчилж болно.

8. Гаалийн тарифын хувь, хэмжээг тогтоох, бууруулах, нэмэгдүүлэх, гаалийн татвараас чөлөөлөхдөө тухайн барааны код, нэг төрлийг "Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем"-ийн дагуу заана.

5 дугаар зүйл. Гаалийн тарифын зөвлөл

1. Гаалийн татварын бодлогыг боловсруулах, тарифын зохистой тогтолцоог бүрдүүлэх, гаалийн татварын хувь, хэмжээг оновчтой тогтоох, нэмэгдэл татвар ногдуулахтай холбогдсон асуудлаар санал дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий Гаалийн тарифын орон тооны бус зөвлөл ажиллана.

2. Монгол Улсын Засгийн газар Гаалийн тарифын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг тогтоож, дүрмийг батална. Гаалийн тарифын зөвлөлийн үйл ажиллагааг гаалийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн удирдана.

3. Гаалийн тарифын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг тогтоохдоо гааль санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагаас гадна эрдэмтэд судлаачид, аж ахуйн нэгж, байгууллагын төлөөллийг харгалзан үзнэ.

6 дугаар зүйл. Гаалийн татварын хувь, хэмжээг
бууруулах, нэмэгдүүлэх

1. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 7 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Гаалийн тарифын зөвлөлийн саналын дагуу Монгол Улсын Засгийн газар гаалийн тарифын хувь, хэмжээг дараахь байдлаар өөрчлөн зохицуулж болно:

1/ зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг зохицуулахтай уялдуулан тодорхой нэр төрлийн барааны гаалийн татварын хувь, хэмжээг 5% хүртэл хувиар бууруулах;

2/ зарим нэр төрлийн барааны импортыг зохистой байлгах, дотоод зах зээлийн оновчтой бүтцийг бүрдүүлэх зорилгоор гаалийн татварын хувь, хэмжээг 50 хүртэл хувиар нэмэгдүүлэх;

3/ эдийн засгийн хөгжлийн тэнцвэрийг хангах зорилгоор Монгол Улсын зарим бүс нутагт оруулж ашиглах, уг бүс нутгаас гаргах тодорхой нэр төрлийн барааны гаалийн татварын хувь, хэмжээг өөрчлөх;

4/ хүн амын өдөр тутмын хэрэглээний зарим нэр төрлийн барааны улирлын эрэлт, нийлүүлэлттэй уялдуулан гаалийн татварын хувь, хэмжээг түр хугацаа /6 сар хүртэл/-гаар өөрчлөх.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн татварын хувь, хэмжээг тогтоох хэлбэр, нэмэгдэл татвар ногдуулах

7 дугаар зүйл. Татварын хувь, хэмжээг тогтоох
хэлбэр

1. Гаалийн татварын хувь, хэмжээг дор дурдсан хэлбэрээр
огтооно:

1/ гаалийн үнээс хувиар;

2/ барааны нэгжид мөнгөн илэрхийллээр;

3/ энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1,2-т заасныг хослуулан.

8 дугаар зүйл. Нэмэгдэл татвар ногдуулах

1. Монгол Улсын Засгийн газар гаалийн татвараас гадна дор
урдсан нэмэгдэл татвар ногдуулж болно:

1/ тусгай татвар;

2/ демпингийн эсрэг татвар;

3/ нөхөн төлөөсийн татвар.

2. Дор дурдсан нөхцөл байдал бүрдсэн байвал нэмэгдэл татвар
ногдуулна:

1/ дотоодын үйлдвэрлэгчдэд хохирол учруулсан, учруулж
олзошгүй;

2/ адилтгах барааны үйлдвэрлэлийг явуулах, өргөтгөхөд саад
олох;

3/ бусад улсаас Монгол Улсыг ялгаварлан гадуурхаж, эрх аш-
ийг нь хохироох.

3. Гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулж байгаа бараа нь тоо хэмжээ,
нэ, бусад нөхцөлийн хувьд энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1,3-т
заасныг бүрдүүлж байгаа бол дотоодын үйлдвэрлэгчдийн эрх ашгийг
змгаалах, хариу арга хэмжээ авах зорилгоор тусгай татвар
огдуулна.

4. Гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулж байгаа барааг экспортлог орны ердийн үнээс хэт доогуур үнээр нийлүүлж, энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1,2-т заасныг бүрдүүлж байгаа бол хамгаалалтын арг хэмжээ авах зорилгоор демпингийн эсрэг татвар ногдуулна.

5. Гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулж байгаа барааг үйлдвэртэй болон Монгол Улсад экспортлоход татаас авсан нь энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1,2-т заасныг бүрдүүлж байгаа бол нөхөн төлөөсийг татвар ногдуулна.

9 дүгээр зүйл. Нэмэгдэл татвар ногдуулах үндэслэл

Нэмэгдэл татвар ногдуулахын өмнө Гаалийн тарифын зөвлөл бий болсон нөхцөл байдлыг Монгол Улсын болон олон улсын хууль тогтоомжийн дагуу шалгаж, үндэслэлийг гаргана.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Гаалийн үнэ

10 дугаар зүйл. Гаалийн үнийг тодорхойлох арга

1. Импортын барааны гаалийн үнийг тодорхойлохдоо доор дурдсан аргыг дарааллын дагуу хэрэглэнэ:

1/ хэлцлийн үнийн арга. Энэ арга нь импортын барааны гаалийн үнийг тодорхойлох үндсэн арга болно;

2/ нэг төрлийн барааны хэлцлийн үнийн арга;

3/ ижил төрлийн барааны хэлцлийн үнийн арга;

4/ ялгавар үнийн арга;

5/ нийлбэр үнийн арга;

6/ уялдуулан хэрэглэх арга. Энэ арга нь импортын барааны гаалийн үнийг тодорхойлох сүүлчийн арга болно.

2. Мэдүүлэгчийн хүсэлтээр энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4,5-заасан аргын дарааллыг сольж хэрэглэж болно.

3. Импортын барааны гаалийн үнийг тодорхойлох аргачлалыг Монгол Улсын Засгийн газар батална.

4. Экспортын барааны гаалийн үнийг франко-монгол улсыг хилийн үнээр тодорхойлно.

11 дүгээр зүйл. Гаалийн үнийг мэдүүлэх

1. Гаалийн үнийг мэдүүлэгч тодорхойлж гаалийн байгууллага мэдүүлнэ.

2. Мэдүүлэгч гаалийн үнийг үнэн зөв тодорхойлсноо нотло бичиг баримтыг гаалийн байгууллагад гаргаж өгөх үүрэгтэй. Эн бичиг баримт нь тоон үзүүдэлтээр илэрхийлэгдсэн, бодито мэдээлэл дээр үндэслэгдсэн байвал зохино.

12 дугаар зүйл. Гаалийн үнийг шалгах

1. Гаалийн үнийг мэдүүлэгч үнэн ээв, бодит үндэслэлтэй тодорхойлсон эсэхийг гаалийн байгууллага шалгаж шийдвэрлэнэ.

2. Гаалийн байгууллага дор дурдсан тохиолдолд бодит мэдээллийг үндэслэн гаалийн үнийг мэдүүлэгчийн тодорхойлсноос өөр аргаар тодорхойлж болно:

1/ мэдүүлэгч гаалийн үнийн үнэн зөвийг нотолж чадаагүй;

2/ мэдүүлэгч гаалийн үнийг тодорхойлоход ашигласан мэдээ баримтын лавтай эсэхийг баталгаажуулаагүй;

3/ гаалийн байгууллага мэдүүлэгчийн тодорхойлсон үнийг үндэслэлгүй гэж үзсэн.

Энэ тохиолдолд мэдүүлэгч гаалийн байгууллагын тодорхойлсон үнээс тооцож гаалийн болон бусад татварыг төлнө.

3. Мэдүүлэгч гаалийн байгууллагын тодорхойлсон үнийг зөвшөөрөхгүй бол Гаалийн тухай хуулийн 89 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу гомдол гаргаж болно.

4. Гаалийн үнийг магадлан шалгах явцад гарсан зардлыг мэдүүлэгч хариуцна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Импортын барааны гаалийн үнийг тодорхойлох

13 дугаар зүйл. Хэлцлийн үнийн арга

1. Хилийн чанадаас худалдан авсан бараанд төлсөн, эсхүл төлбөл зохих үнэ /бодит үнэ/-ийг импортын барааны хэлцлийн үнэ гэнэ.

Импортын барааг худалдан авсан хэлцлийн үнэ энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу бүрдсэн байвал тухайн барааны гаалийн үнэ болно.

2. Хэлцлийн үнийн аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо хэлцлийн үнэд дор дурдсан зардал, хураамж, үнэ, хөлс, төлбөрийг шингээж тооцоогүй байвал тэдгээрийг оруулж тооцно:

1/ тухайн барааг Монгол Улсын хилийн өртөө хүртэл тээвэрлэх, ачих, буулгах зардал, давтгалын хураамж;

2/ тухайн барааг худалдан авахтай холбогдуулан худалдан авагчийн төлсөн, эсхүл төлөх комиссын болон зуучлагчийн хөлс, уг бараатай хамт ангилагдах эргэлтийн сав, баглаа боодлын үнэ;

3/ тухайн барааг үйлдвэрлэх, Монгол Улсад экспортлохтой холбогдуулан ашиглуулахаар худалдан авагчаас шууд болон шууд бус тэлбэрээр үнэ төлбөргүй, эсхүл хямдруулсан үнээр нийлүүлсэн бараа (материал, эд анги, бүрдэл хэсэг, багаж хэрэгсэл, хэв загвар), ажил

үйлчилгээ (Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн гадна гүйцэтгэсэн инженерийн, туршилтын, загвар зохион бүтээх, урлал чимэглэлийн, зураг төслийн зэрэг)-ний өртгийн зохих хэсэг;

4/ тухайн барааг худалдан борлуулах нөхцөл болгон худалдан агаачаас шууд болон шууд бус хэлбэрээр төлсөн, эсхүл төлөх патентын төлбөр;

5/ худалдан авагч тухайн барааг худалдан борлуулсан, захиран зарцуулсан, ашигласнаас олох орлогоосоо шууд болон шууд бус хэлбэрээр худалдагчид төлөх хэсэг.

3. Тухайн барааг захиран зарцуулах, ашиглах худалдан авагчийн эрхийг Монгол Улсын хууль тогтоомжоор хязгаарласан, худалдан борлуулах бус нутгийг заагласан, барааны үнэд үл нөлөөлөх хязгаарлалт тогтоосон байх нь хэлцлийн үнийн аргыг хэрэглэхэд саад болохгүй.

4. Хэлцлийн үнийн аргыг дор дурдсан тохиолдолд хэрэглэхгүй:

1/ тухайн барааг захиран зарцуулах, ашиглах, худалдан борлуулах худалдан авагчийн эрхийг энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаас өөрөөр хязгаарласан;

2/ хэлцэл нь барааны үнийг тодорхойлох боломжгүй нөхцөлөөр хийгдсэн;

3/ худалдан авагчийн энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 5-д заасны дагуу орлогоосоо худалдагчид төлөх хэсгийг тодорхойлох боломжгүй;

4/ худалдагч, худалдан авагч хоорондоо хэлцлийн үнэд нөлөөлөхүйц харилцан хамааралтай байвал.

14 дүгээр зүйл. Нэг төрлийн барааны хэлцлийн үнийн арга

1. Нэг төрлийн барааны хэлцлийн үнийн аргыг энэ зүйлийн 2,3 дахь хэсэгт заасан нөхцөл хангагдсан тохиолдолд хэрэглэнэ.

2. "Нэг төрлийн бараа" гэдэгт үнийг нь тодорхойлж байгаа бараатай дор дурдсан шинж тэмдгээр адилхан барааг ойлгоно:

1/ физик шинж;

2/ чанар, барааны тэмдэг болон барааны нэр хүнд;

3/ барааны гарал үүслийн улс;

4/ үйлдвэрлэгч.

Нэг төрлийн бараа үнийг нь тодорхойлж байгаа бараанаас физик шинжээрээ ялимгүй ялгаатай байх нь нэг төрлийн барааны хэлцлийн үнийн аргыг хэрэглэхээс татгалзах үндэслэл болохгүй.

3. Энэ зүйлд заасан аргаар гаалийн үнийг тодорхойлоход нэг төрлийн барааг үнийг нь тодорхойлж байгаа бараатай нэгэн зэрэг, эсхүл 90-ээс дээшгүй хоногийн өмнө, ойролцоо тоо хэмжээтэй, худалдааны ижил нөхцөлөөр гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулсан байвал зохино.

4. Хэрэв нэг төрлийн бараа нь энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаас өөр тоо хэмжээтэй, худалдааны өөр нөхцөлтэй байвал мэдүүлэгч энэ ялгааг харгалзан үнийн зохих өөрчлөлт хийж, үндэслэлийг баримтаар нотолно.

5. Нэг төрлийн барааны хэлцлийн үнийн аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо энэ хуулийн 13 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан зардал, хураамж, үнэ, хөлс, талбөрийг тооцож оруулсан байна.

6. Нэг төрлийн барааны хэд хэдэн хэлцлийн үнийг үндэслэж болохоор байвал хамгийн бага үнийг нь сонгон авч гаалийн үнийг тодорхойлно.

15 дугаар зүйл. Ижил төрлийн барааны хэлцлийн үнийн арга

1. Ижил төрлийн барааны хэлцлийн үнийн аргыг энэ зүйлд дурдсан нөхцөл хангагдсан тохиолдолд хэрэглэнэ.

2. "Ижил төрлийн бараа" гэдэгт үнийг нь тодорхойлж байгаа бараатай бүх талаараа адилхан биш боловч үндсэн шинж байдал, бүрдэл хэсэг, зориулалтаараа ижил, арилжааны талаас аль алиныгаа орлож чадах барааг ойлгоно.

3. Ижил төрлийн барааг тодорхойлоход дор дурдсан шинж тэмдгийг харгалзан үзнэ:

1/ чанар, барааны тэмдэг болон барааны нэр хүнд;

2/ барааны гарал үүслийн улс.

4. Ижил төрлийн барааны хэлцлийн үнийн аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо энэ хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3-6 дахь хэсэгт заасныг баримтална.

16 дугаар зүйл. Ялгавар үнийн арга

1. Ялгавар үнийн аргыг үнийг нь тодорхойлж байгаа болон түүнтэй нэг төрлийн, эсхүл ижил төрлийн барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулж, өөрчлөлт оруулалгүйгээр дотоодын зах зээлд борлуулсан байх тохиолдолд хэрэглэнэ.

2. Ялгавар үнийн аргыг хэрэглэхдээ энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан барааг үнийг нь тодорхойлж байгаа барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулахаас 90-ээс дээшгүй хоногийн өмнө, худалдагчтай харилцан хамааралгүй этгээдэд хамгийн их тоо хэмжээгээр борлуулсан байх тохиолдлын нэгж үнийг үндэслэнэ.

3. Энэ зүйлд заасан аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо дотоодын зах зээлд борлуулсан барааны нэгж үнээс дор дурдсан зардлыг тасч тооцно:

1/ тухайн барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулсны дараа тээвэрлэх, ачих, буулгах зардал, дотоодын даатгалын хураамж, комиссын хөлс;

2/ гаалийн татвар болон бусад татварын төлбөрийн дүн, худалдааны нэмэгдэл.

4. Энэ зүйлд заасан аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо үнийг нь тодорхойлж байгаа болон түүнтэй нэг төрлийн, эсхүл ижил төрлийн барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулснаас хойш өөрчлөлт оруулж /боловсруулалт хийж/ борлуулсан тохиолдолд тийнхүү өөрчлөлт оруулахад гарсан зардлыг хасч тооцож болно.

17 дугаар зүйл. Нийлбэр үнийн арга

Нийлбэр үнийн аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо дор дурдсан өртөг, зардал, төлбөрийг тооцно:

1/ үнийг нь тодорхойлж байгаа барааг үйлдвэрлэхтэй холбогдуулан үйлдвэрлэгчээс зарцуулсан материалын өртөг, ажиллагааны болон бусад зардал;

2/ тухайн барааг Монгол Улсын хил хүртэл тээвэрлэх, ачих, буулгах зардал, давтгалын хураамж, бусад төлбөр;

3/ тухайн барааг Монгол Улсад нийлүүлснээс экспортлогчийн олсон ашиг.

18 дугаар зүйл. Уялдуулан хэрэглэх арга

1. Энэ хуулийн 13-17 дугаар зүйлд заасан аргуудыг дарааллын дагуу авч үзсэнээр гаалийн үнийг тодорхойлох боломжгүй бол дээрх аргуудыг уялдуулан хэрэглэнэ.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан аргаар гаалийн үнийг тодорхойлохдоо дор дурдсан үнийг үндэслэж үл болно:

1/ Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн барааны дотоодын зах зээлийн үнэ;

2/ экспортлогч орны дотоодын зах зээлийн үнэ;

3/ тухайн барааг экспортлогч орноос гуравдагч оронд нийлүүлдэг үнэ;

4/ дурын буюу хийсвэр үнэ.

3. Энэ зүйлд заасны дагуу гаалийн үнийг тодорхойлохдоо олон улсын практикт тулгуурлан, арилжааны тухайн үеийн нөхцөл байдлыг аль болох бодитойгоор тусгана.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн болон бусад татварын төлбөр тооцоо

19 дүгээр зүйл. Гаалийн болон бусад татварыг төлөх

1. Гаалийн байгууллага гаалийн болон бусад татварыг татвар төлөгчөөс хурааж авна.

2. Гаалийн байгууллага, гадаад валютаар тодорхойлсон гаалийн

үнийг гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн өдрийн гаалийн тооцоонд мөрдөж байгаа төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшаар үндсэний валют /төгрөг/-д шилжүүлэн гаалийн болон бусад татварыг тооцон хурааж авна.

Татвар төлөгч нь гаалийн болон бусад татварыг чөлөөтэй хөрвөдөг гадаад валютаар төлж болно.

3. Төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг гаалийн тооцоонд тодорхой хугацаанд тогтвортой мөрдөх журмыг Монгол-банкны ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Сангийн сайд батална.

4. Гаалийн болон бусад татварыг гаалийн бүрдүүлт хийхээс өмнө урьдчилан төлж болно. Гаалийн байгууллага урьдчилан төлсөн татварын дүнд хүү тооцохгүй.

5. Татвар төлөгч нь гаалийн болон бусад татварыг барагдуулах зорилгоор банк, даатгалын байгууллагаар төлбөрийн баталгаа гаргуулж, эсхүл бараа, эд хөрөнгө барьцаанд өгч болно.

Төлбөрийн баталгааг хүлээн зөвшөөрөх, бараа, эд хөрөнгө барьцаалах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

6. Зөвхөн татвар төлсөн болон татвар төлөхөө зохих журмаар баталгаажуулсан тохиолдолд гаалийн байгууллага барааг эзэнд нь олгох, эсхүл гаалийн хилээр гаргахыг зөвшөөрнө.

20 дугаар зүйл. Гаалийн болон бусад татварын төлбөрийг түр хойшлуулах

Монгол Улсын Засгийн газрын шийдвэрээр гаалийн байгууллага гаалийн болон бусад татварын төлбөрийг хоёр сараас илүүгүй хугацаагаар хойшлуулах, эсхүл хэсэгчлэн төлөхийг татвар төлөгчид зөвшөөрч болно.

21 дүгээр зүйл. Гаалийн татвараас чөлөөлөгдөх бараа

1. Дор дурдсан барааг гаалийн татвараас чөлөөтнө:

1/ Худалдаа, үйлдвэрийн яамнаас гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж байгуулахыг зөвшөөрсөн өдрөөс эхлэн гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн дүрмийн санд оруулах технологийн тоног төхөөрөмж;

2/ тэргүүлэх ач холбогдол бүхий үйлдвэрлэлийг дэмжих чиглэлээр шинээр хөрөнгө оруулалт хийж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын дүрмийн санд оруулах технологийн тоног төхөөрөмж;

3/ худалдаа, нийтийн хоолноос бусад салбарын гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн зориулалтаар оруулах түүхий эд, материал, эд анги, сэлбэг хэрэгсэлийг Улсын татварын ерөнхий газарт бүртгүүлсэн өдрөөс эхлэн 5 жилийн хугацаанд;

4/ тахир дутуу хүмүүст зориулсан тусгай зориулалтын хэрэг-

- сэл, түүнийг үйлдвэрлэхэд шаардагдах тоног төхөөрөмж, түүхий эд;
- 5/ хүмүүнлэг, буцалтгүй тусламжийн бараа ;
 - 6/ газрын тостой холбогдсон үйл ажиллагаанд шаардагдах тоног төхөөрөмж, материал, түүхий эд оруулах;
 - 7/ газрын тостой холбогдсон үйл ажиллагаанд зориулан түр хугацаагаар гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулсан тоног төхөөрөмжийг буцаан гаргах;
 - 8/ гэрээлэгчийн хуваарьт газрын тосыг гаргах;
 - 9/ валют, үнэт цаасны нэрлэсэн үнэ;
 - 10/ дипломат эрх ямба, дархан эрх бүхий байгууллага, төлөөлөгчийн газрын албан хэрэгцээний бараа болон дипломат эрх ямба бүхий хүмүүс, тэдгээрийн гэр бүлийн тохинох эд зүйлс;
 - 11/ зорчигчийн хувийн хэрэгцээний эд зүйлс.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т заасан барааны жагсаалтыг Монгол Улсын Засгийн газар батална.
3. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх асуудлыг гэгцхүү энэ хуулиар зохицуулна.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

Барааны гарал үүсэл

22 дугаар зүйл. Барааны гарал үүслийг тодорхойлох дүрэм

Гаалийн тарифын нэн тааламжтай, хөнгөлөлттэй; хувь, хэмжээг хэрэглэх зорилгоор импортын барааны гарал үүслийг тодорхойлох дүрмийг Монгол Улсын Засгийн газар тогтооно.

23 дугаар зүйл. Барааны гарал үүслийн гэрчилгээ

1. Барааны гарал үүслийн улсыг тодорхойлох албан ёсны бичиг баримт нь эрх бүхий байгууллагаас баталгаажуулан олгосон барааны гарал үүслийн гэрчилгээ байна.

2. Барааны гарал үүслийн гэрчилгээг мэдүүлэгч бүрдүүлж гаалийн байгууллагад өгнө.

3. Барааны гарал үүслийн гэрчилгээг бүрдүүлээгүй бол тухайн бараанд гаалийн тарифын ердийн хувь, хэмжээгээр гаалийн татвар ногдуулна.

4. Барааны гарал үүслийн гэрчилгээг тухайн барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулахыг гаалийн байгууллага зөвшөөрсөн өдрөөс хойш 9С хоногийн дотор нөхөн гаргаж өгөх тохиолдолд гаалийн татварын зөрүүг буцаан олгож болно.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

Гаалийн татвар ногдуулахгүй байх,
хорогдуулж тооцох, буцаан олгох

24 дүгээр зүйл. Гаалийн татвар ногдуулахгүй
байх нөхцөл

1. Гаалийн байгууллага онцгой тохиолдолд, зохих журмын дагуу гаалийн хилээр түр хугацаагаар нэвтрэх бараанд гаалийн татвар ногдуулахгүй байж болно.

2. Гаалийн татвар ногдуулахгүй байх тохиолдол:

1/ гаалийн нутаг дэвсгэрт буцаан оруулах бараа дотоодын үйлдвэрийнх болох нь нотлогдох;

2/ Монгол Улсын гаалийн нутаг дэвсгэр дээр байгаа гаалийн баталгаат бүс, гаалийн тусгай бүсэд гадаадаас бараа оруулах;

3/ ташаарч тээвэрлэсний улмаас барааг буцааж нэвтрүүлэх;

4/ гаалийн нутаг дэвсгэр дээгүүр дамжуулан өнгөрүүлэх болон шилжүүлэн ачих горимын дагуу гаалийн бүрдүүлэлт хийх.

25 дугаар зүйл. Гаалийн татварыг хорогдуулж
тооцох

Бараа гаалийн хяналтад байх хугацаанд гэмтэж, чанараа алдсан, зориулалтын дагуу ашиглах боломжгүй болсон, тоо хэмжээ, жин нь багассаныг холбогдох бичиг баримтаар нотолсон тохиолдолд гаалийн байгууллага түүнд ногдох татварыг 100 хүртэл хувиар хорогдуулан тооцож болно.

26 дугаар зүйл. Урьдчилан төлсөн гаалийн
татварыг хорогдуулан тооцож,
буцаан олгох

1. Гаалийн байгууллага урьдчилан төлсөн гаалийн татварыг дор дурдсан тохиолдолд 100 хүртэл хувиар хорогдуулан тооцож, буцаан олгож болно:

1/ бараа гаалийн хяналтад байх хугацаанд гэмтсэн, чанараа алдсан, зориулалтын дагуу ашиглах боломжгүй болсон, тоо хэмжээ, жин нь багассаныг холбогдох бичиг баримтаар нотолсон;

2/ гаалийн байгууллага барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт оруулах, гүүнээс гаргахыг зөвшөөрөхөөс өмнө уг бараа гаалийн татварын сөнгөлөлт, чөлөөлөлтөд хамрагдсан, эсхүл гаалийн татвар ногдуулахгүй горимд шилжсэн.

2. Гэмтсэн, чанараа алдсан, зориулалтын дагуу ашиглах боломжгүй болсон барааны цаашид ашиглаж болох хэсэгт ногдох гаалийн татварыг буцааж олгохгүй.

3. Буцааж олгох гаалийн татварын хэмжээг тодорхойлох боломж-

гүй бол энэ хуулийн 28 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу тодорхой хэмжээний нөхвөрийг олгож болно.

27 дугаар зүйл. Гаалийн татварыг буцаан олгох

1. Гаалийн байгууллага дор дурдсан тохиолдолд гаалийн татварыг 100 хүртэл хувиар буцаан олгож болно:

1/ гаалийн хилээр түр хугацаагаар нэвтрүүлсэн бөгөөд гаалийн татвар ногдуулсан бараа гаалийн татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтөд хамрагдсан, эсхүл гаалийн татвар ногдуулахгүй горимд шилжсэн, эсхүл уг барааг гаалийн хилээр хугацаанд нь буцаан нэвтрүүлсэн;

2/ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нь дэлхийн стандартын дээд зэрэглэлийг хангах салбарын үйл ажиллагаанд зайлшгүй шаардлагатай өөрийн хэрэгцээний гадаадын материал, хэрэгсэл, эд зүйлс.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т заасан материал, хэрэгсэл, эд зүйлсийн жагсаалтыг Монгол Улсын Засгийн газар батална.

28 дугаар зүйл. Журам батлах

Энэ хуулийн 24-27 дугаар зүйлд заасны дагуу гаалийн татвар ногдуулахгүй байх, хорогдуулж тооцох, буцаан олгох журмыг Монгол Улсын Засгийн газар тогтооно.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Бусад зүйл.

29 дүгээр зүйл. Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлс

Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлсийн тоо хэмжээ, үнийн дүнг гаалийн удирдах төв байгууллага батална.

30 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1996 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 5 дугаар
сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ШИНЖЛЭХ УХААНЫ АКАДЕМИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Шинжлэх ухааны Академийн эрх зүйн байдлыг тодорхойлоход оршино.

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын Шинжлэх Ухааны Академи

Монгол Улсын Шинжлэх Ухааны Академи /цаашид "Академи" гэх/ нь тус улсад шинжлэх ухаан, тэргүүний технологийг хөгжүүлэх зорилго бүхий шинжлэх ухааны төв байгууллага мөн. Академи нь төрийн ивээлд байна.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Академийн зохион байгуулалт, удирдлага

3 дугаар зүйл. Академийн гишүүд

1. Академи нь өөрийн орны нэрд гарсан эрдэмтдээс шинжлэх ухааны салбарыг төлөөлүүлэн сонгосон гишүүдээс бүрдэнэ.

2. Академи нь гадаад гишүүнтэй байж болно.

3. Академийн гишүүдийн тооны дээд хязгаарыг Засгийн газар тогтооно.

4. Академийн гишүүнд нэмэгдэл олгох бөгөөд түүний хэмжээг шинжлэх ухааны болон санхүүгийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно.

4 дүгээр зүйл. Академийн харьяа байгууллага

Академи харьяандаа өөрийн чиг үүрэг, зорилгоо хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, төв лаборатори, бусад нэгж ажиллуулж болно.

5 дугаар зүйл. Академийн удирдах дээд байгууллага

1. Академийн удирдах дээд байгууллага нь академийн бүх гишүүдийн чуулган /цаашид "Их чуулган" гэх/ мөн. Академи нь шинжлэх ухааны салбараар Бага чуулган /цаашид "Бага чуулган" гэх /-тай байж болно.

2. Их чуулган жилд хоёроос доошгүй удаа хуралдана. Академийн гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар ээлжит бус Их чуулганыг хуралдуулж болно.

3. Их чуулганаар дараахь асуудлыг хэлэлцэнэ:

1/ шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх бодлого, эрдэм шинжилгээний төсөлт ажлын үр дүн, түүнийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх арга зам, тус улсад шинжлэх ухаан, технологийн тодорхой салбар чиглэлийг хөгжүүлэхэд Засгийн газарт дэмжлэг үзүүлэх;

2/ Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн байдалд үнэлэлт, дүгнэлт өгөх, зөвлөмж гаргаж Улсын Их хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газарт өргөн барих;

3/ академийн дүрэм, түүнд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг хэлэлцэж Засгийн газраар батлуулах;

4/ академийн гишүүдийг сонгох;

5/ академийн ерөнхийлөгч, дэд ерөнхийлөгч, тэргүүлэгчид болон эрдэмтэн нарийн бичгийн даргыг 4 жилийн хугацаагаар сонгох;

6/ академийн ерөнхийлөгчид эрдэм судлалын ажлыг идэвхтэй хийж байгаа академийн гишүүнийг буюу докторын зэрэгтэй эрдэмтнийг нэр дэвшүүлж Их чуулганаас сонгоно.

4. Академийн ерөнхийлөгчийг Монгол Улсын Ерөнхий сайд батламжилна. Хэрэв батламжлаагүй бол дахин сонгууль явуулна.

Академийн ерөнхийлөгч нь Монгол Улсын Ерөнхий сайдын шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөх байна.

5. Бага чуулганаар дараахь асуудлыг хэлэлцэнэ:

1/ тухайн салбарын чиглэлээр хийж байгаа судалгаа, шинжилгээний ажлын явц, үр дүнг шүүн хэлэлцэх;

2/ эрдэм шинжилгээний дууссан төслийн тайланг хэлэлцэн үнэлгээ, дүгнэлт гаргаж холбогдох байгууллагад шилжүүлэх;

3/ салбарын шинжлэх ухааны хэвлэл, бүтээл, хэвлэлд шилжүүлэх ном, эрдэм шинжилгээний материалыг шүүн хэлэлцэж дүгнэлт гаргах;

4/ эрдмийн зэрэгтэй боловсон хүчин бэлтгэх талаар санал гаргах ;

5/ салбарын чиглэлийн эрдэмтдээс Академийн гишүүнд нэр дэвшүүлэх;

6/ эрдэмтдийг шагнал, урамшилд тодорхойлох;

7/ бусад асуудал.

6 дугаар зүйл. Академийн тэргүүлэгчид

1. Их чуулганы чөлөөт цагт түүний өдөр тутмын үйл ажиллагааг Академийн тэргүүлэгчид удирдана.

2. Академийн тэргүүлэгчид нь Академийн Ерөнхийлөгч, дэд ерөнхийлөгч, эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, тэргүүлэгч гишүүдээс

бүрдэнэ. Дэд ерөнхийлөгч, тэргүүлэгч гишүүний тоог Их чуулган тогтооно.

3. Академийн тэргүүлэгчид ажлын албатай байх бөгөөд түүний бүтэц, орон тооны хязгаарыг Засгийн газар тогтооно.

7 дугаар зүйл. Академийн үүрэг, эрх

1. Академи нь дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

1/ хууль тогтоомжийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах;

2/ харьяа нэгж, лабораторийн үйл ажиллагааг зохицуулах, улсын захиалгатай судалгааны ажлыг үр дүнтэй гүйцэтгэх ажлыг зохион байгуулах;

3/ улсын эдийн засаг, нийгэм улс төрийн харилцааны хөгжлийн байдалд шинжлэх ухааны үүднээс дүгнэлт гаргаж, цаашдын чиглэл, арга замыг тодорхойлсон үндэслэл боловсруулах;

4/ шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлохтой холбогдсон дүгнэлт гаргах;

5/ шинжлэх ухаан, технологийн хөтөлбөр, төсөлд үнэлгээ өгөх, хянан магадлагаа хийх;

6/ салбарын шинжлэх ухааны хөтөлбөр, чиглэл, түвшинд тогтоосон хугацаанд үнэлгээ, дүгнэлт өгөх;

7/ эрдмийн зэрэг цолтой боловсон хүчин бэлтгэхэд дэмжлэг үзүүлэх.

2. Академи нь үйл ажиллагааныхаа талаар Улсын Их Хурлын холбогдох байнгын хороонд жил тутам танилцуулна.

3. Академи нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үүргийг гүйцэтгэх талаар Засгийн газартай гэрээ байгуулж ажиллана.

4. Академи нь дараахь эрхийг хэрэгжүүлнэ:

1/ эзэмшилдээ байгаа өмч хөрөнгө, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу захиран зарцуулах ;

2/ эрдэм шинжилгээний бүтээл, ном, сэтгүүл хэвлэж нийтлэх;

3/ гадаад орны шинжлэх ухааны байгууллагуудтай харилцаа тогтоох, хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх;

4/ өөрийн нэрэмжит шагнал бий болгож, түүний санг байгуулах.

5. Академи нь зохих журмын дагуу хийсэн тамга, тэмдэг, хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

8 дугаар зүйл. Академийн ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх

1. Академийн ерөнхийлөгч дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

1/ улсын эдийн засаг, нийгэм, улс төрийн харилцааг боловсронгуй болгох, шинжлэх ухаан, технологи хөгжүүлэх асуудлаар санал, зөвлөмж боловсруулж Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газарт өргөн барих;

2/ шинжлэх ухааны болон шаардлагатай бусад асуудал хэлэлцсэн Засгийн газрын хуралдаанд зөвлөх эрхтэй оролцох;

3/ Академийг дотоод, гадаадад төлөөлөх;

4/ Академийн тэргүүлэгчдийн газрын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах.

9 дүгээр зүйл. Академийн гишүүдийн эрх үүрэг

1. Академийн гишүүд /академичид/ дор дурдсан эрх эдэлж үүрэг хүлээнэ:

1/ Академийн удирдах байгууллагад сонгох, сонгогдох;

2/ Улсын Их хурлын Байнгын хороод, төрийн захиргааны төв байгууллагын удирдах зөвлөлийн хуралд шинжлэх ухаан, технологийн асуудлаар зөвлөх эрхтэй оролцох ;

3/ Академийн Их, Бага чуулганд таслах эрхтэй оролцох;

4/ Эрдэм шинжилгээний ажлынхаа талаар Академийн тэргүүлэгчдээр уламжлан Бага чуулганд жил бүр тайлагнах;

5/ Академийн дүрэмд заасан бусад эрх, үүрэг.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Академийн санхүүжилт

10 дугаар зүйл. Санхүүжилт

1. Академийн үйл ажиллагааны зардлыг дараахь эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ:

1/ төсвийн хөрөнгө;

2/ төслийн хөрөнгө;

3/ өөрийн үйл ажиллагааны орлого;

4/ бусад орлого;

2. Академи, түүний харьяа байгууллагуудын үйл ажиллагааны санхүүжилтийн журмыг Засгийн газар тогтооно.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 7дугаар
сарын 29-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

"4. Монгол Улсын сайд Засгийн газрын гишүүний хувьд дор дурдсан хүрээний стратегийн төлөвлөлт, бодлогын удирдамжаар хангах, хөтөлбөр зохиох, зохицуулалт, хяналт-шинжилгээ (мониторинг) хийх, үнэлж дүгнэх ажлыг эрхэлнэ:

1/ Монгол Улсын Сангийн сайд:

-Монгол орны хөгжлийн хэтийн бодлого; эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, эдийн засгийн аюулгүй байдал, эдийн засгийн шинэчлэл, зохицуулалт; санхүү, зээл, төсөв, татвар, гааль, улсын болон нийгмийн даатгал, төрийн өмч, өмч хувьчлалын бодлого; бүртгэл, санхүүгийн хяналт; хөрөнгө оруулалт, салбар, салба; хоорондын болон бүс нутгийн хөгжлийн бодлого; улсын гадаад төлбөрийн тэнцэл, гадаад орны болон олон улсын санхүүгийн байгууллагатай харилцах асуудал; хөдөлмөр; /хөдөлмөрийн нөөц, цалин хөлс/, улсын статистик, стандартчлал, хэмжил зүйн асуудал.

2/ Монгол Улсын Гадаад харилцааны сайд:

-төрийн гадаад бодлого; гадаад улс, олон улсын байгууллагатай улс төр, эдийн засаг, худалдаа, соёл, шинжлэх ухаан, техник, хүмүүнлэгийн талаар харилцах хамтын ажиллагааны зохицуулалт; гадаадын тусламж; төрийн ёслол, гэрээ эрх зүйн асуудал.

3/ Монгол Улсын Хууль зүйн сайд:

-эрх зүйн бодлого, шинэчлэл; хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулалтын арга зүй, хууль тогтоомжийн системчлэл, мэдээлэл, эрх зүйн сургалт, сурталчилгаа; хууль зүйн туслалцаа; цагдаа, мөрдөн байцаах, улсын архив, патент, зохиогчийн эрх, шүүхийн шийдвэр биелүүлэх байгууллагын болон гэмт хэрэгтэй тэмцэх бодлого, зохицуулалт; төрийн захиргааны байгууллагын шийдвэрийн хууль зүйн үндэслэлд тавих хяналт; хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтийн байгууллага, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэл; иргэний болон иргэний гэр бүлийн бүртгэл, мэдээллийн асуудал, иргэний харьяалал, цагаачлал; шүүхийн байгууллагын зохион байгуулалт, санхүү, материал-техникийн хангамж, үйлчилгээ; Засгийн газраас шүүх,

прокурорын байгууллага, нотариат, өмгөөлөгчдийн олон нийтийн байгууллага болон төрөөс сүм хийдтэй харилцах асуудал.

4/ Монгол Улсын Байгаль орчны сайд:

-Байгаль, орчныг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх болон экологийн бодлого; газар, түүний хэвлийн баялаг, ой, ус, ан амьтан, ургамлын нөөцийн мэдээллийн сан; байгаль орчны хяналт-шинжилгээ /мониторинг/; газар зохион байгуулалтын удирдлага; ус цаг уур болон байгалийн болзошгүй гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, экологийн аюулгүй байдлыг хангах асуудал.

5/ Монгол Улсын батлан хамгаалахын сайд:

-улсыг батлан хамгаалах, цэргийн бодлого; зэвсэгт хүчин, улсын хилийн болон иргэний хамгаалалтын удирдлага, зохицуулалтын асуудал.

6/ Монгол Улсын Гэгээрлийн сайд:

-боловсрол, шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх бодлого зохицуулалт; түүх, соёлын өвийг хамгаалах, сэргээх, соёл, урлагийг хөгжүүлэх бодлого зохицуулалт; шинжлэх ухаан, технологийн мэдээлэл; хэвлэлийн үйлдвэрлэлийн асуудал.

7/ Монгол Улсын Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд:

-түлш, эрчим хүч, зам, тээвэр, харилцаа холбоог хөгжүүлэх болон мэдээллийн бодлого, зохицуулалт; барилга, хот байгуулалт; усан хангамжийн нэгдсэн бодлого; орон сууц, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний бодлого, зохицуулалт; геодези, зураг зүйн бодлого; барилга, техникийн улсын хяналт, аялал жуулчлалын бодлого, зохицуулалтын асуудал.

8/ Монгол Улсын хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн сайд:

-хөдөө аж ахуй, худалдаа, үйлдвэрлэл болон хүнсний бодлого; геологи, уул уурхай, металлург, машины үйлдвэрийг хөгжүүлэх бодлого; үйлдвэрлэлийн технологийн бодлого; үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тэнцвэрт байдал, зохицуулалт, хяналт; материал баялгийн улсын нөөц; ургамлын хорио цээр, мал эмнэлэг, малын үржил, үрийн албадын зохицуулалт; геологийн судалгаа, ашигт малтмалын эрэл, хайгуул, эрдсийн баялгийн олборлолт, түүний хамгаалалт; хөдөө аж ахуйн эдэлбэр газрын ашиглалт, усжуулалтын асуудал.

9/ Монгол Улсын Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд:

-хүн ам зүй, нийгмийн халамж, асрамж, ядууралтай тэмцэх талаар төрөөс явуулах бодлого; нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах, нөхөн сэргээх бодлого; биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх бодлого; хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах нийгмийн болон мэргэжлийн арга хэмжээ; эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, техникийн үйлдвэрлэл, хангамж; эрүүл ахуй, халдвар судлал; эмнэлгийн үйлчилгээний улсын хяналт; хөдөлмөр хамгаалал, техникийн аюулгүй ажиллагаа,

хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, хөдөлмөрийн хууль тогтоомжийн улсын хяналт; хөдөлмөрийн харилцаанд эзэд, үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагын хоорондын харилцаа, хамтын маргааны зохицуулалтын асуудал."

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1996 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 8 дугаар
сарын 1-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлд дурдсан Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн Монгол Улсын сангийн сайд гэсэн 1 дэх заалтаас "улсын" гэсний дараа "...болон нийгмийн ..." гэснийг, мөн "хөдөлмөр/хөдөлмөрийн нөөц, цалин хөлс/" гэснийг тус тус хассугай.

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлд дурдсан Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн Монгол Улсын эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд гэсэн 9 дэх заалтын "-хүн ам зүй," гэсний дараа "нийгмийн даатгал," гэж, мөн "эмнэлгийн үйлчилгээний улсын хяналт;" гэсний дараа "хөдөлмөр/хөдөлмөрийн нөөц, цалин хөлс/" гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1996 оны 8 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1996 оны 8 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн дор дурасан зүйл, заалтыг дараахь байдлаар өөрчлөн найруулсугай:

1/13 дугаар зүйлийн 2,3 дахь хэсэг:

"2. Улсын Их Хурал Байнгын хороог үйл ажиллагааныхаа салбар, чиглэлээр байгуулах бөгөөд дараахь Байнгын хороотой байна:

1. Байгаль орчин, хөдөөгийн хөгжлийн;
2. Дэгийн;
3. Нийгмийн бодлогын;
4. Төрийн байгуулалтын;
5. Төсөв, санхүү, эдийн засгийн бодлогын;
6. Хууль зүйн.

3. Байнгын хороо нь 12-оос доошгүй гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна.

Улсын Их Хурлын гишүүн нэгэн зэрэг 2 хүртэл Байнгын хорооны гишүүнээр сонгогдон ажиллаж болно."

2/17 дугаар зүйл:

"17 дугаар зүйл. Улсын Их Хурал дахь нам /эвсэл/-ын бүлэг

1. Улсын Их Хуралд 8-аас доошгүй суудалтай нам/эвсэл/ бүлэг /цаашид "нам, эвслийн бүлэг" гэх/ байгуулж болно. Улсын Их Хурлын гишүүн зөвхөн нэр дэвшүүлсэн нам, эвслийнхээ бүлэгт харьяалагдана.

Улсын Их Хурлын сонгуульд эвсэл байгуулан оролцсон намууд Улсын Их Хуралд 8-аас доошгүй суудал эзэлбэл Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 2-т зааснаар нам, эвслийн нэг бүлэгтэй байна.

2. Улсын Их Хуралд 8 -аас доош суудал эзэлсэн хэд хэдэн намыг төлөөлж буй гишүүд нийлж намын нэг бүлэг байгуулж болохгүй. Харин тэдгээр нь аль нэг нам, эвслийн бүлэгт нэгдэж болох бөгөөд хэрэв нам, эвслийн бүлгээс гарах, шилжих бол тухай бүр Улсын Их Хурлын даргад мэдэгдэнэ.

3. Нэрээ бие даан дэвшүүлж сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн

аль нэг нам, эвслийн бүлэгт нэгдэн ажиллаж болох боловч дангараа бүлэг байгуулж болохгүй.

4. Нам, эвслийн бүлэг ахлагчаа гишүүдийнхээ дотроос сонгож энэ тухайгаа Улсын Их Хуралд албан ёсоор мэдэгдэнэ.

Нам, эвслийн бүлгийн ахлагч Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулган дээр Улсын Их Хурлын даргыг сонгогдсоноос хойш 24 цагийн дотор нам, эвслийн бүлэг байгуулсан тухай шийдвэр, нэрсийн жагсаалтыг Улсын Их Хурлын даргад өргөн барина.

5. Улсын Их Хурлын дарга нам, эвслийн бүлгээс өргөн барьсан баримт бичгийг үнцэслэн нам, эвслийн бүлгийг бүртгэж энэ тухай Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаан дээр албан ёсоор зарлана. Шинээр нөхөн сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн аль нэг нам, эвслийн бүлэгт эвсэн нэгдвэл түүнийг тухайн нам, эвслийн бүлгийн ахлагч бүлэгтээ бүртгэн авсан тухай шийдвэрийг уг гишүүний өргөдлийн хамт гишүүний бүрэн эрх нь эхэлснээс хойш 24 цагийн дотор Улсын Их Хурлын даргад өргөн барина. Нам, эвслийн бүлгийн шийдвэрийн талаар Улсын Их Хурлын дарга Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаан дээр албан ёсоор мэдээлнэ.

6. Улсын Их Хуралд суудал бүхий аль нэг нам тарах буюу намууд эвслээ цуцалбал тухайн нам, эвслийн бүлгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсонд тооцно. Нам гарсан буюу намууд эвслээ цуцалсан тухай шийдвэрийг энэхүү шийдвэр гарснаас хойш 72 цагийн дотор Улсын Их Хурлын даргад мэдэгдэнэ. Улсын Их Хурлын дарга Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаан дээр түүнийг хүлээн авснаас хойш 24 цагийн дотор мэдээлнэ.

7. Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлэг 2 гишүүнд орон тооны нэг ажилтан байхаар тооцож тогтоосон ажлын албатай байж болно. Ажилтнууд нь тухайн нам, эвслийн бүлгийн ажлын албанд харьяалагдана.

Нам, эвслийн бүлгийн гишүүдийн тоог харгалзан унаа, албан томилолт, бичиг хэргийн зардал, орон тооны ажилтны цалингийн санг Улсын Их Хурлын төсөвт тусгана.

8. Нам, эвслийн бүлэг батлагдсан төсвөө зохих журмын дагуу зарцуулна.

Төсвийн зарцуулалтад Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо хяналт тавина.

9. Нам, эвслийн бүлгийг ажиллах нөхцөлөөр хангах асуудлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газар хариуцна.

Аль ч нам, эвслийн бүлэгт харьяалагдаагүй Улсын Их Хурлын гишүүнд Тамгын газрын холбогдох ажилтан туслалцаа үзүүлнэ.

10. Нам, эвслийн бүлэг Улсын Их Хурлын бүтцийн хэсгийн хувьд

эрхлэх ажлаа намынхаа төв байгууллагын удирдлагын өмнө шууд хариуцахгүй.”

3/18 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх өгүүлбэрийн “намын бүлэг” гэснийг “нам, эвслийн бүлэг”; 2 дахь хэсгийн “намын бүлгийн” гэснийг “ нам, эвслийн бүлгийн” гэж.

4/22 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг:

“1.Улсын Их Хурлын гишүүн Засгийн газрын гишүүнээр томилогдвол бүрэн эрхээ хэвээр хадгална.Засгийн газрын бүрэлдэхүүнд байх Улсын Их Хурлын гишүүдийн тоо Засгийн газрын нийт гишүүний гуравны хоёроос хэтэрч болохгүй.”

5/31 дүгээр зүйл:

“31 дүгээр зүйл.Улсын Их Хурлын хуралдааны дэг

1.Улсын Их Хурал хуралдааны үйл ажиллагаагаа дараахь байдлаар зохион байгуулж явуулна:

1/Даваа, Бямба гаригт нам, эвслийн бүлгийн хуралдаан;

2/Мягмар,Лхагва гаригт Байнгын хороодын хуралдаан;

3/Пүрэв, Баасан гаригт Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаан.

2.Нам, эвслийн бүлгийн болон Байнгын хорооны хуралдааны цагийн хуваарийг Улсын Их Хурлын дэд дарга батална.

3.Улсын Их Хурлын чуулганы өглөөний хуралдааныг 9.00 цагаас 13.00 цаг хүртэл, оройн хуралдааныг 15.00 цагаас 18.00 цаг хүртэл явуулна.

Улсын Их Хурлын чуулганы өглөөний хуралдааныг 2 цаг тутам 20 минутын, оройн хуралдааныг 1 цаг 30 минут тутам 10 минутын завсарлагатай явуулна.

Улсын Их Хурлын гишүүд хуралдаан даргалагч танхимд орж ирэхээс өмнө суудлаа эзэлсэн байна.

Тодорхой асуудал хэлэлцэх явцад шаардлагатай бол гишүүдийн олонхийн саналаар хуралдааныг түр завсарлах буюу хутацааг нь сунгаж болно.

4.Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар долоо хоног бүрийн Баасан гаригийн 16.00 цагаас 18.00 цаг хүртэл Засгийн газрын мэдээлэл, Засгийн газарт тавьсан асуулт, асуулгын хариуг сонсоно.

5.Улсын Их Хурлын гишүүн чуулганы хуралдаанд оролцохдоо энэ хууль, хуралдааны дэгийг чанд сахих үүрэгтэй бөгөөд үг хэлэхдээ дараахь журам баримтална:

1/хуралдаан даргалагчаас зөвшөөрөл авна;

2/чуулганы хуралдаанд Улсын Их Хурлын гишүүний үг хэлэх хугацаа 5 минутаас илүүгүй байна;

3/үг хэлэх хугацааг бусдад шилжүүлэхгүй.

6. Чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэх тодорхой асуудлыг эрс эсэргүүцсэн Улсын Их Хурлын гишүүн, нам,эвслийн бүлэг тухайн асуудлыг хэлэлцэхэд оролцохгүй гэдгээ уг асуудлыг хэлэлцэж эхлэхээс өмнө хуралдаан даргалагчид албан ёсоор мэдэгдэж болно.Ийнхүү чуулганы хуралдаанд оролцоогүй нь хуралдааны хүчин төгөлдөр байхад нөлөөлөхөөр бол дэгийн дагуу хуралдаанд оролцохыг шаардах, эсхүл хуралдаан завсарлах эсэхийг шийдвэрлэж Улсын Их Хурлын дарга захирамж гаргана."

6/47 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг:

"1.Улсын Их Хурал төсөл хянан хэлэлцэх, батлах үйл ажиллагаагаа дараахь үе шаттай хийнэ:

Нэгдүгээр үе шатанд:

1/ нам, эвслийн бүлэг, Байнгын хорооны хуралдаанаар төслийг чуулганаар хэлэлцэх эсэх тухай дүгнэлт гаргах;

2/Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар төслийг хэлэлцэх эсэх тухай санал хураалт явуулах.

Хоёрдугаар үе шатанд:

1/нам, эвслийн бүлэг, Байнгын хорооны хуралдаанаар төслийг хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргах;

2/Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах.

Гуравдугаар үе шатанд:

1/анхны хэлэлцүүлгээр шийдвэрлэсэн асуудлыг тусгаж төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх;

2/Улсын Их Хурлын чуулганаар төслийн эцсийн хэлэлцүүлгийг хийж батлах.

Дөрөвдүгээр үе шатанд:

1/эцсийн хэлэлцүүлгээр шийдвэрлэсэн асуудлыг тусгаж төслийн эцсийн найруулгыг бэлтгэх;

2/ Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар эцсийн найруулгатай танилцах;

3/шийдвэрийг ёсчлох;

4/Ерөнхийлөгч Улсын Их Хурлын шийдвэрт хориг тавьсан бол тухайн асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэх."

7/48 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх өгүүлбэр, 3,4 дэх хэсэг:

"1.Төслийг зөвхөн зохих Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх бөгөөд Улсын Их Хурлын гишүүн харьяалагдах Байнгын хорооны хуралд таслах эрхтэй, бусад Байнгын хорооны хуралд таслах эрхгүйгээр эрэлцно.Байнгын хорооны хуралд Улсын Их Хурлын гишүүн санал дүгнэлт гаргах, саналаа хураалгах, тухайн асуудлаар цөөнх болж

зарчмын зөрүүтэй саналаа Байнгын хорооны дүгнэлтэд тусгуулах эрхтэй."

"3. Байнгын хорооны хуралдаанаар Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн төслийн дарааллаар санал хураалт явуулсны үндсэн дээр төслийг чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шаардлагатай эсэх талаар дүгнэлт гаргаж, түүнийг чуулганы хуралдаанд илтгэх гишүүнийг томилно.

Улсын Их Хурлаас хэлэлцэхээр шийдвэртэсэн төслийг Байнгын хороо анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэн, төслийн талаар санал дүгнэлт гаргаж, түүнийг чуулганы хуралдаанд илтгэх гишүүнийг томилно.

4. Хэрэв нэг асуудлаар хоёр буюу түүнээс дээш тооны төсөл байгаа бол хууль санаачлагчийн зөвшөөрснөөр зохих Байнгын хороо тэдгээрийг нэгтгэн зохицуулж, нэг төсөл болгон чуулганы хуралдаанд хэлэлцүүлж болно.

Хэд хэдэн төслийг нэгтгэхийг хууль санаачлагч зөвшөөрөөгүй бол Байнгын хороо тэдгээр төслийн талаар нэгбүрчлэн энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу дүгнэлт гаргана.

Хууль санаачлагчийн зөвшөөрөлгүйгээр төсөлд нэмэлт, өөрчлөлт хийж болохгүй."

8/49 дүгээр зүйл:

"49 дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын чуулганы
хуралдаанаар төсөл хэлэлцэх

1. Улсын Их Хурал Үндсэн хуулийн хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хууль санаачлагчаас өргөн мэдүүлж, чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэхээр шийдвэртэж, хэлэлцэх асуудлын төлөвлөгөөнд оруулан баталсан төслийг хэлэлцэнэ.

Ерөнхийлөгчийн хориг, Ерөнхийлөгчөөс Улсын Их Хуралд хандаж гаргасан илгээлт, Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын ажлын дүн, тайлан сонсох, түүний удирдлагыг томилгох, чөлөөлөх, Монгол Улсын олон улсын гэрээг соёрхон батлахаас бусад асуудлаар чуулганы хуралдааны хэлэлцэх асуудлын төлөвлөгөөнд ороогүй төслийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцүүлэхээр тухайн чуулганы явцад өргөн мэдүүлбэл Төрийн байгуулалтын байнгын хороо, зохих Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг харгалзан түүнийг чуулганаар хэлэлцэх эсэхийг чуулганы хуралдаанд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар шийдвэртэнэ.

2. Улсын Их Хуралд өргөн барьсан төслийг чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэх, эсхүл буцаах эсэхийг хуралдаанд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар шийдвэртэнэ. Байнгын хороо, нам, эвслийн

бүлгийн дүгнэлтийг сонсооны дараа хэлэлцүүлэг явуулалгүйгээр шууд санал хураана.

3/Чуулганаар хэлэлцэхээр тогтсон төслийг дүгнэлт, холбогдох бусад баримт бичгийн хамт Улсын Их Хурлын гишүүдэд уг төсөл хэлэлцэж эхлэхээс долоо хоногийн өмнө зохих Байнгын хороо эрхлэн тараана. Төсөл олшруулах, тараах ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газар эрхэлнэ.

4/Төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулахдаа дараахь журмыг баримтална:

1/зохих Байнгын хорооны дүгнэлтийг танилцуулах хугацаа 10 минутаас илүүгүй байна. Дүгнэлтэд уг төслийн үзэл баримтлал төрийн бодлогод нийцэж байгаа эсэх, төсөл хууль тогтоомжийн техник, хэл зүйн шаардлагыг хангасан эсэх болон төслийн зүйл, заалтын талаар зарчмын өөр саналтай бол үндэслэл, шалтгааныг заана.

Зохих Байнгын хороо төсөлд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн болон Улсын Их Хурлын гишүүний гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналыг гомъёолж Улсын Их Хурлын гишүүдэд тараасан байна;

2/Байнгын хорооны дүгнэлтийн дараа Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлгийн дүгнэлтийг сонсоно. Дүгнэлтийг бүлгийн хлагч, эсхүл тухайн асуудлыг хариуцаж буй бүлгийн аль нэг гишүүн танилцуулна.

Нам, эвслийн бүлгийн дүгнэлтийг танилцуулах хугацаа тус бүр 10 минутаас илүүгүй байна.

Улсын Их Хурлын гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудлаар үг хэлэхдээ нэг хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсгийн 2-т заасан хугацааг баримтлах бөгөөд санал, дүгнэлтээ урьдчилан тараасан байна;

3/зарчмын зөрүүтэй санал гэдэгт:

а/ зохих Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж зөвшилцөлд үрээгүй;

б/Улсын Их Хурал дахь цөөнхийн нам, эвслийн бүлгээс арчмын гэж үзэж дүгнэлтдээ тусгасан саналыг ойлгоно.

4/Улсын Их Хурлын гишүүн Байнгын хорооны дүгнэлтэд тусуулсан зарчмын зөрүүтэй саналаа бичгээр бүрэн томъёолж хуралдаан даргалагчид өгч болно. Харин найруулгын чанартай засварыг жлын хэсэгт өгнө;

5/Хуралдаан даргалагч зарчмын зөрүүтэй асуудал бүрээр санал ураалгана. Тэгэхдээ зарчмын зөрүүтэй асуудлыг ямар хувилбараар ийдвэрлэх саналтай байгаа, эсхүл уг асуудлаарх төслийн заалтыг ахин гүйцээн боловсруулж саналыг сонсохын аль нэгээр хэлэлцүүлж ишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

Зарчмын зөрүүтэй асуудлаар санал хураах цагийг хуралдаан даргалагч тогтоож нийт гишүүдэд зарлана. Улсын Их Хурлын гишүүн өөрийн биеэр хүрэлцэн ирж санал хураалтад оролцоно;

6/зарчмын зөрүүтэй асуудлаар санал хураасны дараа төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Байнгын хороонд шилжүүлнэ;

7/Улсын Их Хурал төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Байнгын хороонд шилжүүлэхдээ түүнийг зохих саналын дагуу зарчмын хувьд өөрчлөх, найруулан засах үүрэг бүхий Улсын Их Хурлын болон хууль санаачлагчийн хамтарсан ажлын хэсэг байгуулж болно;

8/анхны хэлэлцүүлгийн явцад төслийн талаар зарчмын зөрүүтэй санал гараагүй бол түүний эцсийн хэлэлцүүлгийг шууд явуулж болно;

9/төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэж, хэлэлцүүлэхээр оруулах хугацааг төслийн боловсруулалтын ажлын хэмжээ, шаардлагыг харгалзан хуралдаан даргалагч тогтооно.

4.Анхны хэлэлцүүлгээр шийдвэрлэсэн асуудлыг төсөлд тусгаж эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх ажлыг дараахь үе шаттай хэрэгжүүлнэ:

1/төслийг хууль санаачлагч, зохих Байнгын хороо хариуцаж ажлын хэсэгт эцэслэн боловсруулна;

2/төслийн анхны хэлэлцүүлэгт дүгнэлт гаргасан зохих Байнгын хороо анхны хэлэлцүүлгээр тогтсон зарчмын тохиролцоог үндэслэн Улсын Их Хурлын гишүүний болон хууль санаачлагчийн томъёолж өгсөн саналыг нэгбүрчлэн хянан үзэж төсөлд зохих нэмэлт, өөрчлөлт хийж, хууль тогтоомжийн техник, хэл зүй, найруулгын талаас нь нягтлан үзэж зохих танилцуулга бэлтгэнэ.

5.Төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулахдаа дараахь журмыг баримтална:

1/төслийн талаар зохих Байнгын хорооны танилцуулга хийж хугацаа 10 минутаас илүүгүй байна;

2/зохих Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулан асуулт хариулт явуулж болно;

3/эцсийн хэлэлцүүлэгт төслийг бүхэлд нь хэлэлцэж батална. Ажлын хэсгийн эцэслэн боловсруулсан төслийн томъёололтой санаа нийлээгүй гишүүн өөрийн томъёоллоо хуралдаан даргалагчид бичгээр урьдчилан өгсөн байх бөгөөд уг саналынхаа талаар тайлбар өгч болно. Ийнхүү тайлбар өгөхдөө энэ хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсгийн 2-г заасан хугацааг баримтална;

4/төслийг бүхэлд нь батлах санал хураалт явуулах цагийг хуралдаан даргалагч тогтоож, нийт гишүүдэд зарлан мэдэгдэнэ;

5/шаардлагатай гэж үзвэл эцсийн хэлэлцүүлгээр баталсан хуультай холбогдсон тогтоолын төслийг хэлэлцэн батална;

6/эцсийн хэлэлцүүлгээр баталсан төслийн эцсийн найруулгыг элэлцүүлэг дууссанаас хойш ажлын 6 өдөрт багтаан Улсын Их Хуралд анилцуулна. Эцсийн найруулгыг танилцуулах ажлыг Тамгын газрын эрөнхий нарийн бичгийн дарга хариуцна."

9/51 дүгээр зүйл:

"51 дүгээр зүйл. Санал хураалт, түүнийг явуулах журам

1. Байнгын хорооны хуралдаанаар тухайн асуудлаар санал хураалт вуулсны дараа цөөнх болсон, эсхүл цөөнхийг төлөөлсөн 3 хүртэл ишүүн тайлбар хэлж болно. Хэрэв цөөнх дахин санал хураалгахыг үсвэл эхний санал хураалтад олонхийн дэмжлэг авсан томъёоллоор ахин санал хураалт явуулна.

Эхний 2 санал хураалтад нэг томъёолол 2 удаа олонхийн дэмжлэг авсан бол уг томъёоллыг батлагдсанд тооцох бөгөөд тухайн асуудлаар ахин санал хураах шаардлагатай гэж хуралдаанд оролцсон нийт ишүүдийн гуравны нэгээс доошгүй хувь нь үзвэл уг асуудлаар дахин нэг удаа санал хурааж болно. Энэ санал хураалтын дүн эцсийн шийдвэр байна.

Хэрэв эхний санал хураалтад олонхийн дэмжлэг авсан томъёолол 2 ахь санал хураалтад олонхийн дэмжлэг авч чадаагүй бол 2 дахь санал хураалтад цөөнх болсон, эсхүл цөөнхийг төлөөлсөн 3 хүртэл гишүүн айлбар хэлж болно.

Хэрэв цөөнх дахин санал хураалгахыг хүсвэл 2 дахь санал хураалтад олонхийн дэмжлэг авсан томъёоллоор дахин нэг удаа санал хураалт вуулж олонхийн санал авсан томъёоллыг батлагдсанд тооцох бөгөөд тухайн асуудлаар дахин санал хураалгах шаардлагатай гэж хуралдаанд оролцсон нийт гишүүдийн гуравны нэгээс доошгүй хувь нь үзвэл тухайн асуудлаар дахин нэг удаа санал хурааж болно. Энэ санал хураалтын дүн эцсийн шийдвэр байна.

2. Үндсэн хууль, энэ хууль, бусад хуульд өөрөөр заагаагүй бол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар тухайн асуудлаар санал хураалт явуулахдаа хуралдаанд оролцсон нийт гишүүний олонхийн аналаар шийдвэрлэнэ.

Энэ хууль болон бусад хуульд нууц санал хураалт явуулж шийдвэрлэхээр зааснаас бусад тохиолдолд санал хураалтыг илээр вуулна. Ил санал хураалтыг гар өргөж, эсхүл цахим тоолуураар, нууц санал хураалтыг санал хураах хуудсаар, эсхүл цахим тоолуур ашиглан вуулна.

3. Улсын Их Хурлын гишүүн чуулганы тухайн өдрийн хуралдаанд рцээ бүртгүүлсэн бол хүндэтгэн үзэх шалтгаантайгаас бусад тохиолдолд санал хураахад заавал оролцоно. Санал хураалт явуулах агийг хуралдаан даргалагч урьдчилан зарлана. Хуульд заасан журмын

дагуу санал хурааж нэгэнт баталсан хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг санал хураах үед байгаагүй гэсэн шалтгаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн дахин хэлэлцүүлэх эрх эдлэхгүй.

4. Улсын Их Хурлын гишүүн зөвхөн "зөвшөөрсөн", "татгалзсан" гэсэн 2 саналын аль нэгийг өгнө. Хуралдаанд оролцож байгаа боловч санал өгөхгүй байгаа гишүүнийг татгалзаж байгаад тооцно.

5. Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаан дээр Улсын Их Хурлын гишүүн тухайн санал хураалгаж буй асуудлаар нэрээр нэг удаа санал өгнө."

10/52 дугаар зүйл:

"52 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын шийдвэр хүчин төгөлдөр болох

1. Улсын Их Хурлын шийдвэрийг ёсчилсноос хойш 24 цагийн дотор Ерөнхийлөгчид илгээнэ. Хэрэв Улсын Их Хурал өөр хугацаа тогтоогоогүй бол ийнхүү илгээнэээс хойш Ерөнхийлөгч ажлын 5 өдөрт багтаан тухайн хууль, бусад шийдвэрт бүхэлд нь буюу зарим хэсэгт нь хориг тавьсан бол түүнийг хэлэлцэх асуудлын дараалал харгалзахгүйгээр тэргүүн ээлжинд хэлэлцэж чуулганы хуралдаанд оролцсон гишүүдийн гуравны хоёр нь хоригийг хүлээн зөвшөөрөөгүй бол Улсын Их Хурлын тухайн шийдвэр хэвээр үлдэнэ.

2. Ерөнхийлөгч Улсын Их Хурлын чуулган ажлаа дууссаны дараа Улсын Их Хурлын шийдвэрт хориг тавьсан бол Улсын Их Хурал ээлжит бус чуулганаар хэлэлцэн шийдвэрлэж болно. Ерөнхийлөгчийн хоригийг Улсын Их Хурлын ээлжит бус чуулганаар хэлэлцэн шийдвэрлээгүй бол дараагийн ээлжит чуулганаар эхний ээлжинд хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

3. Улс оронд онцгой нөхцөл байдал бий болсон болон Улсын Их Хурлын чуулган ажлаа дуусгах гэж байгааг харгалзан Ерөнхийлөгчийн хориг тавих хугацааг Улсын Их Хурал тогтоож өгч болно.

4. Улсын Их Хурлын тухайн шийдвэрт өөрөөр заагаагүй бол уг шийдвэр албан ёсоор нийтлэгдсэнээсээ хойш 10 хоногийн дараа хүчин төгөлдөр болно."

2 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын тухай хуульд дараахь зүйл, заалт нэмсүгэй:

1/ "15¹ дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын дэд хороо

1. Улсын Их Хурал тодорхой Байнгын хороонд харьяалагдах дор дурдсан дэд хороотой байна:

1/ Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд:

а/ Ёс зүйн;

б/ Аюулгүй байдлын;

2/ Хууль зүйн байнгын хороонд:

Хүний эрхийн;

3/Төсөв, санхүү, эдийн засгийн бодлогын байнгын хороонд:

Төсвийн зарлагын хяналтын.

2. Дэд хороо нь харьяалагдах Байнгын хорооныхоо эрхлэх асуудлын тодорхой чиглэлийг хариуцах бөгөөд эрх хэмжээнийхээ хүрээнд асуудал боловсруулах, санал, дүгнэлт гаргах, түүнийгээ харьяалах Байнгын хороо, Улсын Их Хуралд уламжлах болон хянан шалгах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.

Улсын Их Хурал шаардлагатай гэж үзвэл бусад дэд хороо байгуулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэртэнэ.

3. Дэд хорооны даргыг харьяалагдах Байнгын хорооны хуралдаанаар сонгох бөгөөд Төсвийн зарлагын хяналтын болон Ёс зүйн дэд хорооны даргыг Улсын Их Хурал дахь цөөнхийг төлөөлөх Улсын Их Хурлын гишүүдээс сонгоно."

2/18 дугаар зүйлийн 1,3 дэх хэсэг:

1 дэх хэсэгт:

"9/ чуулганаар хэлэлцэх асуудлыг хариуцах нам, эвслийн бүлгийн ажлын хэсэг байгуулж ажиллуулах."

3 дахь хэсэг:

"3. Улсын Их Хуралд 8-аас доош суудал эзэлсэн нам, эвслийг өлөөлж байгаа Улсын Их Хурлын гишүүн дараахь эрх, үүрэгтэй.

1/ Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг чанд сахих;

2/ Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд орох тухай асуудлаа Улсын Их Хурлын даргатай зөвшилцөх;

3/ Улсын Их Хурлын зохион байгуулалт, үйл ажиллагаатай олбогдсон саналаа Улсын Их Хурал, Байнгын хороонд оруулах."

3/18¹ дүгээр зүйл. Улсын Их Хурал дахь олонхи ба цөөнх

1. Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонхи буюу 38-аас дээш удал авсан нам буюу эвслийг Улсын Их Хурал дахь олонхи /шашид олонхи"/-д тооцно.

2. Улсын Их Хурлын нийт гишүүний 39-өөс доош суудал авсан нам уюу эвслийн бүлэг, гишүүнийг Улсын Их Хурал дахь цөөнх /шашид цөөнх"/-д тооцно."

4/21 дүгээр зүйлийн 5,6 дахь хэсэгт:

5 дахь хэсэгт:

"Улсын Их Хурлын гишүүн сонгогдсон тойрогтоо өөрийн бие мөөлөгч-туслахтай байна. Бие төлөөлөгч-туслахын цалингийн сан, тчиг хэрэг, холбооны болон бусад зардлыг Улсын Их Хурлын шүүний төсөвт тусгана".

6 дахь хэсэгт:

“Улсын Их Хурлын гишүүний төсвийн цалингийн сангаас бусад зүйлийг хооронд нь шилжүүлэн зарцуулж болно.”

5/ “45² дугаар зүйл. Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хянан хэлэлцэх

1. Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, эсхүл аль нэг гишүүн Улсын Их Хуралд танилцуулна.

2. Үндсэн хуулийн жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1,2-т заасан асуудлаар Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг танилцуулсны дараа тухайн хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг хариуцаж байсан Байнгын хороо болон Хууль зүйн байнгын хороо дүгнэлтээ танилцуулна.

3. Улсын Их Хурлын гишүүд Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт болон Байнгын хороодын дүгнэлтийн талаар асуулт тавьж, санал, дүгнэлт гаргаж болно.

4. Улсын Их Хурал Үндсэн хуулийн жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасан асуудлаар Үндсэн хуулийн цэцийн гаргасан дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх эсэхээ чуулганы хуралдаанд оролцсон нийт гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

5. Улсын Их Хурал хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр Үндсэн хуульд нийцэхгүй байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг тогтоолоороо хүлээн зөвшөөрвөл тухайн хууль, шийдвэрт зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулна. Харин Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, Сонгуулийн ерөнхий хорооны шийдвэрийг Үндсэн хуульд нийцэхгүй байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг тогтоолоороо хүлээн зөвшөөрсөн бол тэдгээр шийдвэрүүд нь хүчингүй болсонд тооцогдоно.

6. Улсын Их Хурал Үндсэн хуулийн жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасан асуудлаар Үндсэн хуулийн цэцийн гаргасан дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөөгүй бол энэ талаар тогтоол гаргана.

7. Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн нь Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх тухай Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг танилцуулсны дараа Төрийн байгуулалтын байнгын хороо дүгнэлтээ танилцуулна.

8. Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд Үндсэн хууль зөрчсөн гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт гарсан бол тухайн албан тушаалтныг огцруулах, эгүүлэн татах асуудлыг хэлэлцэж огцруулах, эгүүлэн татах үндэслэл байна гэж үзвэл уг асуудлаар дүгнэлт гаргуулахаар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж тогтоол гаргана.

9. Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайдыг огцруулах, эгүүлэн татах үндэслэл байгаа эсэх тухай Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт гарсны дараа тухайн албан тушаалтныг, түүнчлэн Засгийн газрын гишүүнийг огцруулах, эгүүлэн татах асуудлыг энэ хуулийн холбогдох зүйлд заасан журмаар шийдвэрлэнэ.

10. Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч, Улсын ерөнхий прокурор Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаархи Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлттэй Улсын Их Хурал танилцаж энэ тухайгаа Ерөнхийлөгчид мэдэгдэнэ."

6/ "45^д дугаар зүйл. Улсын төвлөрсөн төсвийн төслийг хянан хэлэлцэж, батлах

1. Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн барьсан улсын төвлөрсөн төсвийг Байнгын хороод эрхэлсэн асуудлынхаа хүрээнд салбарын төсвийн төслийн талаар нарийвчилсан задаргаа, мэдээ, судалгаа, тооцоо гаргуулан авч хянана. Шаардлагатай бол ажлын хэсэг байгуулан ажиллуулж, Байнгын хорооны санал дүгнэлтийг бэлтгэнэ.

2. Чуулганы хуралдаанаар улсын төвлөрсөн төсвийн төслийг 4 үе шаттайгаар хэлэлцэж батална.

Нэг дэх хэлэлцүүлгээр улсын төвлөрсөн төсвийн төслийг хэлэлцэх үед Засгийн газрын гишүүд, төсвийн ерөнхийлөн захирагчид, төвлөрүүлэн захирагчдыг байлцуулан асуулт, хариулт явуулж, санал, шүүмжлэл гарган төсвийн төслийн үндсэн чиглэлийг тодорхойлж зохих Байнгын хороонд шилжүүлнэ.

Хоёр дахь хэлэлцүүлгээр Улсын Их Хурлын бүх Байнгын хороо, нам, эвслийн бүлэг, Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хорооны санал, дүгнэлтийг сонссоны дараа асуулт, хариулт явуулалгүйгээр гишүүд уг хэлж санал, дүгнэлтээ гаргана.

Гаргасан саналын дагуу санал хураалт явуулсны дараа төсвийн төслийг гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр зохих Байнгын хороонд ирүүлнэ.

Гурав дахь хэлэлцүүлгээр улсын төвлөрсөн төсвийн төслийг зүйл, заалт бүрээр хэлэлцэж батална.

Дөрөв дэх хэлэлцүүлгээр Монгол Улсын тухайн жилийн төвлөрсөн төсвийн тухай хуулийн эцсийн найруулгыг Улсын Их Хурал сонсоно."

7/53 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг:

"4. Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны тэмдэглэлийг Улсын Их Хурлын номын сан, Улсын төв болон аймаг, нийслэл дэх төв буюу төвлөрсөн номын санд тавина."

3 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг, 14 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалт, 61 дүгээр зүйлийг тус тус хассугай.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг 1996 оны 8 дугаар сарын 28-ны өдрөөс тэн дагаж мөрдөнө.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1996 оны 5 дугаар
сарын 3-ны өдөр

Дугаар 26

Улаанбаатар
хот

Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлалыг батлах тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. "Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлал"-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.
2. Монгол улсын хөгжлийн үзэл баримтлалд тусгагдсан зорилтуудыг хэрэгжүүлэх арга замыг эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн дунд хугацааны болон жил, жилийн үндсэн чиглэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт нарийвчлан тусгаж байх нь зүйтэй гэж үзсүгэй.

Дарга

Н.БАГАБАНДИ

Монгол Улсын Их Хурлын 1996
оны 26 дугаар тогтоолын хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Оршил

Монголын ард түмний 1911 оны үндэсний эрх чөлөөний бодолгоон, 1921 оны Ардын хувьсгалын ялалтын дүнд Монгол Улс төргөн хөгжих шинэ үе эхэлсэн билээ.

Энэ зууны эхэн үед Монгол Улсын эдийн засаг чухамдаа дан аңц нүүдлийн мал аж ахуйгаас бүрдэж байсан бол өнгөрсөн угацаанд хөдөө аж ахуйн болон эрдсийн түүхий эдэд түшиглэсэн юловсруулах аж үйлдвэр, тээвэр, холбоо, барилга, газар тариалангийн салбаруудыг шинээр үүсгэн хөгжүүлж, олон салбар үхий эдийн засагтай болсон нь энэ үеийн гол ололт юм.

Тус улсын хүн ам өнгөрсөн хугацаанд бараг 4 дахин өссөн бөгөөд сүүлийн 30 жилд хүн амын өсөлтийн жилийн дундаж хурдац 1,5 хувь байв.

Ард түмний аж амьдралын түвшин дээшилж ирсний хамт хүн амын эрүүл мэнд, соёл, боловсролыг хөгжүүлэх талаар багагүй амжилт олсон юм.

Монгол Улсын хөгжилд ийм нааштай ололт байсан боловч түүхий эдийн чиглэлтэй, үр ашиг багатай, эдийн засгийн бүтэц бий болж, хүн амын амьдралын түвшин хөгжиж буй олон орныхоо хоцорсон байна. Энэ нь төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгийг тогтолцоо хямралд орсонтой холбоотой байлаа.

Монгол Улс 1990 оноос ардчилал, зах зээлийн эдийн засаг шилжих өөрчлөлт, шинэчлэлийн зорилтыг хэрэгжүүлж эхэлсэн н тус улсын хөгжилд шинэ хуудас нээсэн чухал ач холбогдолтой үйл явц боллоо.

1992 оны эхээр Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсанаа ардчилал, шинэчлэлийн үйл явцыг гүнзгийрүүлэх эрх зүйн го баталгаа хангагдсан юм.

Үндсэн хуулийн дагуу эдийн засгийн удирдлагын тогтолцоо, арг механизмыг өөрчлөн шинэчлэх, түүний эрх зүйн үндсийг бий болгох, зах зээлийн дэд бүтцийг бүрдүүлж зүгшрүүлэх, макро түвшний удирдлагыг сайжруулах арга хэмжээг эрчимтэй хэрэгжүүл байна.

Зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжих бодлогыг чанартай өөрчлөлт хийснээр шинэчлэлийн үйл явц түргэсч үйлдвэрлэлийн уналт зогсох хандлагатай болж, эдийн засаг тогтворжилтын зарим эхлэл гарч, хүн амын нийгмийн хамгааллыг шинэ тогтолцоог бүрдүүлж эхлээд байна.

Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэ хандлагаар чиг баримжаа авч, өөрийн өвөрмөц онцлогийг харгалза дотоод, гадаад хүчин зүйлийг ухаалгаар хослуулан ашиглах замаг эдийн засгаа сэргээн хөгжүүлж, ард түмнийхээ амьдралын түвшинг тогтвортой дээшлүүлэхэд чиглэсэн үндэсний хөгжлийн үү хутагцааны төрийн цэгцтэй бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүл шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна.

Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлал (цаашид "Хөгжлийн үзэл баримтлал" гэх) бол ойрын ирээдүйд улс орны тусгаар тогтно бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлэх, хүний чөлөөт хөгжи нийгмийн дэвшлийг хангах талаар төрөөс баримтлах бодлог түүнийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлийг тодорхойлсон баримт бичиг мөн.

Хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэхдээ Монгол Улс хөгжлийн дараах давуу талуудыг харгалзан үзэж оновчтой ашиг нь зүйтэй гэж үзнэ:

1/ бараг бүхэлдээ онгон төрхөөрөө хадгалагдаж үлдсэн байгалийн өөрмөц цогцолбор, ховор амьтан, ургамлын төрөл бүхий өргөн дам газар нутаг;

2/ хөдөө аж ахуйн зориулалтаар ашиглаж болох эдэлбэр газрын харьцангуй их нөөц;

3/ байгаль орчиндоо тохирсон дэлхийд ховор бэлчээрийн намжлалт мал аж ахуй, түүнд зохицсон нүүдтийн амьдралын өөрмөц хэв маяг, соёл иргэншил;

4/ эрдсийн түүхий эдийн олон төрлийн баялаг нөөц;

5/ хүн амын боловсролын харьцангуй өндөр түвшин;

6/ хил залгаа ОХУ, БНХАУ-ын зах зээлийн багтаамжийг чиглэх ирээдүйн боломж;

7/ Төв Ази, Дунд Азийн болон Европын орнуудыг Зүүн хойт йгээд Зүүн Өмнөд Азийн орнуудтай холбох газар зүйн тааламжтай йршил.

Дээрх давуу талуудыг ашиглахын зэрэгцээ хөгжилд сөргөөр мөөлөх дараах сул талуудын үйлчлэлийг саармагжуулах зорилго вйна:

1/ хүн амын тоо цөөн, хөдөлмөрийн нөөц хязгаарлагдмал, ангуяа мэргэжлийн өндөр ур чадвартай ажилчид, зах зээлийн идлэгтэй мэргэжилтний тоо цөөн;

2/ шинжлэх ухаан технологийн хөгжлийн түвшин доогуур тээгдэхүүн, үйлчилгээний чанараар дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх двар сул;

3/ уур амьсгал нь эрс тэс, мал аж ахуй, газар тариалангийн ддвэрлэл байгалиас ихээхэн хамааралтай;

4/ эдийн засгийн бүтэц үр ашиг багатай, дэд бүтцийн хөгжил л;

5/ тивийн болон бүс нутгийн олон улсын гол зам харилцаанаас слагдсан, далайд гарах шууд гарцгүй;

6/ экологийн эмзэг орчинтой, байгалийн нөхөн сэргээгдэх двар сул;

7/ хөрөнгө, санхүү, валютын нөөц, ихээхэн хязгаарлагдмал.

Хөгжлийн үзэл баримтлал нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй йдлын үзэл баримтлалтай нягт уялдаатай хэрэгжинэ.

I. Хөгжлийн стратеги, хэмжүүр

Монгол Улсын ойрын 15-25 жилийн хөгжлийн гол стратеги нь йгмийн баримжаатай, байгаль орчиндоо зохицсон, оюуны болон цнологийн шинэ суурыг тулгуурласан, экспортын чиглэл бүхий йцангуй бие даасан эдийн засагтай, ардчилалд үндэслэсэн ул сгийн боловсронгуй тогтолцоотой, соёл, оюуны өндөр хөгжилтэй, ддвэржсэн орон болох явдал мөн.

Монгол Улсын хөгжлийн хэмжүүр нь:

1/ улс орны аюулгүй байдал, оршин тогтнох үндэс;

2/ хүний хөгжил, амьдралын чанар;

3/ өөрөө өөрийгөө нөхөн хангах чадвартай, эдийн засгийн
· лтворттой хөгжил;

4/ тогтвортой хөгжил, байгаль орчны зохицолдоо;

5/ төрийн боловсронгуй тогтолцоо, ардчиллын бэхжилт мөн.

II. Хөгжлийн эх сурвалж-хүний хөгжил

Монгол Улсын хөгжил, дэвшлийн эх сурвалж бол тасралтгүй хөгжиж байх бүтээлч хүч, эрдэм боловсрол, оюуны болон мэргэжлийн өндөр чадвар бүхий Монгол Улсын иргэд мөн.

Үндэсний оюуны чадавхи нь Монгол Улсын хөгжлийн үндэс болно.

Монгол хүнийг элбэг хангалуун, амгалан тайван, эрүүл аж төрөх, бүх талаар боловсрон хөгжих нөхцөлөөр хангахад хөгжлийн шинэ зурвас үеийн гол зорилт оршино.

Боловсрол нь иргэн бүрийг бүх талаар хөгжүүлэх, шинжлэх ухаан, технологийн дэвшил, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг хурдасгах, баялгийг бүтээх эх сурвалж учраас түүнийг нийгмийн тэргүүлэх салбар болгон хөгжүүлнэ.

Хүн амын боловсролын хэрэгцээг жигд хангах орчин бүрдүүлж, бүх нийтийн бүрэн дунд боловсрол эзэмших тогтолцоог төлөвшүүлнэ.

Хүүхдийн авьяас чадварыг бага насанд нь нээн илрүүлж, тасралтгүй хөгжүүлэх нөхцөл бүрдүүлнэ.

Мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх тогтолцоог хувь хүний сонирхол, нийгмийн хэрэгцээ, зах зээлийн эрэлтэд нийцүүлэн хөгжүүлж, дээд боловсролоор орчин үеийн мэдлэг олгох нөхцөл бүрдүүлнэ.

Монгол хүний амьдралын чанарын түвшинг хангаж, үндэснийхээ удмын санг хамгаалах замаар хүн амын жилийн дундаж өсөлтийг 1.8 хувиас бууруулахгүй байх, монгол хүний дундаж наслалтын нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Зах зээлийн эдийн засгийн нөхцөлд үйлчлэх нийгмийн хамгааллын тогтолцоог төлөвшүүлнэ.

Хүн ам эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, хөдөлмөрлөх нөхцөлийг бүрдүүлэхийн хамт хүн амд эрүүл аж төрөх ёсыг хэвшүүлж, бие бялдраа хөгжүүлэх бүх талын бололцоог хангана.

Монгол Улсын иргэд өлсгөлөн, ядуурал, гэр, орон сууцны гачаалд нэрвэгдэхгүй байх нөхцөлийг дэс дараатай бүрдүүлнэ.

Хүнийг хөгжүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын бүтээх чадварыг дээшлүүлнэ.

Хүн бүр үндэсний болон дэлхийн соёлын үнэт зүйлстэй чөлөөтэй танилцаж, гоо сайхны таашаал авах, сэтгэх, бүтээн туурвих эрх чөлөөгөөр хангагдан авъяас билгээ нээн хөгжүүлэх адил тэгш бололцоог хангана.

Монгол Улсын Үндэсний соёлыг хүн төрөлхтөний соёлын хөгжлийн нийтлэг жамтай уялдуулан хөгжүүлнэ.

Үндэсний соёл, түүх, ёс заншлыг хадгалан хамгаалах, баяжуулан хөгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлнэ.

Хот, хөдөөгийн соёл, ахуйн нөхцөлийн ялгааг багасгаж, хөдөөгийн хүн амд үзүүлэх үйлчилгээг жигд сайжруулна.

Хүний боловсрол, танин мэдэхүйн тасралтгүй өсөн нэмэгдэх хэрэгцээг хангах мэдээллийн орчинг бүрдүүлэх нь хөгжлийг тодорхойлогч чухал хүчин зүйл гэж үзнэ.

Ш. Шинжлэх ухаан, технологи-хөгжлийн хурдасгуур

Хөгжлийн харьцангуй шинэ давуу тал олж авахад чиглүүлэн шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний чадамжийг дээшлүүлнэ.

Улс орны хөгжлийн стратеги, бүтцийн бодлоготой уялдуулан шинжлэх ухаан, технологийн дараах чиглэлийг нэн тэргүүнд сонгон авч өндөр технологитой бүтээгдэхүүний үйлдвэртэлийг хөгжүүлнэ:

1/ Үндэсний уламжлалт технологи, Монголын уламжлалт аж ахуй эрхлэх арга, технологийг сэргээн хөгжүүлэх, амьтан, ургамал, эрдсийн гаралтай түүхий эд, ялангуяа ноос, ноолуур, арьс ширний бүтэц, найрлага, технологийн шинж чанарыг гүнзгийрүүлэн судалж, уламжлалт арга, технологийг орчин үеийн шинжлэх ухааны ололтоор баяжуулан дотоод, гадаад зах зээлд өрсөлдөх чадвартай материал, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх;

2/ Биотехнологи, мал, амьтан, ургамлын гаралтай түүхий эдийг биотехнологи, генийн инженерчлэлийн аргаар боловсруулан хүн, малын өвчин эмгэгийг оношлох, сэргийлэх эм, бадмэлийг үйлдвэрлэх, мал, амьтан, ургамлын популяцын хувьсал, удамшлын микроэволюцийн генетик тогтолцооны зүй тогтлыг илрүүлж малын үржил, ургамлын селекцид ашиглах, өндөр бүтээмжтэй бичил биетэн, амьтан, ургамлыг бий болгох арга зүй, технологи боловсруулах, уураг, амин хүчлийн агууламж ихтэй бактер, ферментийн бадмэлтүүд бий болгож амт чанар, хадгалалт сайтай сүнсний шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх;

3/ шинэ материал, металлурги, машины үйлдвэртэлийн технологи, Эрдсийн түүхий эдийг нарийвчлан судалж, улмаар алт, мөнгө, хайлуур жонш, цагаан тугалга, холимог металл, ховор металл, газрын ховор элементийн хүдрийг баяжуулах, цэвэршүүлэх, гөмөр, бари, стронцийн өндөр цэвэршилттэй ислүүд, электро-никийн болон цахилгаан техникийн зориулалттай керамик,

оптикийн зэрэг салбарт шинэ материал гаргах технологийг нэвтрүүлэх, өнгөт, хар төмөрлөгийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, металл эдлэл, машины эд анги, хялбар хийц, үйлдвэрийн автоматжуулалт, механикжуулалтын техник, тоног төхөөрөмж зохион бүтээж үйлдвэрлэх;

4/ химийн технологи, Нефть, нүүрс, эрдэс чулуулгийн гүнзгий боловсруулалттай бүтээгдэхүүн, ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалттай шинэ бодис үйлдвэрлэх технологи нэвтрүүлэх;

5/ Мэдээллийн технологи, Дэлхийн болон үндэсний мэдээллийн технологийг үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, ахуйд өргөн нэвтрүүлэх, гадаад орны программ хангамж, мэдээллийн шинэ техникийн үйлдвэрлэлийг зохион байгуулах, Шинжлэх ухаан, технологийн мэдээллийн нэгдсэн сүлжээтэй болох;

6/ Эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр, Эрчим хүчний сэргээгдэх эх үүсвэрийг ашиглах техник, тоног төхөөрөмжийг зохион бүтээж үйлдвэрлэх, цөмийн эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглах технологийг эзэмших бэлтгэлийг хангах.

Дэлхийн түвшний өндөр мэргэжилтэй мэргэжилтэнг технологийн онц шаардлагатай чиглэлээр бэлтгэх, үндэсний эрдэмтдийг үр бүтээлтэй ажиллуулах, тэргүүлэх эрдэмтдэд түшиглэн шинжлэх ухааныг хөгжүүлэх оюуны болон материаллаг нөхцөл бололцоог хангана.

Дэлхийн шилдэг технологийг нэвтрүүлэх эдийн засаг, эрх зүйн таатай нөхцөл бүрдүүлнэ.

IV. Байгаль орчин-тогтвортой хөгжлийн үндэс

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдлын баталгаа, нийгмийн хөгжлийн үндэс бол тус улсын газар нутаг, түүний баялаг мөн.

Хүн байгалийн харилцан шүтэлцээг ханган, нийгэм нь байгальдаа зохицон тогтвортой хөгжих дэлхийн нийтлэг үзэл баримтлалыг үндэслэн байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зохистой ашиглах, байгалийн жамаар нөхөн сэргээх нөхцөлийг бүрдүүлэх бодлогыг тэргүүлэх чиглэл болгоно.

Монгол орны нутаг дэвсгэрийг дэлхийн шим мандлын тусгай хамгаалалттай бүс нутгийн сүлжээнд оруулна.

Байгаль орчны төлөв байдал, бохирдолтын түвшинд байнгын судалгаа хийн үнэлгээ өгч, байгаль орчны хяналт шинжилгээ, мэдээллийн сүлжээг хөгжүүлнэ.

Байгалийн баялгийн нөхөн сэргээгдэх нөөцийг үйлдвэрлэл, ахуйн хэрэгцээг хангах, удаан нөхөн сэргээгдэх болон үл нөхөгдөх баялгийг улс орны хөгжлийн нэмэлт хүчин зүйл болгон оновчтой ашиглана.

Газрын хэвлийн баялгийн нөөцийг тогтоож, экологийн хувьд эмзэг газар нутгийн баялгийн ашиглалтыг хязгаарлан, эрдсийн түүхий эдийн баялгийг байгаль орчинд хоргүй, хаягдалгүй технологиор иж бүрэн боловсруулах чиглэлийг баримтална.

Усны нөөцийг хомсдох, бохирдохоос урьдчилан сэргийлж нөхөн сэргээгдэх, арвижих байгалийн зүй тогтлыг тэтгэх бодлого явуулна.

Газрын нөөцийг ариг гамтай зүй зохистой ашиглах замаар экологийн хувьд тогтвортой, эдийн засагт үр ашигтай газар ашиглалтын бодлогыг хэрэгжүүлнэ. Ойн экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангаж ойн баялгийг хамгаална.

Томоохон хотуудын агаарын бохирдлыг бууруулж, хүлэмжийн хийн ялгарлыг багасгана.

Амьтан, ургамал, бичил биетний удмын сангийн нөөцийг байгаль, цаг уур, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалан, зүй зохистой ашиглана.

Уур амьсгал өөрчлөгдөх, ган, зуд, үер элбэгших, цөлжилт эрчимжих, ойн нөөц багасах, мөрөн, гол, нуур, булаг шанд ширгэх, хөрсний элэгдэл, эвдрэл ихсэх, нутаг бэлчээр гандан хуурайшиж талхлагдах, орчны бохирдол зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрэх зэргээс урьдчилан сэргийлэх, учирсан хохирлыг арилгах үндэсний тадавхийг дээшлүүлнэ.

Ү. Эдийн засаг-хөгжлийн тулгуур

Монгол Улс ойрын ирээдүйд оюуны болон технологийн шинэ суурьт тулгуурласан, экспортын баримжаатай, харьцангуй биеэ даасан эдийн засагтай үйлдвэржсэн орон болно.

Эдийн засгийн хөгжлийн стратеги дараах 3 үе шатыг дамжин хэрэгжинэ.

1 дүгээр үе шат (1996-2000 он).

2 дугаар үе шат (2001-2010-аад оны эхэн үе).

3 дугаар үе шат (2010-2020-иод он).

Хөгжлийн стратегийн үе шат бүрийн зорилтыг дараах байдлаар годорхойлж байна.

1 дүгээр үе шатанд эдийн засгийг тогтворжуулан сэргээж, цаашдын өсөлтийн үндсийг тавина. Энэ нь хөгжилд шаардлагатай суримтлалыг нэмэгдүүлэх эхний үе шат юм.

Энэхүү үе шатны хүрээнд дор дурдсан зорилтыг тэргүүн ээлжинд тэрэгжүүлнэ:

1/ дэд бүтцийн хөгжлийг эрчимжүүлэх замаар эдийн засгийн бүтцийг боловсронгуй болгох, юуны өмнө эрчим хүч, харилцаа холбоо, иргэний агаарын тээвэр, төмөр зам, авто зам зэрэг дэд бүтцийн салбарт тэргүүлэх ач холбогдол өгч хөгжүүлэх;

2/ импорт орлох зарим бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, үүний дотор эрчим хүч, газрын тос зэрэг стратегийн ач холбогдол бүхий бүтээгдэхүүнээр дотоодын хэрэгцээг хангахад шийдвэрлэх ахлах хийх;

3/ эдийн засгийн бүтцийг өөрчлөх дунд хугацааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, удирдлагын шууд бус арга хэрэгслүүдийн үйлчлэлийг эрчимжүүлэн зах зээлийн дэд бүтцийг төлөвшүүлсэн байх;

4/ нутаг дэвсгэрийг бүсчлэн хөгжүүлэх, дэд бүтцийн нэгдсэн сүлжээ, үүний дотор улсын хөндлөн гол тэнхлэгийг эхэлж байгуулах, зарим бүс нутагт эдийн засаг, худалдааны чөлөөт бүс бий болгон хөгжүүлэх;

5/ хүн амын ажилгүйдэл, харьцангуй ядуурлыг мэдэгдэм бууруулж, улмаар туйлын ядуурлыг арилгах;

6/ хүний эрүүл байхын үндэс болсон урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлэх;

7/ хөдөөд эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн тусламж үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

8/ хөдөө аж ахуйн эдэлбэр газар, үүний дотор бэлчээр, тариалангийн талбайг эзэмшиж ашиглах арга хэмжээг оновчтой зохион байгуулж, хүн амыг дотоодын үйлдвэрлэлийн гурил, төмс хүнсний ногоогоор хангах;

9/ малын удмын сан, эрүүл мэндийг хамгаалах, мал сүргийн үүлдэрлэг байдал, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх цогцолбор арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

10/ үр, суулгац, бордооны дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх.

2 дугаар үе шатанд эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангаж, бүтцийн өөрчлөлтийг гүнзгийрүүлэн түүний экспортод баримжаалсан чиглэлийг хүчтэй болгоно.

Энэхүү үе шатны хүрээнд дараах зорилтыг тэргүүн ээлжинд хэрэгжүүлнэ:

1/ уул уурхайн бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшинг дээшлүүлэн зэс, мөнгө зэрэг өнгөт металл, коксжих нүүрсний баяжмал экспортод давамгайлах байдлыг хангах;

2/ зарим төрлийн халимог болон үнэт металлын шинэ ордуудыг эзэмшиж, бүтээгдэхүүнийг гүнзгийрүүлэн боловсруулах металлургийн үйлдвэр байгуулах;

3/ эрчим хүч, газрын тосны хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр үндсэнд нь хангах, нүүрс боловсруулах үйлдвэрлэлийн үндсийг тавих;

4/ хөдөөд эрчим хүч, зам, тээвэр, холбоо, мэдээлэлжүүлэлтийн салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэх үндсэн дээр дэд бүтцийн нэгдсэн сүлжээ бий болгох;

5/ мал аж ахуй, газар тариалан, барилга, хөнгөн, хүнсний аж үйлдвэр зэрэг салбарт түгээмэл хэрэглэгдэх хямд төсөр, бага оврын машин, тоног төхөөрөмж, тэдгээрийн хийгч, хэсгийн үйлдвэрлэлийг зохион байгуулж өөрийн хэрэгцээг хангах;

6/ мал аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд орчин үеийн технологи нэвтрүүлж, өрсөлдөх чадварыг нь хангах;

7/ мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн эрчимжсэн салбарыг бий болгох;

8/ нийгмийн даатгалын бие даасан тогтолцоог бүрдүүлэх;

9/ хүн амын хоол тэжээлийн хангамжийг физиологийн зохистой норм хангасан байх түвшинд хүргэх;

10/ эмнэлгийн үйлчилгээг олон улсын стандартын түвшинд хүргэх;

11/ Монгол оронд өөр хоорондоо ялгарах онцлог бүхий аялал жуулчлалын бүс нутаг бий болгон, аялал жуулчлалыг эдийн засгийн үр ашигтай, үйлчилгээний өндөр соёлтой салбарын хэмжээнд хүргэх;

12/ бүс нутгийг дотоод, гадаад зах зээлтэй дэд бүтцийн сүлжээгээр холбож, нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн таталцлын төв, гэнхлэгүүдийг бий болгох.

3 дугаар үе шатанд эдийн засгийн голлох салбаруудад үндэсний болон дэлхийн өндөр зэргийн технологи нэвтрэн Монгол Улсад өрсөлдөх шинэ давуу талууд бий болж, экспортод баримжаалсан оновчтой бүтэц бүхий харьцангуй бие даасан эдийн засаг бүрдэнэ.

Энэ үе шатны хүрээнд дараах зорилтыг тэргүүн ээлжинд тэрэгжүүлнэ:

1/ бүс нутгийн хүрээнд аймгуудыг эдийн засгийн талаар биеийг нь даалган хөгжүүлж, нутаг дэвсгэрийн харьцангуй жигд хөгжлийг сангах;

2/ электроник, бага оврын машины үйлдвэрлэлийн салбарыг төгжүүлэх;

3/ мэдээллийн орчин үеийн технологийг бүх салбарт нэвтрүүлэх;

4/ хөдөө аж ахуй, хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд биотехнологийг өргөн хэрэглэж, экологийн хувьд цэвэр үтээгдэхүүнээр дотоодын хэрэгцээг хангаж, улмаар дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх шинэ давуу тал олж авах;

5/ дотоодын авто замын сүлжээг үндсэнд нь бий болгож Ази, Европын зам харилцааны сүлжээнд холбох;

6/ дэлхийн болон бүс нутгийн интеграцид идэвхтэй оролцож нөрийн байр суурьтай болох.

VI. Төрийн оновчтой зохицуулалт, ардчиллын

бэхжилт-хөгжлийн баталгаа

Ардчиллыг хөгжүүлж улс орны нийгмийн дэвшлийн баталгаа болгоно. Монгол Улсын хөгжлийн стратеги хэрэгжихийн хэрээр ардчиллын баталгаа хангагдана.

Улс төрийн тогтолцоог ардчилах үйл явцыг гүнзгийрүүлж, олон улсын нийтлэг жишиг, үндэсний дэвшилт уламжлалыг нягт хослуулан төрт ёсоо бэхжүүлнэ.

Хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллагын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож, төрийн үйл хэрэгт олон түмний шууд болон төлөөллийн байгууллагаар дамжуулан оролцох арга хэлбэрийг төгөлдөржүүлнэ.

Ардчилал, нийгмийн дэвшлийн ололт, тус орны цаашдын тогтвортой хөгжлийг хангах чиглэлээр нийгмийн улс төрийн соёлыг төлөвшүүлж, иргэдийн улс төрийн нийгэмжилтийн зохистой механизмыг бүрдүүлнэ.

Төрийн гүйцэтгэх байгууллагын зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагуудаар гүйцэтгүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх замаар нийгмийн янз бүрийн давхарга, бүлгүүдийн сонирхлыг төрийн бодлогод тусгах бололцоог хангана.

Монгол Улсын хөгжлийн стратегийг хэрэгжүүлэхэд төрийн зохицуулалтыг оновчтой ашиглана. Ингэхдээ төвлөрлийг багасгах нутгийн удирдалагын эрх хэмжээг өргөтгөх, бие даасан байдлыг нь дээшлүүлэн өөрөө удирдах ёсыг хөгжүүлэх, ардчиллыг гүнзгийрүүлэх чиглэлийг баримтална.

Шүүх, прокурор, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, өмгөөлөх байгууллага гагцхүү хуульд захирагдан, хуулийн өмнө бүх нийтээр эрх тэгш байх зарчмыг хөдөлбөргүй биелүүлэн ажиллах нөхцөл, хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Нийгмийн дэг журмыг бэхжүүлэх нь хөгжлийг хангах чухал нөхцөл гэж үзэж, хөгжлийн үе шат бүхэнд дэс дараатай арга хэмжээ авна.

ҮШ. Гадаад харилцаа-хөгжлийн хүчин зүйл

Монгол Улс дэлхийн улс орнуудтай найрсаг харилцаатай байж, олон улсын хамтын нийгэмлэгт байр сууриа бэхжүүлэн, бүс нутгийн болон дэлхийн нөлөө бүхий улс гүрнүүдтэй улс төр, эдийн засгийн болон бусад ашиг сонирхлын шүтэлцээ бүхий харилцааны сүлжээ бүрдүүлэх замаар улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал тогтвортой хөгжлийг хангах явдлыг гадаад бодлогынхоо гол зорилт болгоно.

Монгол Улсын аюулгүй байдал, үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг улс төр-дипломатын аргаар хангах, эдийн засаг, шинжтэх ухаан технологийг хөгжүүлэх гадаад таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх явдал гадаад бодлогын тэргүүлэх чиглэл байна.

Улс орнуудтай хамтран ажиллахдаа олон улсын харилцааны нийтлэг хэм хэмжээг баримтлан эрх тэгш, харилцан ашигтай байх зарчмыг хэрэгжүүлж, Монгол Улсыг сонирхогч, дэмжигчдийн эгнээг өргөтгөн тэдгээрийн найдвартай түнш нь байхыг эрмэлзэнэ.

Соёл, хүмүүнлэгийн гадаад харилцаа нь соёлын өвөрмөц өв уламжлалыг арвижуулж, дэлхийн соёлын нийтлэг ололтоор баяжуулах, түүх соёлын үнэт зүйлсээ сэргээх, улс орноо гадаадад таниулах, тэдэнтэй харилцан ойлголцох, итгэлцэх явдлыг нэмэгдүүлэхэд чиглэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1996 оны 5 дугаар
сарын 6-ны өдөр

Дугаар 27

Улаанбаатар
хот

Төмөр замын тээврийн аюулгүй байдлын
тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга
хэмжээний тухай

Төмөр замын тээврийн аюулгүй байдлын тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан Монгол Улсын Их хурлаас ТОГТООХ нь:

Төмөр замын тээврийн аюулгүй байдлын талаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомж, Засгийн газрын болон холбогдох бусад байгууллагын шийдвэрийг 1996 оны 10 дугаар сарын 1-ний дотор хуульд нийцүүлэх арга хэмжээ авахыг Засгийн газарт үүрэг болгосугай.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1996 оны 5 дугаар
сарын 9-ний өдөр

Дугаар 28

Улаанбаатар
хот

Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль
батлагдсантай холбогдуулан авах зарим
арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан дор дурдсан арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газарт даалгасутай:

1/ Засгийн газраас баталсан хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа албогдох тогтоол, шийдвэрийг 1996 оны III улиралд багтаан Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль тогтоомжтой нийцүүлэх;

2/ хүнд нөхцөлд амьдарч байгаа хүүхдэд халамж, хөнгөлөлт тусламж үзүүлэх журмыг 1996 оны III улиралд багтаан баталж мөрдүүлэх;

3/ хүүхдэд зориулсан үйлдвэртэл, үйлчилгээ эрхлэх, хүүхдий эрүүл ахуйн шаардлага хангасан хоол хүнс, хувцас, орон байр, ахуйн хэрэгслээр хангах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулан баталж мөрдөх;

4/ хараа хяналтгүй, хаяг нь тодорхойгүй бөгөөд хэрэг зөрчил холбогдож болзошгүй хүүхдийн хаягийг нь тодруулах, эцэг, эх асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчид нь хүлээлгэн өгөх, эрх зүйн зөвлөлгөө өгөх чиг үүрэг бүхий түр саатуулах газар, гэр бүлдээ өс хүмүүжих, суралцах боломжгүй, ямар нэг дарамт шахалтын улмаар эрх нь зөрчигдөж байгаа хүүхдийг сурган хүмүүжүүлэх, тэдэнд ажиг мэргэжлийн баримжаа олгох чиг үүрэг бүхий халамжийн тө байгуулж, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааных нь үндсэн журмыг тогтоож мөрдүүлэх;

5/ хараа хяналтгүй, гэмт хэрэг, эрх зүйн зөрчилд холбогдсон хүүхэд бусад хүүхдийн эрх ашигт хохирол учруулахаар байвал тэдэн зориулсан хөдөлмөр, сургалт хосолсон үйл ажиллагаа бүхий хөдөлмөр хүмүүжлийн байгууллагыг 1996 онд багтаан байгуулж ажиллуулах;

6/ Хүүхдийн төлөө үндэсний байгууллагын дүрмийг 1996 оны II улиралд багтаан баталж, мөрдүүлэх.

2. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль, энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлын 1995 оны 58 дугаар тогтоолын 3 дахь заалт хүчингүй болсонд тооцсугай.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 5 дугаар
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 30

Улаанбаатар
хот

**"БНМАУ-ын цол, одон, медалийн
тухай дүрэм"-д өөрчлөлт оруулах
тухай**

Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1990 оны 148 дугаар зарлигаар баталсан "БНМАУ-ын цол, одон, медалийн тухай дүрэм"-ийн 17-ийн 2 дахь хэсэгт заасан Алдарт эх I, II одонгоор пагнагдсан эхчүүдэд олгох мөнгөн шагналын хэмжээг дор гурдсанаар өөрчлөн тогтоосугай:

"Алдарт эх I одон 40000 төгрөг

Алдарт эх II одон 20000 төгрөг"

2. Энэ тогтоолыг 1996 оны 5 дугаар сарын 25-ны өдрөөс эхлэн тагаж мөрдсүгэй.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 5 дугаар
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 31

Улаанбаатар
хот

**Гаалийн болон Гаалийн тарифын тухай
хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга
хэмжээний тухай**

Монгол Улсын нийгэм-эдийн засаг, улс төр-эрх зүйн өөрчлөлт инеэчлэлтийн цаг үеийн шаардлагыг харгалзан зах зээлийн арилцаанд шилжих үеийн гаалийн байгууллагын тогтолцоог инеэр буй болгох, гаалийн үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг үрдүүлэх явдал онцгой ач холбогдолтой болохыг тэмдэглэж Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Гаалийн болон Гаалийн тарифын тухай хууль батлагдсантай элбогдуулан Засгийн газарт даалгах нь:

1/ Гаалийн болон Гаалийн тарифын тухай хуульд бусад хуу тогтоомжийг нийцүүлэх арга хэмжээг энэ оны 10 дугаар сарын ний дотор авах;

2/ Гаалийн тарифын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2 да хэсэгт заасан гаалийн тарифыг энэ оны 10 дугаар сарын 1-н дотор боловсруулан Улсын Их Хуралд оруулж шийдвэрлүүлэх.

2. Гаалийн шинэ тариф батлагдан мөрдөгдөх хүртэлх хугацаа эм бэлдмэл, цахилгаан эрчим хүчний гаалийн татварын ху хэмжээг 100 хүртэл хувиар бууруулах эрхийг Засгийн газр олгосугай.

3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "БНМАУ-ын Гаали хуулийг дагаж мөрдөх тухай" БНМАУ-ын Бага Хурлын 1991 оны дүгээр сарын 28-ны өдрийн 9 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсо тооцсугай.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1996 оны 5 дугаар
сарын 23-ны өдөр

Дугаар 39

Улаанбаата
хот

Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлын
тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах
зарим арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Дор дурдсан арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газр даалгасугай:

1. Засгийн газрын тогтоол бусад шийдвэрийг Шинжлэх ухаан Академийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нийцүүлэх;

2. Энэ хуульд заасан дүрэм журмыг 1996 оны II улиралд багта баталж мөрдүүлэх;

3. Академийн удирдах байгууллагын сонгуулийг 1996 оны улиралд багтаан явуулах.

Дарга

Н. БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 7 дугаар
сарын 30-ны өдөр

Дугаар 23

Улаанбаатар
хот

**Үндсэн хуулийн цэцийн
дүгнэлтийн тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн зарим заалт Монгол
Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн тухай Үндсэн
хийн цэцийн 1996 оны 7 дугаар сарын 17-ны өдрийн 06 тоот
нэлтийг хэлэлцээд Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 1,
3 дахь хэсгийн заалтууд нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 29
зэр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүн нь
пиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад ажил, албан тушаал
сарч болохгүй" гэсэн заалтыг зөрчиж байна гэсэн Үндсэн
хийн цэцийн дүгнэлтийг хууль зүйн үндэслэлгүй гэж үзсүгэй.

Дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 8 дугаар
сарын 1-ний өдөр

Дугаар 24

Улаанбаатар
хот

**Үндсэн хуулийн цэцийн 1996 оны 6 дугаар
сарын 20-ны өдрийн 05 тоот дүгнэлтийн
тухай**

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 1996 оны 6 дугаар сарын
ны өдрийн 05 тоот дүгнэлтийг хүлээн авах боломжгүй гэж
гэй.

Дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 8 дугаар
сарын 1-ний өдөр

Дугаар 25

Улаанбаатар
хот

**Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Ерөнхий нарийн бичгийн даргаар
томилох тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 58 дугаар зүйлийн 1-
заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Ерөнхий нарийн
бичгийн даргаар Логийн Цогийг томилсугай.

2. Энэхүү тогтоолыг 1996 оны 8 дугаар сарын 3-ны өдрөөс эхлэн
дагаж мөрдсүгэй.

Дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 8 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 30

Улаанбаатар
хот

**"Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт,
өөрчлөлт оруулах тухай хууль"-ийг хэрэгжүүлэх
арга хэмжээний тухай**

Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООСХ** нь.

"Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт
орлуулах тухай хууль"-ийн 2 дугаар зүйлийн 4-т заасны
хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан сонгуулийн тойрог дахь Улсын И
Хурлын гишүүдийн бие төлөөлөгч-туслахуудыг 1996 оны 9 дүгээ
сарын 1-ний өдрөөс эхлэн ажиллуулахтай холбогдсон зардлыг улс
төсвөөс гаргахыг Засгийн газарт даалгасугай.

Дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1996 оны 7 дугаар
арын 3-ны өдөр

Дугаар 143

Улаанбаатар
хот

**Д. Цэрэнпилд Монгол Улсын урлагийн
гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай**

Монгол Улсын Үндэсний мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаас, зоосны мөн арван эх загвар, зураг төслийг мэргэжлийн өндөр төвшинд урлан бүтээж дүрслэх урлагийн зураасан зургийн төрлийг төгжүүлэхэд болон залуу үеийг урлал чимэглэлийн ажилд сургаж иддлагажуулах үйлсэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Хэвлэл чимэглэлийн үйлдвэрийн уран сайхны удирдаач, зураач Ылжинсүрэнгийн Цэрэнпилд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1996 оны 7 дугаар
арын 3-ны өдөр

Дугаар 144

Улаанбаатар
хот

**А. Дашпэлжээд Монгол Улсын гавьяат
жүжигчин цол олгох тухай**

Дуулах ур чадварыг гарамтай эзэмшиж үндэсний болон сонгодог дон дууриуд, хэд хэдэн киноны гол дүрүүдэд амжилттай тоглон уурийн урлагийг төгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Сонгодог урлагийн академик театрын гоцлол дуучин дилбишийн Дашпэлжээд Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1996 оны 7 дугаар
сарын 3-ны өдөр

Дугаар 145

Улаанбаата
хот

**Л. Нарантуяад Монгол Улсын гавьяат
жүжигчин цол олгох тухай**

Урын сангаа монгол ардын болон зохиолын дуу, сонгодог дуурийн ари, романсаар баяжуулж үндэсний ба сонгодог олон дуурийн гол дүрүүдэд амжилттай тоглож, улсын хэмжээний уралдаанд ул дараа тэргүүн байр эзлэн үзэгч түмний талархал хүлээж, орон нутг урлаг соёлыг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэ Дорноговь аймгийн "Саран хөхөө" театрын гоцлол дуучи Лувсанжамцын Нарантуяад Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1996 оны 7 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Дугаар 146

Улаанбаата
хот

**Ш. Бирад Монгол Улсын шинжлэх ухааны
гавьяат ажилтан цол олгох тухай**

Түүхийн шинжлэх ухааны нэг чухал салбар болох түүх бичлэгийн ухааныг үүсгэн хөгжүүлэх, монголчуудын төвд хэлээр бичсэн зохиолуудыг судлах талаар үр бүтээлтэй ажиллаж, эрдэм шинжилгээн олон арван бүтээл туурвиж, Монголын үндэсний соёлын өв улам лалыг шинжлэн судлах, олон улсын монгол судлалыг хөгжүүлдэг оруулсан хувь нэмрийг нь үнэлж Олон улсын монгол судлал холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга, академич, профессор Шагдарын Бирад Монгол Улсын шинжлэх ухааны гавьяат ажилтан цол олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

96 оны 7 дугаар
рын 5-ны өдөр

Дугаар 147

Улаанбаатар
хот

**Л. Шаравт Монгол Улсын гавьяат
эдийн засагч цол олгох тухай**

Санхүүгийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж Улсын свийн ангиллыг зах зээлийн эдийн засгийн шаардлага, олон снн жишигт нийцүүлэх, төсөв санхүүгийн төлөвлөлт, мэдээлэл, залгааны боловсронгуй тогтолцоог бүрдүүлэхэд оруулж байгаа хувь мрийг нь үнэлж Сангийн яамны төсвийн төлөвлөлт, хүүжилтийн газрын ахлах мэргэжилтэн Лувсандоржийн Шаравт энгол Улсын гавьяат эдийн засагч цол олгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1996 оны 3 дугаар
сарын 4-ний өдөр

Дугаар 48

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын хүн амын автоматжуулсан төв регистрийн мэдээллийн санг баяжуулах, ашиглах журмыг хавсралтын ёсоор баталж энэ оны 4 дүгээр сарын 01-нээс эхлэн мөрдсүгэй.

2. Хүн амын автоматжуулсан төв регистрийн хэвийн ажиллагаа хангах болон иргэний баримт бичгийн архивыг механикжуулах арга хэмжээг дэс дараатай авч хэрэгжүүлэхийг Цагдаагийн ерөнхий газар /Б.ПҮРЭВ/, холбогдох зардлыг жил бүрийн төсөвт тусгаж байхыг Сангийн яам /Э.БЯМБАЖАВ/-д тус тус даалгасутай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАЙ

Хүн амын бодлого, хөдөлмөрийн сайд

Э.ГОМБОЖАВ

Засгийн газрын 1996 оны 48
дугаар тогтоолын хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМЫН АВТОМАТ- ЖУУЛСАН ТӨВ РЕГИСТРИЙН МЭДЭЭЛ- ЛИЙН САНГ БАЯЖУУЛАХ, АШИГЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Ерөнхий зүйл

1. Хүн амын автоматжуулсан төв регистр /цаашид ХААТР гэх/ нь иргэн бүрт олгосон регистрийн дугаарыг ашиглан Монгол Улсын хүн амыг бүртгэл, мэдээллийн үндсэн үзүүлэлтэд хамруулах, бүртгэл мэдээллийг боловсруулах технологийн үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдлага, зохион байгуулалт, арга зүйн үндсэн дээр орчин үеийн тооцоолох техник хэрэгсэл, эдийн засаг, математик, хүн ам зүйн арга хэрэгслэн гүйцэтгэж, хэрэглэгчдэд үйлчлэх мэдээллийн автоматжуулсан систем мөн.

2.ХААТР-ийн мэдээллийн санг баяжуулах, ашиглах, түүний байнгын ажиллагааг хангах асуудлыг энэхүү журмаар зохицуулна.

3.ХААТР-ийн мэдээллийн санг хөглөх, мэдээллийг боловсруулах, эгслэгчдэд үйлчлэх, ХААТР-ийн мэдээллийн албыг улсын жээнд мэргэжлийн удирдлагаар хангах ажлыг Цагдаагийн ерөнхий рын Иргэний бүртгэл, мэдээллийн төв гүйцэтгэнэ.

4.Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, яам, тусгай газар, төрийн бусад байгууллагууд өөрсдийн чиг үүрэгтэй холбоотой мэдээллийн сантай байж болох бөгөөд түүнийг ХААТР-ийн мэдээллийн сантай холбон ашиглаж болно.

5.ХААТР-ийн мэдээллийн санг хариуцан хөтөлж байгаа байгууллын зөвшөөрөлгүйгээр сангийн мэдээллийг байгууллага, иргэнд лбарлан өгөх, засварлах, устгахыг хориглоно.

**Хоёр. Аймаг, дүүргээс ХААТР-ийн мэдээ,
тайланг гаргах, ирүүлэх**

6.Иргэний гэр бүлийн байдлын бүртгэл /төрөлт, нас баралт, гэр-т, гэр бүл цуцлалт, гэрлэлтийг сэргээх, овог нэр өөрчлөх, эцэг тоох, үрчлэлт/-ийг хөглөх ажлыг сум, дүүргийн Засаг даргын газар хариуцан гүйцэтгэнэ.

7.Иргэдийн шилжих хөдөлгөөний /сум, дүүрэг, аймаг, нийслэл ор болон тэдгээрийн хооронд шилжих/ бүртгэлийг хөглөх, эний паспортад хаягийн хөдөлгөөний тэмдэглэл хийх ажлыг сум, рэг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар хариуцан цэтгэнэ.

8.Сум тухайн сарынхаа мэдээг дараа сарын 5-ны дотор аймгийн аг даргын Тамгын газарт, аймгийн Засаг даргын Тамгын газар тийг аймгийн иргэний баримт бичгийн архивт тусган, мөн сарын 15 дотор Иргэний бүртгэл мэдээллийн төвд ирүүлнэ.

9.Нийслэлийн дүүргүүдийн Засаг даргын Тамгын газар иргэний бүлийн байдлын сарын мэдээг дараа сарын 10-ны дотор Иргэний гтэл, мэдээллийн төвд ирүүлнэ.

10.Аймаг, дүүрэг, сумдын нэр, нутгийн хилийн цэс өөрчлөгдөх, гудамж, хороодын нэр солих, шинээр байгуулах зэрэг хаягийн өгөөнтэй холбогдсон мэдээлэлд өөрчлөлт гарсан тухай бүр аймаг, игийн Засаг даргын Тамгын газар Иргэний бүртгэл, мэдээллийн г мэдээнэ.

11.Иргэний гэр бүлийн байдал, шилжих хөдөлгөөний бүртгэлийн ээ, тайланг гаргах ажлыг аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын р удирдан зохион байгуулж, хяналт тавина.

12.ХААТР-ийн анхан шатны бүртгэлийн маягт, түүнийг хөтлө зааврыг Иргэний бүртгэл, мэдээллийн төв боловсруулж мөрдүүлнэ.

**Гурав. ХААТР-ийн мэдээллийн санг баяжуулах,
мэдээлэл боловсруулах**

13.Аймаг, сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газраас гарга ирүүлсэн иргэний гэр бүлийн байдлын болон шилжих хөдөлгөөни мэдээг тогтоосон хугацаанд ХААТР-ийн мэдээллийн санд тусгаг санг баяжуулах ажлыг Иргэний бүртгэл, мэдээллийн төв хариуцна.

14.ХААТР-ийн мэдээ баримтын эх хувийг иргэний баримтын те архивт зохих журмын дагуу хадгална.

15.ХААТР-ийн мэдээллийн сангаас иргэний гэр бүлийн байдлы болон шилжих хөдөлгөөний мэдээг хагас, бүтэн жилээр, хүн амы тоо, бүтэц, байршлын тухай мэдээг бүтэн жилээр боловсруула гаргаж Улсын статистикийн газарт мэдээлж байна.

16.ХААТР-ийн мэдээллийн сангаас гаргасан мэдээ, тайланд Иг гэний бүртгэл, мэдээллийн төвийн эрх бүхий албан тушаалтан гары үсэг зурж, тэмдэг дарж баталгаажуулсан байна.

Дөрөв. ХААТР-ийн мэдээллийн санг ашиглах

17.ХААТР-ийн мэдээллийн санг байгууллага, иргэдэд хүн амь холбогдолтой тоо, мэдээ гаргаж өгөх, судалгаа хийх мэдээллийн : үүсвэр болгон ашиглаж болно.

18.Эрдэм шинжилгээний болон төрийн бус байгууллага, аж ахуй нэгж, иргэдийн хүсэлтээр мэдээллийн сангаас тоо, материал гарга өгөх, судалгаа, шинжилгээ хийх ажлыг Иргэний бүртгэл, мэдээллий төв зохих төлбөртэйгээр гүйцэтгэж болно.

19.Байгууллага, иргэдэд албан бичиг, иргэний паспортыг үндэ лэн мэдээллийн сангаас лавлагаа гаргаж өгнө. Нийслэлийн иргэд улсын иргэний бичиг баримтын төв архиваас холбогдох лавлага гаргаж өгнө. Лавлагааг телефон утсаар өгөхийг хориглоно.

Тав. Бусад зүйл

20.Байгууллага, иргэдээс ХААТР-ийн мэдээллийн сангаас хийлг сэн судалгаа, шинжилгээний ажлын хөлсний хэмжээг Цагдааги ерөнхий газар, Сангийн яамтай хамтарч тогтооно.

21.ХААТР-ийн мэдээ, тайланг алдаатай гаргасан, хугацаа хожи дуулсан албан хаагчдад Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн даг хариуцлага хүлээлгэнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ**

1996 оны 3 дугаар
рын 6-ны өдөр

Дугаар 51

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

"Усны тухай Монгол Улсын хууль"-ийн 7 дугаар зүйлийн 2 дахь сэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ**

1. "Усны тоо бүртгэл явуулах журам"-ыг хавсралтын ёсоор талсугай.

2. Энэ тогтоолыг дагаж мөрдөхтэй холбогдсон тоо бүртгэлийн нягт, тооллого явуулах заавар, тайлагнах журмыг энэ оны 3 дугаар сард багтаан батлан гаргаж, мөрдүүлэхийг Байгаль орчны яам /З. АТЖАРГАЛ/, Улсын статистикийн газар /Б. Цэнд-Аюуш/-т алгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАЙ

Байгаль орчны сайд

З. БАТЖАРГАЛ

Засгийн газрын 1996 оны 51
дүгээр тогтоолын хавсралт

**УСНЫ ТОО БҮРТГЭЛ ЯВУУЛАХ
ЖУРАМ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Энэхүү журмыг усны нөөц, чанар, тэдгээрийн өөрчлөлт, эх звэрийн тоо, ус ашиглагчдад гэрээний дагуу хуваарилсан болон илгдэл усны хэмжээ, найрлага, бохир ус зайлуулалт, цэвэршүүртийн талаархи усны тоо бүртгэл явуулах, тайлан гаргахад дагаж өрдөнө.

2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр үйлдвэрлэл, үйлчилгээний яриулалтаар ашиглаж, хаяж байгаа усны хэмжээ, найрлага, дгээрийн барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн тооллого уулах, бүртгэл хөтлөх, ус ашиглалтын байдлыг нэгтгэн дүгнэх, ллагнах үйл ажиллагааг зохицуулахад энэ журмын зорилго оршино.

3. Усны тоо бүртгэлийг нутаг дэвсгэртээ ус ашиглагч аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэнээр хөтлүүлэх ажлыг сум, дүүргийн Зам даргын Тамгын газар хариуцна. "Усны тухай Монгол Улсын хуулийн 16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан орлого олох зорилт гүйгээр хүн амын унд, ахуйн хэрэгцээнд болон бэлчээрийн муслахад зориулан ашигласан ус энэхүү журамд хамаарахгүй.

4. Усны тоо бүртгэл нь байгаль орчны статистикийн үзүүдэлт бүрэлдэхүүн хэсэг бөгөөд түүнийг усны эх үүсвэрийн, ус ашиглалтын усны ай савын гэж ангилна.

5. Усны эх үүсвэрийн тоо бүртгэл нь тухайн нутаг дэвсгэри гадаргын болон газар доорхи усны нөөц, чанарын хайгуул, судал шинжилгээний бүртгэл, тайлан, мэдээллээс бүрдэнэ.

6. Ус ашиглалтын тоо бүртгэл нь тухайн нутаг дэвсгэрт ашиглас болон хаясан усны хэмжээ, найрлага, ус ашиглах, хамгаалах, нөх сэргээхтэй холбогдсон барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн : чадал, ашиглалтын бүртгэл, тайлан, мэдээллээс бүрдэнэ.

7. Усны ай савын тоо бүртгэл нь тухайн гол, мөрөн, нуур, га доорхи усны ай савд багтах аймаг, сумын нутаг дэвсгэрийг хамг хийгдэх бөгөөд энэ журмын 5, 6 дугаар зүйлд заасан бүртгэл, тайл мэдээлэлд үндэслэнэ.

Хоёр. Усны тоо бүртгэл

8. Усны тоо бүртгэл нь улсын тооллогын, анхан шатны гэр төрөлтэй байна.

9. Монгол Улсын усны нөөцийг хамгаалах, зохистой ашигт нөхөн сэргээх, усны хөнөөлөөс урьдчилан сэргийлэх төрө бодлогыг тодорхойлоход ашиглах, аймаг дамжин орших хийгээд ур усны ашиглалтыг зохицуулах, усны нөөцийн экологийн тэнцл хадгалах зорилгоор усны улсын тооллогын тоо бүртгэлийг 5 жилд удаа явуулна.

10. Тухайн нутаг дэвсгэрт ус хуримтлуулах, усны нөөцийг хомсг бохирдохоос хамгаалах, хүн амыг эрүүд ахуйн шаардлагад нийц ундны усаар хангах, усны хөнөөлөөс сэргийлэх, түүний уршг арилгах арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх, с дүүрэг дундын ус ашиглалт, хуваарилалтыг зохицуулах зорилг усны анхан шатны тоо бүртгэлийг жил тутам явуулна.

11. Усны улсын тооллогын болон тоо бүртгэлийн тайланг маягтын загвар, тооллого явуулах заавар, тайлагнах журмыг байг орчны болон статистикийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, усны анхан шатны тоо бүртгэлийн маягт, хөтлөх журт статистикийн төв байгууллагатай зөвшилцөн байгаль орчны асуу,

ирхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тус тус баталж гэрдүүлнэ.

12. Усны улсын тооллогын тоо бүртгэлийн маягтад ус хамгаалах, охистой ашиглах, нөхөн сэргээх хэтийн чиглэлийг тодорхойлоход ориулсан үзүүлэлт, усны анхан шатны тоо бүртгэлийн маягтад усны татистикийн байнга хөтлөгдөх үзүүлэлт тус тус багтсан байна.

13. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн нь усны анхан шатны тоо бүртгэлийг батлагдсан маягт, тогтоосон журмын дагуу хөтлөх бөгөөд үүний үзүүлэлтэд сар тутам дүгнэлт хийж илэрсэн зөрчил, дутагдлыг рилгах арга хэмжээг авахын хамт усны анхан шатны тоо бүртгэлийн айлан, мэдээллийг улирал тутам өссөн дүнгээр гаргаж сум, дүүргийн засаг даргын Тамгын газарт хүргүүлнэ.

14. Сум, дүүргийн Засаг даргын томилсон албан тушаалтан аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдээс ирүүлсэн бүртгэл, тайланг нэгтгэн, лэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгах талаар авах арга хэмжээний анализын хамт Засаг даргад танилцуулна. Засаг дарга шаардлагатай суудлаар шийдвэр гаргаж хэрэгжүүлнэ.

15. Сум, дүүргийн Засаг дарга усны анхан шатны тоо бүртгэлийн эдээ, тайланг нэгтгэн хагас жил тутамд аймаг, нийслэлийн Засаг даргад тайлагнах бөгөөд Засаг дарга нар мэдээ, тайланд дүгнэлт үйсний үндсэн дээр "Усны тухай Монгол Улсын хууль"-ийн 10 угаар зүйлд заасан бүрэн эрхийн дагуу нутаг дэвсгэртээ усыг имгаалах, охистой ашиглах, нөхөн сэргээх бодлогыг хэрэгжүүлж гагдал, зөрчлийг арилгах арга хэмжээ авна.

16. Усыг шинээр ашиглах, усны нөөц, чанартай холбогдсон аливаа эрчлэлтийг усны анхан шатны бүртгэл, мэдээнд тусгаж, усны эдээллийн санг баяжуулж байна.

17. Улсын усны болон анхан шатны тоо бүртгэлийн зардлыг Усны тухай Монгол Улсын хууль"-ийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх кэрт заасны дагуу санхүүжүүлнэ.

Гурав. Усны тооллого, тоо бүртгэлийн тайлан

18. Усны анхан шатны тоо бүртгэлийн жилийн тайланг дор үлдсэнээр гаргаж тайлагнана:

а/ аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн, тайлан, мэдээгээ жил рийн 11 дүгээр сарын 20-ны дотор гаргаж сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газарт хүргүүлэх;

б/ сум, дүүргийн Засаг дарга аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдээс үүлсэн мэдээ, тайланг нэгтгэн жил бүрийн 12 дугаар сарын 01-ний дотор аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газарт хүргүүлэх;

в/ аймаг, нийслэлийн Засаг дарга сум, дүүргийн мэдээ, тайлан нэгтгэж, нэгдсэн мэдээ, тайланг жил бүрийн 12 дугаар сарын 25-н дотор байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх;

г/ байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага аймаг, нийслэлээс ирүүлсэн мэдээ, тайланг нэгтгэн дар оны 1 дүгээр сарын 10-ны дотор статистикийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлагнах.

19. Статистикийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас ирүүлсэн тайланг тухайн оны нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн тайлан, мэдээнд зохих журмын дагуу тусгаж төр, засгийн төв байгууллагад мэдээлнэ.

Дөрөв. Маргаан, хариуцлага

20. Усны улсын тооллогын болон анхан шатны тоо бүртгэ мэдээ, тайлантай холбогдон талуудын хооронд үүссэн маргаан тухайн шатны Засаг дарга материалыг хүлээн авснаас хойш 14 хоно багтаан хянан шийдвэрлэнэ. Уг шийдвэрийг маргалдагч талууд зөвшөөрвөл гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

21. Усны улсын тооллогын болон анхан шатны тоо бүртгэ тайлан, мэдээний талаар энэ журмыг зөрчсөн албан тушаалтан, ашиглагчдад зохих хууль тогтоомжид заасны дагуу хариуцла хүдээлгэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1996 оны 3 дугаар
сарын 6-ний өдөр

Дугаар 52

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

"Байгаль орчныг хамгаалах тухай Монгол Улсын хууль"-ийн 12 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Байгаль орчны улсын мэдээллийн төв санг бүрдүүлэх журам" ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2. Байгаль орчны мэдээллийн санг бүрдүүлэх ажлыг дэс раатайгаар хэрэгжүүлэх, арга зүйн удирдлагаар хангаж, хяналт тавьж иллахыг Байгаль орчны яам /З. БАТЖАРГАЛ/-д даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

П. ЖАСРАЙ

Байгаль орчны сайд

З. БАТЖАРГАЛ

Засгийн газрын 1996 оны 52
дугаар тогтоолын хавсралт

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ УЛСЫН МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨВ САНГ БҮРДҮҮЛЭХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Энэхүү журмыг газар, газрын хэвлий, тэдгээрийн баялаг, ой, амьтан, ургамал, агаарт хийсэн ажиглалт, хэмжилт, судалгаа нжилгээний ажлын тайлан, мэдээ, нөлөөллийн байдлын үнэлгээг тггэж байгаль орчны улсын мэдээллийн төв санг бүрдүүлэхэд аж мөрдөнө.

2. Байгаль орчны улсын мэдээллийн төв сан /цаашид эдээллийн төв сан" гэнэ/-г бүрдүүлэх зорилго нь байгаль орчны юв байдлыг тодорхойлох, байгаль орчны үнэлгээ хийх, байгаль иныг хамгаалах, түүний нөөц баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн нгээх талаар төрөөс баримтлах бодлого, чиглэлийг боловсруулах, ягжүүлэхэд шаардагдах болон иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ягцээг мэдээлтэр үйлчлэхэд зориулсан мэдээллийн темчлэгдсэн сүлжээ бий болгох, уг мэдээллийг зохих журмын уу нийтийн хүртээл болгон түгээхэд оршино.

3. Төрийн захиргааны төв болон нутгийн захиргааны бүх шатны гууллага, түүнчлэн аж ахуйн нэгж, байгууллага энэхүү журмыг аж мөрдөх үүрэгтэй.

Хоёр. Мэдээллийн төв санг бүрдүүлэх

4. Мэдээллийн төв санг төрийн захиргааны төв байгууллага, гийн газрын шийдвэр, гэрээний үндсэн дээр төрийн ицуулалт, мэдээлэл, шинжлэл, судлалын зэрэг төрийн гүйцэтгэх гууллагын тусгай чиг үүрэг буюу дэд салбарын тодорхой чиг гийг гүйцэтгэдэг агентлаг, түүнтэй адилтгах бусад байгууллагын,

түүнчлэн эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, төв, их, дээд сургуул коллежоос газар, газрын хэвлий, тэдгээрийн баялаг, ой, ус, амьтан ургамал, агаарт хийсэн ажиглалт, хэмжилт, судалгаа шинжилгээни ажлын тайлан, мэдээ, нөлөөллийн үнэлгээ, сум, аймаг, нийслэл, а ахуйн нэгж, байгууллагын энэ талаархи тоо бүртгэл, тайла мэдээгээр бүрдүүлнэ.

5. Сум, аймаг, нийслэл нь, өөртөө байгаль орчны мэдээллий сантай байна. Сум, аймаг, нийслэлд байгаль эрчны мэдээллийн са бүрдүүлэх журмыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрий захиргааны төв байгууллага батална.

6. Мэдээллийн төв сан дараахь дэд сангуудаас бүрдэнэ:

- а/ газрын мэдээллийн;
- б/ газрын хэвлий, ашигт малтмалын мэдээллийн;
- в/ ойн мэдээллийн;
- г/ усны мэдээллийн;
- д/ ан агнуурын болон бусад амьтны аймгийн мэдээллийн;
- е/ байгалийн ургамлын мэдээллийн;
- ж/ агаарын мэдээллийн;
- з/ уур амьсгалын мэдээллийн;
- и/ нийгэм, эдийн засгийн мэдээллийн.

7. Энэ журмын 6 дугаар зүйлд заасан мэдээллийн дэд сан нь тө сангийн бүрэлдэхүүнд, эсвэл тусдаа бие даасан хэлбэртэй байн Бие даасан дэд сан эрхлэгч нь тухайн байгалийн баялагта холбогдох судалгаа шинжилгээний ажил гүйцэтгэж, энэ чиглэлэ судалгааны тайлан, мэдээ, баримт цуглуулах туршла хуримтлуулсан байхын зэрэгцээ шаардагдах мэргэжлийн боловс хүчнээр хангагдсан байна. Бие даасан дэд сангийн мэдээлли бүрдүүлэх, түүний ашиглалтыг зохицуулах, мэдээллийн төв санг харилцах журмыг тухайн дэд сангийн удирдах төрийн захиргаан төв байгууллага, байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргаан төв байгууллага хамтран тогтооно.

8. Мэдээллийн дэд сан нь мэдээллийн төв сан, сум, айма нийслэлийн мэдээллийн санг бүрдүүлэхэд оролцоно.

9. Мэдээллийн төв санд оруулах мэдээллийг дор дурдсанаг бүрдүүлнэ:

а/ Газрын тухай Монгол Улсын хуулийн 10 дугаар зүйл заасан газрын нэгдмэл сангийн үндсэн ангилал, мөн хуулийн дугаар зүйлд заасан Улсын тусгай хэрэгцээний газарт хамаар байдлаар ялгаж, газрын мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөн тэдгээрт дараахь үзүүлэлт багтана:

- газрын төлөв байдал, чанар, хэмжээ;
- газрын сангийн хуваарилалт, ашиглалт,

- газрын үнэлгээ, төлбөр;
- газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх талаар авсан арга хэмжээ;
- байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ;
- газрын элэгдэл, эвдрэл, хөрсний бүтэц, чанар, бохирдол;
- цөлжилт, давсжилт, хээрийн түймэр, газар хөдлөл, хортон мэрэгчдийн хөнөөл зэрэг байгалийн гамшигт үзэгдлийн улмаас газарт учирсан хохиролтой холбогдсон мэдээ, тайлан;
- газар зохион байгуулалт;
- газрын нэгдмэл сангийн данс бүртгэл, тайлангийн үзүүлэлтүүд;
- бусад мэдээ, баримт, зураг.

б/ Газрын хэвлийн тухай, Ашигт малтмалын тухай Монгол Улсын хуулиудын заалтад үндэслэн газрын хэвлий, ашигт малтмалын мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд тэдгээрт дараахь зүүлэлт багтана:

- газрын хэвлийн улсын нэгдмэл сан, түүний ашиглалт, хамгаалалт;
- газрын хэвлийн геологийн судалгаа, ашигт малтмалын нөөц, тэдгээрийн ангилал, тархац, олборлолтын байдал;
- орд, илрэлийн болон газрын хэвлийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэл, урьдчилан тодорхойлсон нөөц;
- байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээтэй холбогдох тайлан;
- ашигт малтмалын төрөл тус бүрээр хийсэн орд илрэлийн байршлын зураг, түүний тайлбар бичиг зэрэг мэдээ, баримт.

в/ Ойн тухай Монгол Улсын хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасныг үндэслэн ойн мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд түүнд дараахь зүүлэлт багтана:

- ойн төлөв байдал, ойн талбай, нөөц, таксацын үзүүлэлтүүд, тэдгээрийн өөрчлөлт;
- ойн хамгаалалт, ашиглалтын хэмжээ, төрөл, ойг ашиглах зохистой хэмжээ, ангилал;
- ойн нөхөн сэргээлтийн болон байгалийн сэргэн ургалтад туслах арга хэмжээ, ойжуулалтын фонд, тарьж ургуулсан мод, сөөгний төрөл, зүйл, тоо хэмжээ;
- ойн арчилгаа, цэвэрлэгээний төрөл, тоо хэмжээ;
- ойн тойм болон бусад зураг, тайлан мэдээ;
- ойн түймрийн тоо, түймэрт нэрвэгдсэн талбай, хөнөөл, хохирлын хэмжээ, түймрээс урьдчилан сэргийлэх талаар авсан арга хэмжээ;
- хөнөөлт шавьжийн зүйл, тархалт, хөнөөлийн мэдээ;
- бусад мэдээ, баримт.

г/ Усны тухай Монгол Улсын хуульд заасныг үндэслэн усны мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд түүнд дараахь үзүүлэлт багтана:

- гадаргын болон газар доорхи усны нөөц, чанар, байршил, тэдгээрийн өөрчлөлтийн талаархи хайгуул, судалгаа, шинжилгээний тоо бүртгэл, тайлан;
- ашигласан болон хаясан усны хэмжээ, найрлага, ус ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээхтэй холбогдсон барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн бүртгэл, тайлан мэдээ;
- усны хор хөнөөлтэй холбогдсон тайлан, мэдээ;
- усны газар зүй, нийгэм, эдийн засгийн холбогдох үзүүлэлт.

д/ Ан агнуурын тухай Монгол Улсын хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомжийн заалтад үндэслэн ан агнуурын болон бусад амьтны аймгийн мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд тэдгээрт дараахь үзүүлэлт багтана:

- амьтны аймгийн зүйл /хөхтөн, шувуу, загас, хоёр нутагтан, мөлхөгчид, хавч хэлбэртэн, шавьж, зөөлөн биетэн, хорхой, эгэл биетэн/-ийн бүрэлдэхүүн тархац, тоо хэмжээ;
- жилд агнасан /барьсан/ болон гадаадад гаргасан амьтны төрөл, зүйл, тоо хэмжээ, зөрчил;
- ан амьтны өвчний судалгаа, байгалийн голомтот халдварт өвчний эх үүсвэрийн тархалтын байдал, нөлөөлөл, хор хөнөөл;
- амьтны аймгийн экологи, эдийн засгийн ач холбогдлыг тусгасан тайлан, мэдээ, амьтны тархац, нөөц, тоо толгойн нягтшилыг харуулсан мэдээ, зураг.

е/ Байгалийн ургамлын тухай Монгол Улсын хуулийн заалтад үндэслэн байгалийн ургамлын мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд тэдгээрт дараахь үзүүлэлт багтана:

- ургамлын аймгийн зүйлийн бүрэлдэхүүн /дээд, доод ургамал/, тэдгээрийн тархац, нөөц, хомсдол;
- хүнс, гэжээл, эм, техникийн болон бусад ашигт ургамлын газрын доорхи, дээрх биомасс, ургацын хэмжээ, түүний хөдлөл зүй, бүтээмж;
- таримал ургамлын зүйл, сорт, ургацын хэмжээ;
- ургамлын хөнөөлт шавьж, түүний тархац, голомт, хог ургамлын зүйл, тархац, тэдгээрийн хор хөнөөл, түүнтэй тэмцэх ажлын байдал;
- ургамал хамгаалах, ашиглах, нөхөн сэргээхтэй холбогдсон ажиглалт, хэмжилт, судалгааны тайлан, мэдээ;
- ургамалжилт, хадлан, бэлчээрийн зураг, түүний тайлбар, геоботаникийн бичиглэл;
- ургамлын хатаамал, бэлдмэл, үрийн цутлуулгын бүртгэл;
- ургамлын хяналт-шинжилгээний ажиглалт, хэмжилтийн мэдээ.

ж/ Агаарын тухай Монгол Улсын хуулийн заалтад үндэслэн агаарын мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд тэдгээрт дараах үзүүлэлт багтана:

- агаарын чанар, найрлага, бохирдол, физикийн хортой нөлөөлөл;
- агаар дахь озон, хүлэмжийн хийн агууламж, тэдгээрийн тоо, чанарын үнэлгээ;
- агаар дахь хүчиллэг тунадас, цацраг идэвхжилтийн хэмжээний өөрчлөлтийн мэдээ, баримт.

з/ холбогдох хууль тогтоомжийн заалтад үндэслэн уур амьсгалын мэдээллийн дэд санг бүрдүүлэх бөгөөд тэдгээрт дараах үзүүлэлт багтана:

- агаар, хөрсний температур, чийг, хур тунадас, салхины сар, жилийн дундаж хэмжээ, хамгийн их, бага үзүүлэлт, хэлбэлзлэл зэргийг үзүүлсэн ажиглалт, хэмжилтийн тайлан, мэдээ баримт, зураг;
- ган, зуд, цас, бороо, шуурга, газар хөдлөлт зэрэг байгалийн гамшигт үзэгдэлтэй холбогдолтой мэдээ, мэдээлэл.

и/ байгаль орчны холбогдол бүхий нийгэм, эдийн засгийн мэдээллийн дэд санг тухайн жилийн нийгэм, эдийн засгийн үзүүлэлтийг үндэслэн бүрдүүлэх бөгөөд тэдгээрт дараах үзүүлэлт багтана:

- хүн амын тоо, өсөлт, нягтшил, эрүүл мэндийн байдал, өвчлөлт, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт зэрэг хүн ам зүйн мэдээ;
- хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэр, эрчим хүч, зам тээвэр, харилцаа холбооны хөгжил, хот суурины төвлөрөл зэрэг хүний үйл ажиллагаатай холбогдсон нөлөөний улмаас бий болсон байгалийн нөөцийн хомсдол, орчны бохирдолтой уялдуулсан мэдээ, мэдээлэл.

10. Мэдээллийн төв болон дэд сангийн мэдээллийн үзүүлэлт, дотоод бүтэц, түүнд мэдээлэл нийлүүлэх төрийн захиргааны төв болон нутгийн захиргааны байгууллага, түүнчлэн аж ахуйн нэгж байгууллагын жагсаалтыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн салбарын төрийн захиргааны төв байгууллагатай зөвшилцөн батална.

11. Мэдээллийн сангийн мэдээ, өгөгдлүүд нь тоон, зургийн, бичмэл мэдээллийн хэлбэртэй байна.

12. Холбогдох төрийн болон мэрэгжлийн байгууллага, аж ахуйн нэгжээс төв санд зайлшгүй байх мэдээ, өгөгдлүүдийг цуглуулж эруулах, боловсруулах, хадгалах, мэдээлэл бүрдүүлэх талаархи дэд сангийн үйл ажиллагааг мэдээллийн төв санг эрхлэгч удирдан зохицуулна.

13. Зохиогчийн эрхэд хамаарах бүтээлийг мэдээллийн төв санд тухайн зохиогчийн зөвшөөрлөөр зохих журмын дагуу оруулна.

14. Мэдээллийн төв сангаас улсын нийгэм эдийн засгийн нэгдсэн мэдээ, тайланд тусгах үзүүлэлтийг байгаль орчны болон статистикийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллаг мэдээллийн дэд сан бүрээр тогтоож мөрдүүлнэ.

Гурав. Мэдээллийн төв сангийн үйл ажиллагаа

15. Мэдээллийн төв санг бүрдүүлэхэд байгаль орчин түүнтэй холбогдох чиглэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон нутгийн захиргааны байгууллагууд, аж ахуйн нэгж, судалгаа шинжилгээний байгууллагууд, их, дээд сургуулиудад байгаа энэ журмын 9 дүгээр зүйлд заасан мэдээг ашиглана.

16. Төрийн захиргааны төв болон нутгийн захиргааны бүх шатны байгууллага, түүнчлэн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь улсын төвлөрсөн болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн байгаль орчны холбогдол бүхий судалгаа, шинжилгээний ажлын тайлан, мэдээ, баримт, зураг, тойм зураг, бүртгэл зэргийг мэдээллийн санд үнэ төлбөргүй шилжүүлнэ.

17. Иргэн, төрийн өмчийн бус аж ахуйн нэгж, байгууллагын өөрийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн байгаль орчин, байгалийн баялгийн холбогдолтой судалгаа шинжилгээний тайлан, зураг, бусад мэдээллийг төрийн захиргааны төв байгууллага болон зохих шатны Засаг дарга худалдан авч болно. Улсын захиалга болон олон улсын байгууллага, гадаад орны тусламжийн хөрөнгөөр хийсэн судалгаа шинжилгээний ажлын тайлан, зураг төсөл, бусад мэдээллийг төрийн захиргааны холбогдох төв байгууллага болон зохих шатны Засаг даргын Тамгын газраас мэдээллийн санд шилжүүлнэ.

18. Байгаль орчны чиглэлээр хийгдэж буй ажил, түүнтэй холбогдох судалгаа, шинжилгээ, ажиглалтын үр дүнд сангийн мэдээ өгөгдөлд засвар, өөрчлөлт хийх шаардлага гарвал зохих аж ахуйн нэгж, байгууллага уг өөрчлөлтийг тухай бүр мэдээллийн санд мэдээлж, өөрчлөлт оруулж байна.

19. Мэдээллийн төв сан нь төр, засгийн болон төрийн захиргааны төв байгууллага, тэдгээрийн харьяа газар, судалгаа шинжилгээний байгууллагууд, их, дээд сургууль, коллежи, аймаг нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар, түүнчлэн төрийн өмчийн төсөвт байгууллагуудыг байгаль орчны шаардлагатай мэдээллээр үнэ төлбөргүй үйлчилнэ.

20. Мэдээллийн санг эрхэлж байгаа байгууллага мэдээг түүний ач холбогдол, бэлтгэхэд гарсан зардлыг үндэслэн үнэлэх ба энэ

журмын 19 дүгээр зүйлд зааснаас бусад байгууллага, иргэнд мэдээллийг зохих журмын дагуу төлбөртэйгээр ашиглуулна.

21. Мэдээллийн сангийн үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу эрх бүхий байгууллагаар гогтоолгох бөгөөд уг үйлчилгээнээс олсон орлогын зарим хэсгийг энэ журмын 17 дугаар зүйлийн эхний хэсэгт заасан мэдээ, баримтыг худалдан авахад зориулан зарцуулж болно. Мэдээллийн сангийн мэдээллийн орлогыг зарцуулах журмыг байгаль орчны болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага гогтооно.

22. Улсын мэдээллийн төв санг эрхлэх эрхийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, мэдээллийн гэд санг эрхлэх эрхийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай зөвшилцөн тухайн асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тус тус олгоно.

23. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн улсын мэдээллийн төв сангийн захирагчийг томилно.

24. Мэдээллийн төв сан нь мэдээллийн гэд сангийн болон орон нутгийн сангийн мэдээллийг багтаахын зэрэгцээ бие даасан гэд ан, орон нутгийн санг мэргэжлийн удирдлага, технологи, арга үйлгээр хангана.

25. Мэдээллийн төв сан нь улсын хэмжээний бусад мэдээллийн агуудтай шаардлагатай мэдээллийг харилцан солилцож байна.

Дөрөв. Мэдээллийн сангийн сүлжээ

26. Байгаль орчны мэдээ, өгөгдлийг оруулах, боловсруулах, амжуулах, солилцох, түүнчлэн хэрэглэгчдийг мэдээллээр үйлчлэх йл ажиллагааг шуурхай болгох зорилгоор мэдээллийн сангийн үлжээг мэдээллийн төв сангаас зохион байгуулна.

27. Мэдээллийн сангийн сүлжээ нь улсын мэдээллийн төв сан, гүнтэй холбогдсон аймаг, нийслэл, сумын мэдээллийн сан болон гэд сангуудаас бүрдэнэ.

Тав. Бусад зүйл

28. Анхдагч мэдээ, мэдээлэл бүрдүүлж өгсөн иргэн, аж ахуйн гэгж, байгууллага уг мэдээний үнэн зөв байдлыг бүрэн хариуцаж, гэд гдээнд засвар, өөрчлөлт оруулах, шинэчлэх эрхтэй байна.

29. Мэдээллийн сангийн мэдээ, өгөгдөлд засвар, өөрчлөлт зуулах тохиолдолд холбогдох мэдээллийн санг эрхэлж байгаа аж гуйн нэгж, байгууллагад мэдэгдэж зөвшөөрөл авна.

30. Мэдээллийн санг бүрдүүлэхэд оролцогч аж ахуйн нэгж, байгууллага ээлж дараалал харгалзахгүйгээр мэдээллээр үйлчлүүлэх давуу эрх эдэлнэ.

31. Мэдээллийн сангийн мэдээллийг судалгаа шинжилгээний ажил хийх, лавлах мэдээлэл бэлтгэх болон бусад хэлбэрээр ашиглахдаа түүнийг анх бүрдүүлж өгсөн байгууллага, хүний нэрийг заавал эх сурвалж болгон дурдаж байна.

32. Мэдээллийн санг эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага, ажилтан мэдээний бүрэн бүтэн байдал, хадгалалт, нууцлалтыг хариуцна. Зөрчил гаргасан байгууллага, ажилтанд зохих хууль тогтоомжид заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

33. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага мэдээллийн санг эрхэлж байгаа байгууллагдах нь зөвшөөрөлгүйгээр ашиг олох зорилгоор бусдад дамжуулах, ашиглуулах болон худалдаж болохгүй. Хэрэв зөрчвөл холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу зохих хариуцлага хүлээлгэнэ.

34. Мэдээллийн санд өгөх тайлан, мэдээг гаргаж өгөөгүй, хугацаа хожимдуулсан, ташаа мэдээлэл өгсөн тохиолдолд гэм буруутай албан тушаалтанд зохих хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

35. Мэдээллийн төв санд энэ журамд заасны дагуу мэдээлэл өгөх болон мэдээллээр үйлчлүүлэхтэй холбогдсон маргааныг байгали орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаг шийдвэрлэнэ. Уг шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл маргалдагч талуу гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

1996 оны 3 дугаар
арын 14-ний өдөр

Дугаар 86

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

"Хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх болон эрүүгийн ариуцлагын бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хууль"-ийн 16 угаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг үндэслэн Монгол улсын [ээд шүүхээс ТОГТООХ нь:

Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ял эдлүүлэхэд хяналт тавих журмыг хавсралт ёсоор баталсугай.

Ерөнхий шүүгч

Д. ДЭМБЭРЭЛЦЭРЭН

Танхимын тэргүүн шүүгч

Ч. ГАНБАТ

Монгол Улсын Дээд шүүхийн 1996
оны 3 дугаар сарын 14-ний өдрийн
86 дугаар тогтоолын хавсралт

ЗАСАН ХҮМҮҮЖҮҮЛЭХ АЖИЛ ХИЙЛГЭХ ЯЛ ЭДЛҮҮЛЭХЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ял оногдуулсан шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үйл ажиллагаанд Монгол улсын Үндсэн хууль, хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх болон эрүүгийн хариуцлагын бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хууль, [ргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, холбогдох [сад хууль тогтоомж болон энэхүү журмыг мөрдөнө.

2. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялын биелэлтэд тавих налтыг шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс ял эдэлж гусах өдөр хүртэлх хугацаанд хэрэгжүүлнэ.

Хоёр. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ял оногдуулсан шүүхийн шийдвэрийн хөдөлгөөн, түүний талаар харилцан мэдээлэх

3. Гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд засан хүмүүжүүлэх ажил хийлтг ял оногдуулсан таслан шийдвэрлэх тогтоол хуулийн хүчин төгөлдө болмогц Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулий /цаашид "ИХШХШТХ" гэх/ 195 дугаар зүйлийн 1, 3 дахь хэсэг заасны дагуу тухайн хэргийг таслан шийдвэрлэсэн шүүгч гүйцэтг хуудас бичих, шүүхийн шийдвэр, ялтны хамт уул ялыг эдлүүл газрын харьяалах шүүхийн ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчид 3 хоногий дотор өгнө. Дээрх хугацаанд шүүхийн шийдвэрийн хувийг шийдв гаргасан шүүхийн нутаг дэвсгэрийг харьяалсан прокурор, уг ялти засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялыг эдлүүлэхээр заасан аж ахуй нэгж, байгууллагын захиргаанд тус тус хүргүүлнэ.

4. Ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч нь хүлээж авсан гүйцэтгэх хууд баримт бичгийг бүртгэж, ялтны хамт шүүхийн шийдвэрийн биелтг тэд хяналт тавих гүйцэтгэгчид 3 хоногийн дотор / ИХШХШТГ ийн 195 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг/ хуваарилна.

5. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялаар шийтгүүлсэн ялтны 1 шийтгэлийн тухай тэмдэглэлийг Монгол Улсын Дээд шүүхий ерөнхий шүүгч, Улсын ерөнхий прокурор, Цагдаагийн ерөнхи газрын даргын 1995 оны 83, А\59\250 тоот тушаал, захирамжин заасан маягтын дагуу уг ялыг оногдуулсан шүүхийн шийдв гаргасан шүүгчийн /хэрэв бүрэлдэхүүнээр шийдвэрлэсэн б даргалагчийн/ гарын үсэгтэй 2 хувь үйлдэж, нэг хувийг хэргий материалад хавсаргаж, нөгөөг Цагдаагийн ерөнхий газрын Иргэни бүртгэл, мэдээллийн төвд сарын дотор хүргүүлнэ.

6. Давж заалдах ба хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хэр хянан хэлэлцэж, анхан шатны шүүхийн шийдвэрт ял шийтгэлиг талаар өөрчлөлт оруулсан хүчингүй болгосон, түүнчлэн хорихо өөр төрлийн ял эдлүүлэх болон эрүүгийн хариуцлагын бусад ар хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 3, 4 д хэсэгт заасны дагуу шийдвэр гүйцэтгэгчийн санал, прокурорь дүгнэлтээр ялтанд холбогдох материалыг хэлэлцэж ялын төрли өөрчилсөн бол энэ тухай уг шийдвэрийг гаргасан шүүхий шүүгчийн /хэрэв бүрэлдэхүүнээр шийдвэрлэсэн бол даргалагчий гарын үсэг бүхий мэдэгдэх хуудсыг Иргэний бүртгэл мэдээллиг төвд нэн даруй явуулна.

7. Давж заалдах ба хяналтын шатны шүүхээс ялтны ял шийтгг өөрчлөлт оруулсан шийдвэрийг хүлээж авмагц анхан шатн шүүхийн шийдвэр гаргасан шүүгч /хэрэв байхгүй бол тухайн шатн шүүхийн ерөнхий шүүгч/ гүйцэтгэх хуудас бичих ба нарийн бичлиг дарга уг ялыг эдлүүлж байгаа шийдвэр гүйцэтгэгчид энэ журмын 2 заасан хугацаанд хүргүүлнэ. Хэрэв анхан шатны шүүхийн шийдв хүчингүй болсон бол энэ тухай шийдвэр гүйцэтгэгч болон 1

длүүлж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын захиргаанд нэн даруй эдэглэнэ.

8. Ялтанд засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ял оногдуулсан гүүхийн шийдвэрийн хөдөлгөөнд тухайн хэргийг таслан нийдвэрлэсэн шүүгч \хэрэв байхгүй бол тухайн шатны шүүхийн рөнхий шүүгч\ хяналт тавьж хариуцлага хүлээнэ.

**Гурав. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ял
оногдуулсан шүүхийн шийдвэрийн
биелэлтэд хяналт тавих**

9. Шийдвэр гүйцэтгэгч шүүхийн шийдвэрийн хувь, гүйцэтгэх гудас, холбогдох бичиг баримтыг хүлээн авмагц ялтан нэг бүр дээр нийдвэр гүйцэтгэлийн хэрэг нээх дараах ажиллагааг хийнэ. Ялтанд ульд заасан эрх үүргийг тайлбарлан ял эдлүүлэх аж ахуйн нэгж, йгууллагад түүнийг шүүхийн шийдвэрт заасан цалин, хөлснөөс утгал хийх тухай мэдэгдлийн хамт 5 хоногийн дотор биечлэн ргэж өгнө.

10. Мэдэгдэлд ялтны цалин хөлснөөс сар тутам зохих хувиар утгасан мөнгийг суутгал хийснээс хойш 3 хоногийн дотор эдэгдэл өгсөн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн дансанд шилжүүлэх рэг \ИХШХШТ\ 211 дүгээр зүйлийн 2, 213 дугаар зүйлийн 2 дахь сэг, түүнийг зөрчвөл хүлээх хариуцлагыг зааж ялтны ажил, албан шаал өөрчлөгдсөн, чөлөөлөгдсөн бол энэ тухай шийдвэр йцэтгэгчид 3 хоногт мэдэгдэх, түүнчлэн ялтны засрал хүмүүжлийн йдал, ял эдлэлтийн талаарх тодорхойлолтыг улирал бүр ирүүлж йхыг даалгана.

11. "Хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх болон Эрүүгийн риуцлагын бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай" хуулийн 16 гаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан засан хүмүүжүүлэх ажил йлгэх ялыг эдлүүлэх аж ахуйн нэгж, байгууллагын хүлээсэн ргийн биелэлт, ял эдлэх хугацааны турш ялтны цалин хөлснөөс утгал хийж байгаа үйл ажиллагаа хууль ёсны дагуу явагдаж байгаа эх \Жишээ нь: суутгалыг урьдчилан буюу бөөнөөр төлөх яадлыг ргуулахгүй байх зэрэг\ -ийг улирал бүр шалгаж танилцан, ялтны лин хөлснөөс суутгал хийж байгаа талаар хяналтын карт хөтөлж, мдэглэл хийнэ.

12. Шийдвэр гүйцэтгэгч нь хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх лон эрүүгийн хариуцлагын бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай улийн 17 дугаар зүйлийн 2-т заасны дагуу шийдвэр гүйцэтгэлийн нсанд шилжиж ирсэн мөнгийг ажлын 2 хоногт багтаан улсын свийн орлогод шилжүүлнэ.

13. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын буруугаас ялтны шалтгал хэлснөөс суутгал хийгээгүй буюу мөнгийг шийдвэр гүйцэтгэлийн дансанд шилжүүлээгүй бол акт үйлдэж ИХШХШТХ-214 дүгээр зүйлд заасны дагуу мөнгөн хөрөнгөнөөс төлбөр гаргуулах журмыг баримтлан асуудлыг шийдвэрлэж суутгал нөхөн хийгдсэн хугацаа ял эдэлсэн хугацаанд оруулан тооцно. Харин ялтны буруугаа суутгал хийгдээгүй хугацааг ял эдэлсэнд тооцохгүй.

14. Шийдвэр гүйцэтгэлийн хэрэгт шүүхийн шийдвэрийн 1 хувь гүйцэтгэх хуудас, карт, засрал хүмүүжлийн байдлын тодорхойлол, захиргааны шийтгэл хүлээсэн, оршин суугаа газар, эрхэлсэн ажлыг шилжилт хөдөлгөөн, шүүх, прокурорын байгууллагад тавьсан санал зөрчлийн акт, тэмдэглэл зэрэг ял эдлэлтийн байдалтай холбогдо бүх бичиг баримтыг хавсаргана.

15. Шийдвэр гүйцэтгэгч нь ялтан ажлаас өөрчлөгдсөн чөлөөлөгдсөн болон оршин суух газраа өөрчилсөн бол энэ туха шүүгч, прокурорт нэн даруй мэдэгдэнэ.

16. Шийдвэр гүйцэтгэгчийн үйл ажиллагаатай холбоотой асуудал түүнд тавих өдөр тутмын дотоодын хяналт шалгалтыг тухайн шатны шүүхийн ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч болон Улсын ерөнхий, шала гүйцэтгэгч нар хийж, хуульд заасан арга хэмжээг авна.

Дөрөв. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялыг өөр төрлийн ялаар солих

17. Шүүхийн шийдвэр гарсны дараа ялтныг хөдөлмөрийн чадвар алдсанд тооцсон, ялтан хөдөлмөрт үнэнч шударга хандаж, засар хүмүүжсэнээ баттай харуулж чадсан, түүнчлэн аж ахуйн нэгж байгууллагын захиргаа, Хөдөлмөрийн хуулийн 20 дугаар зүйлийн дэх хэсгийн 1, 2, 4-т заасан үндэслэлээр хөдөлмөрийн гэрээг цуцалсан, ялтан хөдөлмөрийн сахилга удаа дараа зөрчил хөдөлмөрийн харилцааг шууд цуцлахаар гэрээнд заасан зөрчлөг гаргасан, ажлаа дур мэдэн орхисон зэргээр ял эдлэхээс ноцтой зайлсхийсэн тохиолдолд шийдвэр гүйцэтгэгч зохих шалгалтыг хийж баримт материалыг бүрдүүлж дүнг үндэслэн засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялыг, өөр төрлийн хөнгөн ялаар солих буюу уг ялыг хугацааны өмнө тэнсэх, хорих ялаар солих тухай саналыг тодорхойлолтын хэлбэрээр бичиж акт болон бусад холбогдох баримт бичгийн хамт шүүхэд шилжүүлнэ.

18. Прокурор болон ахлах, шадар, ерөнхий гүйцэтгэгч нь хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх болон эрүүгийн хариуцлагыг бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу зохих шалгалтыг хийж, санал дүгнэлтэ

ичгээр гаргаж, холбогдох баримт бичгийн хамт шүүхэд явуулж ийдвэртлүүлж болно.

19. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялыг өөр төрлийн ялаар элх санал, дүгнэлт бүхий холбогдох баримт бичгийг хүлээж авсан үүх уг асуудлыг хуралдаанаар хянан хэлэлцэхээс 3 хоногийн өмнө рокурорт материалыг танилцуулна.

Тав. Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ялыг эдэлж дуусах

20. Ялтан энэ ялыг эдлэж дууссан буюу ял оногдуулсан шүүхийн ийдвэр хүчингүй болсон тухай шүүхийн мэдэгдлийг хүлээн авмагц ялыг эдлүүлж байгаа шийдвэр гүйцэтгэгч нь шийдвэр гүйцэтлийн хэрэг, гүйцэтгэх хуудсыг хааж, энэ тухай ахлах шийдвэр йцэтгэгчид 3 хоногийн дотор мэдэгдэнэ.

Зургаа. Бусад зүйл

21. Ял эдлүүлэх ажиллагаанд хяналт тавих ажлыг эрхэлсэн окурор шүүхийн шийдвэрийн хувийг хүлээж аваад уг ялтан нь р орон нутгийн прокурорын хяналтанд ял эдлэхээр бол 3 хоногт рэв ялын биелэлтэд хяналт тавих явцад ялтны ял эдлэх газар рчлөгдвөл энэ тухай шийдвэр гүйцэтгэгчийн ирүүлсэн мэдэгдлийг дэслэн 5 хоногт тус тус багтааж шийдвэрийн хувийг харьяалах окурорт шилжүүлнэ.

22. Прокурор нь засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх ял эдлүүлэх зиллагаа хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу явагдаж байгаа эхэд хяналт тавих ба ял эдлүүлэх үүрэг бүхий байгууллага уг ргээ хэрхэн биелүүлдг байгааг хянан шалгаж, хууль зөрчсөн далийг илрүүлэх, түүнийг таслан зогсоох ялтны зөрчигдсөн хийг сэргээх арга хэмжээг цаг тухайд нь авахуулах буюу өөрөө на.

СЭТГҮҮЛИЙН ЗӨВЛӨЛ

Ерөнхий эрхлэгч	Л. Цог
Нарийн бичгийн дарга	Сан. Жаргалсайхан
Гишүүд	Б. Цэнддоо Ч. Бавуу Б. Ганбат Б. Янживлхам
Техник редактор	С. Итгэлт
Уншиж хянасан	Сан. Жаргалсайхан Б. Янживлхам

Үйлдвэрт шилжүүлсэн 1996 оны 9-р сарын 5-нд
Өрөлтөд 1996 оны 9-р сарын 9-нд. Хэвлэлтэд
1996 оны 10-р сарын 1-нд. Хэвлэлийн хуудас 6,5
Хэвлэсэн тоо 4200.

Мавай хаяг: Улаанбаатар-12
Төрийн ордон. Утас 322838

Төр, засгийн Үйлчилгээ аж ахуйг
эрхлэх газрын харьяа
хэвлэх үйлдвэр